Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראָשען — היינט 24 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 251 | Łódź, Piątek 30 października 1931 r. | נײנטער יאָהרגאַנג | לאָדז, פרייטאָג י״ט מרחשון תרצ״ב | № 251

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּעטריקאָווער 21, טעל. 224-71

דער היסטאָרישער „בריסקער" פּראָצעס

רעדעס פון די בעשולדיגטע באַגינסקי, דיבוא, פּוטעק, און סאָוויצקי. — באַגינסקין צוגענומען ס׳וואָרט און דער אָנגעקלאָגטער מאַסטעק האָט געמוזט פערלאָזן דעם זאַל

שאַרפער וכּוח צווישען די פערטיידיגער און פּראָקוראָר

גענויער בעריכט פון פירטען פּראָצעס-טאָג

וואַרשאַ, 29. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). 10 מינוט 10 מינוט פריה האָט דער פאָרזיצער געעפענט די זיצונג און

געגעבען דאָס וואָרט דעם בעשולדיגטען באַגינסקי

באַגינסקי הויבט אָן רעדען געלאַסען, רוהיג, נאָר וואָס ווייטער רעדט ער העכער און איבערצייגטער. ער זאָגט:

— אין בעשולדיגונגס-אַקט ווערט וועגען מיר געזאָגט, אַז איך צוזאַמען מיט אַרציִשעווסקי סטרוג און טוגוט, האָבען אַרויסגעגעבען אַן אויפרוף צו די לעגיאָניסטען און פּעאָוו-אַקעס רופענדיג זיי אויף אַ צוזאַמענפאָהר אין וואַרשאַ פ.י.

דאָבריי לויט באַגינסקי די שטעלען איצ׳ם אויפרוף, וואו עס רעדט זיך וועגען דעם, אַז בראש פון דער איצטיגער רעגירונג שטעהט דער פאָריגער קאָמענדאַנט פּילסודסקי. דער אויפרוף רעדט וועגען אונגערעכטע פּוילען און וועגען זעלבסטווילען פון דער אַדמיניסטראַציע.

— אמת, איך האָב געשריבען דעם דאָזיגען אויפרוף און בין געווען אין דערוועלבער מיינונג. פאַר דער מלחמה בין איך אין לעמבערג, אַריין אין פעראַבאַנד פון די סטזשעלצעס. דאָרט האָב איך געשוואוירען אַז איך וועל קעמפען נישט נאָר פאַר אַן אומאָפּהענגיג פּוילען, נאָר אויך פאַר אַ פאָלקס- און גערעכט פּוילען. מיר זענען געגאַנגען נישט פאַר אַ לעגענדאַרע קאַריערע און נישט צו דינען וועמענס אַמביציעס, די דאָזיגע אידעאָלאָגיע האָט בעהערשט די גאַנצע אַרבייט פון די פּילסודסטשיקעס און פון יוזעף פּילסודסקי, אין דער גאַנצער צייט, וואָס איך האָב מיט זיי געאַרבייט.

קאָנספּיראַטיווע אַרבייט

אין יאָהר 1913 בין איך געווען אַ מיטגליד פון אַ ספּעציעלען קורס אין לעמבערג צוזאַמען מיט צוואַנציג פערזאָן וועלכע פערנעהמען היינט די העכסטע אַמטען אין דער אַרמעע, פאָרטראַגען האָט דאַן געהאַלטען פּילסודסקי, ער האָט גערעדט וועגען פאָלקס-פּוילען, נאָכ׳ן ענדיגען דעם קורס, וועלכער איז געווען אַ קאָנספּיראַטיווער, האָט מען מיך אַרויסגעשיקט אויף אַ ספּעציעלע אַרבייט, אויף אַ קאָנספּיראַטיווע, אין רוסישען געביט, איך בין געפאָהרען מיט׳ן אויפטראַג פון פּילסודסקי, די צילען זענען געווען געהיימע, איך האָב געהאַט פאַר אַן אויפגאַבע זיך צו ווענדען צו די ראַדיקאַלע גרופּירונגען אויפ׳ן רוסישען געביט, קודם כל צו פּ.פּ.ס. אָנהויבען אַ פּראָפּאַגאַנדע וועגען אַ פאָלקס-פּוילען איך האָב אַליין געשריבען דריי טעקסטען פון אויפרופען וואָס זענען געווען בעשטימט פאַר פּ.פּ.ס. און פאַר׳ן גאַנצען פאָלקס-פערבאַנד, איך האָב געאַרבייט ווי אַ פּילסודסטשיק, דורכגעדרונגען מיט דעם גייסט פון דער אומאָפּהענגיגקייט, מיט דער לעגיאָנען אידעע. די פּאַרטייען פון דער דאָזיגער גרופּע צו וועלכע איך האָב זיך געווענדעט, האָבען פּאַקטיש נישט עקזיסטירט, ווייל זייערע היימען זענען געווען אָדער אין אויסלאַנד אָדער אויף סיביר.

עס איז געקומען די צייט פון אַקטיווען קאַמף, עס איז געקומען די דיווערסיע-אַקציע, אויף דעם גרויסען געביט פון דער פּוילישער מלוכה, וואָס איז געווען אַרומגענומען מיט די פלאַמען פון דער וועלט-מלחמה. מיר האָבען זיך געווענדעט צו די עלטערע און צו די יונגערע מיט דער לאָזונג פון אַ גערעכטען פּוילען.

אין יאָהר 1916 האָב איך מיט עטליכע פּילסודסטשיקעס געגרינדעט „וויזוואָלעניע", שוין דאַן האָבען מיר געדאַרפט ברענגען קרבנות וועלכע מען גיט אָפּ דער מלוכה. אין יאָהר 1917 אויפ׳ן צוזאַמענפאָהר פון דער פּאַרטיי איז געקומען יוזעף פּילסודסקי און האָט געהאַלטען אַ רעדע, דאָרט זענען געווען פערזאַמעלט די בלומען פון פּויערטום, פּילסודסקי האָט געזאָגט צו זיי, אַז זיי זאָלען געהן אויף דער ליניע, וועלכע מיר האָבען זיי אָנגעווי-זען, און אַז דאָס פאָלקס-פּוילען דאַרף מען אויף זיי שטיצען. אַזעלכע אָנווייזונגען האָט ער אויך אונז געגעבען.

באַגינסקי רעדט ווייטער וועגען אַנטייל פון וויזוואָלעניע אין דער לובלינער רעגירונג און ביים אָפּשטויסען די באָלשעוויקעס אין יאָהר 1920.

פון יאָהר 1926 ווערט אַן אַנדערע צייט. עס זענען געווען פיל שאַנען וועלכע האָבען נישט ענטשפּראָכען אונזער פּראָגראַם. מיט דער דעמאָלסדיגער רעגירונג זענען מיר נישט געווען איינגאַנצען צופרידען, מיר האָבען אָבער גערעכנט אַז עס וועט בעסער ווערען, ווידער זענען אין אונזערע רייהען געווען פיל פּילסודסטשיקעס, דאַן האָבען מיר געזעהן אַז אונזערע און זייערע צילען זענען געווען אַנדערע מיר האָבען געהאַט אידעאַלע פּלענער, און אויף זייערע ליפּען איז געווען נאָר מאַכט, נאָכאַמאָל מאַכט, און אַלץ פאַר דער מאַכט.

אין יאָהר 1926 בין איך שוין געווען אויף די ווייטע פּעריפעריעס פון פּילסודסקיס לאַגער. איך האָב נישט געוואוסט וועגען די פּלענער פון מאַי-אַטענטאַט, אַזוי גוט ווי מיין פּאַרטיי האָט עס נישט געוואוסט.

אין יאָהר 1927 האָבען מיר זיך שוין אָפּגעקעהרט פון די פּילסודסטשיקעס נישט קוקענדיג דערויף, האָבען נישט נאָר איך, נאָר אויך די גאַנצע וויזוואָלעניע, אונטערגעשטראָכען די נויטיגקייט פון גערעכטיגקייט אין לאַנד, אין דער היגזיכט קאָנען עדות זאָגען אַלע מיינע רעדעס אין סיים.

ווען מיר האָבען אויפמערקזאַם געמאַכט אין יאָהר 1929 אויף דער נישט ענטשפּרעכענדער האַנדלונג פון דער רעגירונג, דעמאָלט האָט דער מיניסטער סקלאַדקאָווסקי אין סיים ערקלערט: „מיך געהט אָן נאָר דער בעפעהל פון קאָמענדאַנט. אַלעס איבעריגע האָט פאַר מיר נאָר אַ צווייטראַנגיגע בעדייטונג"

ווייטער רעדט באַגינסקי ווי אַזוי וויזוואָלעניע האָט געשטרעבט אויף אַ פּאַרלאַמענטאַרישען וועג צו ענדערען די קאָנסטיטוציע. פון דער אַרבייט פון צענטראָלעוו, אין דער ריכטונג פון ענדערען די קאָנסטיטוציע זענען אויך צופרידען געווען פיל דעפּוטאַטען פון בעבע, וועלכע זענען געקומען צו אונז און ערקלערט: „אַרבייט אַזוי ווי ביז איצט און דאַן וועט אין לאַנד ווערען רוהיג, מיט אייער טעטיגקייט סאָלידאַריזירען זיך אַ גרויסע צאָהל דעפּוטאַטען, וואַהרשיינליך זענען בלויז געווען די פּאָלקאָווניקעס. וועלכע האָבען נישט געוואָלט זיך לאָזען אַרויסרייסען ס׳געוועהר פון האַנד.

דער בעשולדיגונגס-אַקט וואַרפט אונז פאָר קאָנספּיראַציע. פּוילען לעבט איצט אין אַזעלכע בעדינגונגען אַז די קאָנספּיראַציע איז דער איינציגער מעטאָד פון אַלע אָנהויבען. אויך אין דעם לאַגער וועלכער שטייט איצט ביים מלוכה-רודער איז די קאָנספּיראַציע דער איינציגער אויסדרוק פון סיסטעם, דער פּאַרלאַמענטאַרער רעגירונגס-קלוב, ווייס קיינמאָל נישט וואָסערע בעפעהלען עס וועלען קומען פון אויבען. דאָס איז קאָנספּיראַציע

איך וועל דאָ נישט ברענגען קיין ווייצען וועגען מיניסטאָרען וועלכע דערוויסען זיך אויף דער גאַס אַז זיי האָבען אויפגעהערט צו זיין מיניסטאָרען, מיר האָבען אָבער זיך נישט קאָנספּירירט.

איבערגעהענדיג צום בעשולדיגונגס-אַקט שרייט אויס באַגינסקי:

— אָט איז אַ ליסטע פון עדות, וועלכע וואַרפען אַ ספּעציפיש ליכט אויף דעם גאַנצען אַקט און אויף דעם פּראָצעס. די „גאַזעטאַ פּאָלסקאַ" האַלט אַז די געזעלשאַפט האָט שוין אַרויסגעגעבען אויף אונז אַן אורטייל. ווי איז די דאָזיגע געזעלשאַפט? ווייל די דאָזיגע עדות קאָנען זיך דאָך נישט אָנרופען געזעלשאַפט אויסערעטליכע פּערזאָן וועלכע געפינען זיך דאָ צופעליג. די געזעלשאַפט איז מיט אונז און געגען אונז זענען עטליכע צעהנדליג בעאַמטע. פאַר אונז האָט זיך אַרויסגעזאָגט קראָקאָ, דאָס וויגעל פון דער פּוילישער קולטור און געגען אונז — אין דעם זעלבען קראָקאָ — די גרויס-מאַכטס-ליגע, וואָס שטיצט די איצטיגע רעגירונג. אָבער די מענשען, וועלכע שטעהען בראש פון דער ליגע ווערען דאָך בעשולדיגט אין פערברעכענס פון מאָראַלישען נאַטור.

רעדענדיג וועגען בעשולדיגונגס-עדות קאַוועצקי, זאָגט באַגינסקי:

— דעם דאָזיגען עדות האָב איך בעקענט דורך סילוועסטער וואַיעוואָדזקי, אַ געוועזענעם קאָמוניסטישען דעפּוטאַט וועלכער פערנעהמט איצט אַ הויכען אַמט אין סאָוויעטען-רוסלאַנד. וואַיעוואָדסקי דינט איצט אין דיקטאַטור און קאַוועצקי — דער צווייטער דיקטאַטור.

פאַר וואָס בין איך נישט מעהר קיין פּילסודטשיק?

ווייל דאָס לאַנד איז אַ מאָראַלישער בית-עולם, ווייל מען ברעכט מענשען-געוויסענס, כאַראַקטערען, ווייל מען פערניכטעט מאָראַלישע ערא-בערונגען, די בירגערליכע שולען, וואָס זענען קאָרפּאָראַציעס, די קאָאָפּעראַטיווע אינסטיטוציעס געמיינע-זעלבסטפערוואַלטונג און אַ. וו.

אַלס רעזולטאַט פון דאָזיגען סיסטעם וועקט זיך אויפ׳ן געדאַנק אַן׳אומגלויבען און אַ גלייכגילטיגקייט צו מלוכה-פראַגען, די שטימען וואָס עס הערען נישט די מענשען וואָס שטעהען היינט ביי דער מאַכט, דערגעהען צו אונז, ווייל מיר זענען דאָס אויער פון דער געזעלשאַפט. דערפאַר בין איך נישט קיין פּילסודסטשיק.

יוזעף פּילסודסקי האָט דאָך אַמבעסטען געוואוסט וואָסערע מענשען דבין איך בין צוזאַמען מיט דעפּוטאַט פּאָניאַטאָווסקי געגאַנגען אין רעדאַקציע פון „דוואַ גראָשע" אויספּאַטשען דעם רעדאַקטאָר פאַר בעליידיגען פּילסודסקין, און איצט איז דער דאָזיגער רעדאַקטאָר אַ סאַנאַציע - זשורנאַליסט.

דאַן הויבט אָן באַגינסקי מיט אַ הויכער שטים צו רעדען ווי אַזוי מע האָט איהם אַרעסטירט,

דער פּאָרזיצער נעהמט ביי איהם צו דאָס וואָרט.

דער אָנגעקלאָגטער מאַסטעק שטעהט אויף און שרייט עפּעס, דער פּאָרזיצער הייסט איהם פערלאָזען דעם זאַל. מאַסטעק געהט אַרויס.

עס ווערט ערקלעהרט אַ הפסקה.

נאָך דער הפסקה האָט זיך אָנגעהויבען אַ לייד-ענשאַפטליכע דיסקוסיע. צווישען די אַדוואָקאַטען און פּראָקוראָר.

דער ערשטער רעדט

אדוו. גראַלינסקי

אַלע וועלכע האָבען דאָ געגעבען ערקלערונגען זאָגט ער, האָבען דאָ גערעדט וועגען בריסק, אָבער דאָס איז נישט געווען קיין דעמאָנסטראַציע, נאָר אַ מעלדונג צום געריכט. וועלכער דאַרף דאָס אויסנוצען, דערווייל נעהמט מען ביי זיי צו דאָס רעכט צו געגעבען ערקלערונגען. מיין פאָרשלאַג איז אַמעטאָרישער און כ׳בעט אים מעריטאָריש צו בעהאַנדלען געגען דער פעראָרדנונג פון פאָרזיצער נישט צו רעדען וועגען בריסק, אַפּעליר איך צום גאַנצען ריכטער-קאָמפּלעט.

אדוו. שימאַנסקי

שטיצט אונטער דעם פאָרשלאַג און שטרייכט אונטער, אַז די פליכט פון די ריכטער איז צו פערפיהרען פּראָצעסען אין פערברעכענס, וועלכע ווערען ענטדעקט ביי געריכטס-פערהאַנדלונגען. דער פערטיידיגער זאָגט אַז ער וועט פערלאַנגען אַן׳ענטפער [illegible] וואָס אין אַנדערע פּראָצעסען ווי למשל ביי צענטנערשוועער האָבען די ריכטער געגלויבט די ערקלערונגען פון די בעשולדיגטע. דאָרט ווי אַ קליינער מערדער פון באַנקיר צענטנערשוועער רעדט וועגען שלאָגען, האָט ער געהאַט מעהר רעכט ווי דאָ, ווי דער צווימאָליגער פּרעמיער און אַ רייה מיניסטאָרען וואָלטען געקאָנט עפּעס זאָגען.

אדוו. לאַנדאַו

רעדט אַרום די פראַגע וואָס מען האָט צוגענומען די ווערטער ביי טשאָלקאָשן, באַגינסקי און מאָסטעק, ער שטרייכט אונטער אַז ביז איצט איז די פראַגע בריסק געווען ערלעדיגט דורך דער פעראָרדנונג פון פאָרזיצער אַליין. איך האָב מורא אַז דאָס בעהאַנדלען די פראַגע אַלס אָרדנונגס-פראַגע, איז אַ מיספערשטענדניש, און מען קאָן דערפון אַרויסדינגען אַז דער פאָרזיצענדער נישט ערלויבענדיג צו רעדען וועגען בריסק בעטראַכט דאָס אַלס אַ דעמאָנסטראַציע מצד די בעשולדיגטע עס איז אָבער נישט אַזוי.

קיינער טאָר נישט אונז דיקטירען ווי אַזוי מיר זאָלען פערטיידיגען די בעשולדיגטע

איך בעט נישט צו שטערען און אָנהערען די בנוו [illegible]

(ווייטער זעה 14-טע זייט).

די בריסקער ארעסטירטע פאַר׳ן וואַרשאַווער געריכט

(X) ליבערמאַן, [illegible] איהם זיצט וויטאָס

פעלץ=ווארען=לאגער „KAMCZATKA"
לאדז, 19 פיעטריקאווער 19, טעל. 224=66 און 162=23
עמפפעהלט דעם רייכסטן אויסוואהל פעלץ-ווארען צו ערמעסיגטע פרייזן
בעמערקונג: קירזשנער= און שניידער=ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

היגיענישע מקוה
ביי „אגודת ישראל"
אין לאדז, גדאנסקא 75, טעל. 107=36.
כדי נאכצוקומען דעם וואונש פון דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג האט די פערוואלטונג בעשלאסען צוליב'ן עקאנאמישען קריזיס פון 1=טען נאוועמבער 1931 פרשת חי' שרה

רעדוצירען די פרייזען
פון דער ניי=רעמאנטירטער, מאדערנער און היגיענישער מקוה, וואס איז די איינציגע אין פוילען, וועלכע וועט געבען די מעגליכקייט דער אלגעמיינער יודישער בעפעלקערונג צו קענען פון איהר געניסען.

די פרייזען זענען פאלגענדע:

א לוקסוס=נומער	פריהער	10.— זל.	יעצט	6.— זל.		
1=טע קלאס	"	6.—	"	"	4.—	"

(פאר יעדער פערזאן ווערט געמאכט אנ'עקסטרא מקוה)

אולגאווע 1 קלאס	"	4.—	"	"	3—	"
א וואנע	"	2.—	"	"	1.25	"
2=טע קלאס	"	3.—	"	"	2.—	"
3=טע קלאס	"	1.50	"	"	1.—	"

די פרייזען זענען גילטיג פון 2 נאכמיטאג ביז 11 א זייגער אוועגד
נור פאר פרויען.
די פערוואלטונג.

בעמערקונג: די מקוה איז פערזעהען מיט צענטראל-בעהייצונג און ווענטילאטארס איז אלע נומערן. נייע קאפלאנע וואנעס, טושען און אנדערע מאדערנע און היגיענישע איינריכטונגען. מען בעקומט אויך וועש, זייף א. ד. גל. פינקטליכע און העפליכע בעדינונג.

3 נאוואמיעסקא — 3 נאוואמיעסקא
טוך און קארט=געשעפט
Herman Włoski
לאדז, נאוואמיעסקא 3 טעל. 114=92, פראנט 2=טער שטאק
עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער סעזאן דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע
דאמען= און הערען=שטאפען
ווי: לאדזיר, טאמאשאווער, ביליצער, לעאנארד'ס און או"סל. אויסארבייטונגען
בעסטע קוואליטעט / נייעסטע מאדע / פאבריקס=פרייזען / הרט און דעטייל
געדענקט די אדרעס! געדענקט די אדרעס!

נאך קורצע שווערע ליידען איז געשטארבען אונזער הייסגעליבטער מאן, פאטער און זיידע
נ"ע
הערשל יעדוואב
אין עלטער פון 61 יאהר
די לויה קומט פאר היינט פרייטאג, דעם 30 אקטאבער פינקטליך 12 פארמ. פון טרויער-הויז (6-שערפיע גאס 36) וועגן וואס עס טיילן מיט אין ירוים צער
די טיפבעטריבטע פרוי, טעכטער, איידימס און אייניקלעך

Samochody
i motocykle używane.
Kupno, sprzedaż, komis,
zamiana.
Auto-Agencja
Gdańska 82 tel. 189 28

נאך לאנגע שווערע ליידען איז דאנערשטאג דעם 29 אקטאבער 1931 געשטארבען אין בליהענדען עלטער פון 26 יאהר מיין ליבער זוהן, אונזער טייערער און אונפערגעסליכער ברודער, שוואגער, אנקעל און חתן
נ"ע
ברוך העלמאן
ב"ר נחום ז"ל
(צאהן=טעכניקער)
די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 30 אקטאבער 1931, 12 א זייגער בייטאג פון מהרת-הויז, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער
די טיפטרויערענדע הינטערבליבענע

אין טיפען צער טיילען מיר מיט אלע אונזערע חברים וועגען דער שווערער ב"ה כיס'ן טויט פון אונזער פראיינס-מיטגליד
הערש יעדוואב
פערוואלטונג
פון יודישען ארטיסטען פעראיין אין פוילען
הויפט צענטראלע ווארשא

צוזאמען מיט דער גאנצער יודישער טעאטער משפחה בעוויינען מיר דעם פריהצייטיגען טויט פון אונזער חבר און פריינד
הערש יעדוואב
די לויה קומט פאר היינט פרייטאג 12 פ"יה פון זיין וואוינונג. אלע חברים ווערען געבעטען פינקטליך האלב 12 צו פערזאמלען זיך אין זיין וואוינונג אבצוגעבען איהם זיין לעצטען כבוד.
יודישע ארטיסטען
פון דער שטאט לאדז

ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז
זונטאג, דעם 1 נאוועמבער 5 א זייגער נאכמיטאג, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל (שרודמיעסקא 29) די
אלגעמיינע פערזאמלונג
פון די מיטגלידער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע
מיט פאלגענדע טאג-ארדנונג:
1) ערעפנונג 2) וואהלען פון א פרעזידיום. 3) בעריכט פון ציוניסטישען קאמיטעט, 4) בעריכט פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע, 5) דיסקוסיע, 6) וואהלען פון ציוניסטישען קאמיטעט, רעוויזיאנס-קאמיסיע און עהרען-געריכט, 7) פערשידענעס.
איינגאנג נאך לויט איינלאדונגען

האוניברסיטה העממית
ע"י ההכת רות הציונית בלודז
מחר, בשבת, 31/10 בשעה 7 בערב
באולם ההסתדרות הציונית, שרודמייסקא 29
הרצאה עברית
על הנושא „התנועה המשיחית, חובבי ציון והציונות"
המרצה ה"ש. ימואלי

בית הכנסת
„אהל יעקב"
לרגלי יום השני לנובמבר, יום שבו נתנה ההצהרה הידועה בשם „הצהרת בלפור" תערך מחר בשבת פ' וירא
תפלה חגיגית
בנאום של נשיא ההסתדרות הציונית בעירנו הד"ר. י. ראזענבלאט התחלת התפלה בחצי העשירית בבוקר.
הועד

Podziękowanie
Niniejszym Wyrażamy swoje Podziękowanie
p. ADWOKATOWI
Zygmuntowi Albrechtowi
za skuteczną obronę zawikłanej sprawy niesłusznego oskarzenia, która się toczyła przeciwko
F-mie MAKOWSKI i SOUR
Piotrkowska 66, i dzięki świetnej Jego obronie, została sprawa wygrana. z poważaniem
F-ma A. KLAJNMAN
Piotrkowska 31

מארגען, שבת, 6 אוו. קומט פאר אין זגערזש אין זאל פון „השומר" די גרויסע אינטערעסאנטע
פארלעזונג
פון בעקאנטען שריפטשטעלער
ב. (דוב) אויערבאך

Dr. Mortkowicz
Śródmiejska 19
(Dawniej Cegielniana 14)
przymuje od 5—7
Telef. 123-27.

קויפט נור ביי דער ערשטער האנד!
יין כשר וטוב!
1/4 ליטער נור 63 גראשען
פון דער אלטער בעוואוסטער פירמע
„בארוויך"
אינה.: מענדיל בארנשטיין, לאדז
נאוואמיעסקא 30, טעל. 210=58
גרויסער אויסוואהל פון וויינען, ליקערן און בראנפען'ס.
ביליגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג.

וואלוטעס זענען נישט זיכער-זיכער איז נאר אנ'אייגענטום
דעם 3-טען נאוועמבער ד. י. וועט פארקומען
אליציטאציע
פון אייגענטום אויף שוו. יאקובא 8 היפ. 32 — פון 180 טויזענד זל. און. פאבריקס און וואוינונגס-לאקאלען
דער פלאץ איז געאייגנעט צום בויען.

Dr. med. G. GERSZTAJN
ספעציאל-ארצט פאר אויגען-קראנקהייט
צוריקגעקעהרט
טראגוטא 12, טעל. 175-10.
נעהמט אן פון 11—1 און פון 7—8 אוו. 1754

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמ.
בעזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med. W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
11 זגערזשער 11
טעלעפאן 134-72
נעמט אן פון 3—4 נאכמ.
פון 7 — 9 אוועגד.

פאר דאמען און הערען
פעלצען
צו קאנקורענץ-פרייזען.

אכטונג: אין דער אייגענער ווערקשטעל ווערען אויסגעפיהרט פעלץ- און שטאף-מאנטלען פון אייגענער און אנפערטרויטע שטאף לויט די לעצטע נייעסטע מאָדעלען ווי אויך פערשידענע רעפעראטורען

= דער פעלץ-וואַרען-לאגער =
L. Grünspan
66 פיעטריקאָווער 66 — טעלעפאָן 190-21

אכטונג!
די בעוואוסטע און לאַנג-עקזיסטירענדע פירמע
J. FUTERMAN
Łódź, Piotrkowska 54, tel. 106-54

מאַכט בעקאַנט, דאָס זי בעזיצט און עמפפעהלט דער געעהרטע קונדשאַפט צו דעם פאַרשטעהענדען סעזאָן אַ זעהר רייכער אויסוואַהל פון אַלערארט מאָדערנסטע לעצטע נייהייטען פון:
דיוואַנען, טיש-בעט-דעקען, מעבעל איבערציג, כאַדניקעס, נאַרזשוטען, דעקאָראַציע-שטאָפן, גאַרדינען, קאָצען, צעראַטען, פאַרטיערען, רייזע-פלעדען, לינאָלעאום
אַלעס צו אויסערסט ביליגע פרייזען און רעעלע באַהאַנדלונג

54 — בעמערקונג: פערפּערטונג פון די בעסטע ביעלסקער האַנד-דיוואַנעס. — 54

הורט! דעטייל!

אַ האַרצליכען מז"ט וויגשט די פערוואַלטונג פון צענטראַלען ראַד-פערקעהר דעם חשוב'ן חבר אבא מילראד פאָרזיצער פון שידס ק/מיסיע צו דער פערלאָבונג פון זיין טאָכטער

פרל. רעגינא
מיט ה' מיעטעק גיטגאלד

מיר ווינשן זיי אַז זייער לעבענס וועג זאָל מיט בלומען בעצירט זיין
פּרעזעס אהרן גראָסמאַן און פרוי, וו. פּרעזעס ישעי גליצענשטיין און פרוי, יאַנקעל גליצענשטיין און פרוי, עהרען-סעקרעטאַר ניסן מיללער און פרוי, פערוואַלטונגס-מיטגליד שמעון ווייסקאָפּ און פרוי.

צו דער חתונה פון אונזער ליבער פריינדין
פאלא שטינליץ
מיט ה' מאריץ סאנס
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען עוויגען גליק און צופרידענהייט
מנחם אסט און פרוי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען פריינד ה' שלמה יצחק קאלמאן
מיט פרל. נאדזשא שטראסבערג
ווינשען מיר זיי אַ הערציגען מזל-טוב און אַ בליהענדע צוקונפט.
ישראל בערקאוויטש
און אליעזר גאנצארסקי

צו דער האכצייטס-פייערונג פון פרל.
פאלא ליבעסקינד
מיט ה' מאיר פאמעראנץ
ווינשט גליק און צופרידענהייט
ל. לייזעראוויטש
און פרוי

אַ הערציגען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט ווינשען מיר אונזערע פריינד
מאניעק קאפלאוויטש
מיט פרל. רוזשא קאן
צו זייער חתונה, וואָס קומט פאָר זונטאג, דעם 1-טען נאָוועמבער.
טאָלאַ הערשקאָוויטש, יצחק ברוינער, מאַניע באַלבערמאַן און מאַניעק הערשקאָוויטש

די פערוואלטונג
— פון דער —
יודישער קהלה
אין לאדז

מאכט בעקאנט, אז דער 5-טער טייל פון עטאט-רעגיסטער אויף'ן יאהר 1931, וואס ענטהאלט די עטאט-צאהלער פון די גאסן:

אלעקסאנדריסקא, באלוטער מארק, באזארנא, בערעק יאָסעלעוויטש, באַרישא, בושעזשינסקא, צעגליאַנא, צימער, דעמבאָייא, דאָברא, דזלנא, דרעוונאָווסקא, דוואָרסקא, פייפער, פישער, פראנצישקאנסקא, גענשא, גלאָוואצקא, גאפליאנסקא, גראשאנקא, הענריקא, הוילער, יאקיבא, יאסנא, יעראזאָלימסקא, יערזעגא, קאַלענבאכא, קארווינסקא, קאזימיערסקא, קעלמא, קיִאווסקא, קאָנאָפּניצקא, קאשטשעלנא, קרזשישאָווא, לימאנאָווסקיעגאָ, ליטאָמערסקא, לוואָווסקא, לאגעווניצקא, מאישינסקא, מאזורא, מיצקעוויטשא, מיעדזיאנא, מליארסקא, נאָוואקא, נאָוואָ-קרוטקא, נאָוואָזגערסקא, פיעשאָווא, פל.-קאשטשעלני, פאָדרזשעטשנא, פ לנאָצנא, פרוסא, פרינציפאלנא, רייטערא, רזשאנא, ריבנא, סמוגאָווא, ספאצעראָווא אלטער-מארק, סטעפאָנאָ, סטאָדאָלניאנא, שאָרא, שאָפענאָ, שארקא, טאָקארזשעווסקיעגאָ, וואָגנערא, וועסאָלא, וואָלבאָרסקא, זאווישא, זגערסקא, זלאָטא,

ווערען אויסגעלייגט צום דורכזעהען לויט די עקזיסטירענדע פאַרשריפטען במשך פון 8 טעג, ד. ה. פון 30-טען אקטאבער ביז דעם 8-טען נאוועמבער 1931 איינשליסליך אין דער קהלה-קאנצעלאריע פריהייטס-פלאץ 6 אין די שעה'ן פון 10 ביז 1 נאכם.

לאדז, דעם 29 אָקטאָבער 1931.

וויכטיג נייעס!
פערקויף
פון פערשידענע בוימוואָלענע רעשטלעך פאפעלין, באטיסט, לייווענד, מושלין, נאנסונג א. אז. וו. אויף מעטער און אויף וואָג צו קאנקורענץ-פרייזען
מ. לאנדסבערג
צעגעלניאַנאַ 23, פראָנט, 1. שט.
געעפנט יעם אָ"רעס!

צו דער חתינה פון אונזער ליבען זוהן, ברודער און שוואגער
פעליקס לעווין
מיט פרל. צעשא גרינשפאן
ווינשען מיר זיי אַ הארציגען מזל-טוב און אַ גליקליך צוזאַמענלעבען
עלטערן, געשוויסטער שוואָגער און ערזשא ווייבערג

דר. מ. וואלפסאן
האט זיך איבערגעצויגען
נארוטאוויטשא (דזשעלנא) 2
טעלעפאָן 128-83
נעמט אָן פון 5 – 7 ואָכמיטאָג

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען ברודער און שוואגער
לייבל שייץ
מיט פרל. העלא בראנדט
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.
אהרן גאָלדקראַנץ און פרוי,
מאָטל יעלין און פרוי,
ישכר צימערמאַן און פרוי,
הערשל מילעווסקי און פרוי

ביי שלעכטעס וועטער
פערהיט די נירען- און בלאזען-קראנקהייטן
„UROLYSIN“
הויפּטניעדערלאַגע
Apteka A. PERELMANA i S-ka
צעגעלניאַנאַ 32.

דער שווערגעטראָפענער פאמיליע
דארענבוים
צוליב'ן טויט פון זייער אונפערגעסליכן מאַן און
פאטער נ"ע
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיה". המקום ינחם אתכם בתוך שארי ציון וירושלים.
ל. לעווין
א. בירנבוים

Dr. med. H. KRAUSKOPF
אַקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 113-47
נעמט אָן פון 4 ביז 7 אין אָוונד.

קאטאר, כריפּקע און גריפּע
PINOMETHYL
היילט, פערהיט און בעזייטיגט
PINOMETHYL קען מען בעקומען אין אַלע אַפּטייקען. פרייז 1.75 ז.
פערטרעטער אויף דער לאָדזער וואָיעוואָדזטווע:
Apteka J. CYMERA w Łodzi, **Wólczańska 37**, róg 6-go Sierpnia tel. 139-47.

BILANS BRUTTO
Łódzkiego Banku Depozytowego, Sp. Akc. w Łodzi
na dzień 1 października 1931 r.

STAN CZYNNY

Kasa i sumy do dyspoz.	Zł.	713.285.88
Waluty zagraniczne		334.381.91
Papiery wartościowe		1.021.764.82
Banki krajowe		84.385.18
„ zagraniczne		919.077.19
Weksle zdyskontowane . . .		9.175.906.37
Rachunki bieżące		4.977.595.87
Ruchomości		74.622.13
Nieruchomości		206.857.32
Różne rachunki		685.976.37
Koszty handlowe		1.262.496.65
Oddziały		878.097.41
Dłużnicy z tyt. kred. remb. .		24.500.—
Suma bilansowa:		20.358.947.10
Udzielone gwarancje . .	Zł.	1.622.805.40
Inkaso		2.639.916.09
Razem	Zł.	24.621.668.59

STAN BIERNY

Kapitały własne:		
a) zakładowy	2.520.000.—	
b) zapasowy	1.234.962.51	
c) amortyz.	8.274.29	3.763.236.80
Wkłady		9.210.556.15
Zobowiązania inkasowe . .		110.186.24
Redyskonto weksli		3.094.593.33
Banki krajowe		252.920.42
„ zagraniczne		564.310.48
Procenty, prow. i różne zyski .		1.633.978.81
Oddziały		942.218.99
Różne rachunki		262.431.15
Zyski z lat ubiegłych . . .		500.014.73
Zobowiąz. z tyt. kredyt. remb.		24.500.—
Suma bilansowa:		20.358.947.10
Zobow. z tyt. udziel. gwar.	Zł.	1.622.805.40
Różni za inkaso		2.639.916.09
Razem	Zł.	24.621.668.59

Koncesjonowane Kursy **kroju i szycia**
A. Rogozinski
Łódź, PIOTRKOWSKA 85, Telefon 212-34, P.K.O. 69,027.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז אין מיין בעוואוסטער צושניידער-שולע, פיעטריקאָווער 85 ווערען אַנגענומען נייע שילער אויפ'ן הערען און דאַמען צושניידער-קורס אויך קליידער און בלוזען.
בעמערקונג: גינסטיגע בעדינגונגען. די קאַנצעלאַריע איז טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אָוועגד.

קירזשנער=אטעליר פון
פיהרט אויס אלערליי
פעלץ=בעשטעלונגען
אין רעפעראטורען לויט די נייעסטע מאדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. מעסיגע פרייזען.

I. BOMBEL
6 זאוואדזקא 6 טעל. 118-62

קינא=טעאטער
RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אנהויב 4 א זייגער נאכמ. שבת, זונטאג 12 א זייגער

היינט און פאלג. טעג!
טאנץ צווישן הערצער
סאטירע אויף אונזערע צוטאנצטע טעכטער, וואס זוכען אנ׳אויסגאנג פאר זייער לעבעדיגען טעמפעראמענט. פילם פון לעבען פון מעדלעך, וואס דערלויבען זיך פאר דער חתונה אויף אומדערלויבטע פערגעניגענס. אין די הויפטראלען:
JOAN GRAWFORD, R. BROWN, DOUGLAS FAIRBANKS, ANITA PAGE.

קלאנג=קינא=טעאטער
Wodewil
גלובנא 1

לעצטע טעג — צום ערשטען מאל אין לאדז א פילם א. נ. — לעצטע טעג
„דאס קינד פון זינד"
קאמעדיע-דראמע, געשיכטע פון גרויסער ליבע און גרויסע אפפערונג. אין די הויפט-ראלען: Wallace Beery, Marja Dressler
Dorotka Jordan — אויסער׳ן פראגראם: א פארס מיט Laurel i Hardy א. נ. „אין די נעגעל פון קריזיס".

קלאנג-קינא-טעאטער
Odeon
פשעיאזד 2

קלאנג=קינא=טעאטער
PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76.
(ורג קאפערניקא)
צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 10.
אנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו.

היינט און פאלגענדע טעג
דער ווינד פון ים
פילם-דראמע אויפ׳ן גרונד פון מייסטער-ווערק פון Stefan Żeromski א. נ.
אין די הויפט-ראלען: Marja Malicka, Adam Brodzisz, K.J.Stępowski, Eugen, Bodo
אויסער׳ן פראגראם: א פרעהליכע קאמעדיע און פילם-אקטואליטעטען.
נעקסטער פראגראם: „מיין זונעלע" — פאספארטוס און פרייקארטען זונטאג און יום-טוב אונגילטיג.

קינא-טעאטער
BAJKA
רוג בושאזשינער, פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.
פערגרעסערטער ארקעסטער געגוי צוגעפאסט צום אינהאלט פון בילד אונטער דער ליטונג פון בעקאנטען קאפעלמייסטער ה׳ לידאווער.
אנהויב 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג! — גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם
1) OLGA CZECHOWA
די ליבע פון טערעזא ראט
די סובטעלסטע טראגיקערן פון עקראן אין מעכ-טיגען פילם, געשאפען אויפ׳ן גרונד פון דער ערצעהלונג פון „Błędne ognie" F. GANTZER
מעכטיגע און ריהרענדע עראטישע זיטען-דראמע, וואס בעריהרט אין דעם גאנצען גרויל די אנגעווייטאגטסטע געזעלשאפטליכע פראבלעמען, וואס אנטפלעקען די טראגישע געשיכטע פון 1000-ער אומשולדיגע מיידלעך
2)
גהינום פון פריוען

קינא פריהער פלארא
ERA
זאווישא 22 (באלוט)
אנהויב 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 1 בייטאג
ספעציעלע צוגעפאסטע מוזיק אויסגעפיהרט דורך א פערשטארקטן סימפאנישן ארקעסטער

היינט און פאלגענדע טעג — גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!
1)
דער דיעל אין דער לופט
(פערברעכען געגען רעכט)
גרויסע לעבענס-דראמע אין 10 אקטען מיט MADY CHRISTIANS i GABRIEL GABRIO אין די הויפטראלען:
2)
דער גענבעטער טאליזמאן
(M. SCOTTE)
מיט Z. GREEN, A. KAREWICZ i JERZY KOBUSZ אין די הויפטראלען.

פון דער לאדזער געלד-בערזע

דאלאר, אפיציעל	8 86,50
דאלאר נישט-אפיציעל	8,88
דאלאר משעק	8,91
פונט, אפיציעל	34,75
פונט, נישט-אפיציעל	34.75
דייטשער מארק, אפיציעל	209.50
לאדזער. פאנד-בריף, אפיציעל	62,00
דאלארובקע	43,50

מעלדונגען

פון „החלוץ המרכזי" אין פוילען

דערמיט מעלדען מיר דאס מיר האבען בא שטעטיגט אין לאדז דעם צווייטען סניף, וועלכער געפינט זיך אויף קילינסקיעגא 60, מיט אלע רעכט און פליכטען פון א סניף.

צ. ק. פון „החלוץ המרכזי" אין פוילען.

מ „המרכז הציוני" ע"ש ד"ר י. נ. שמחוני, צ תרבות בלודז, פילסודסקי 66

„המרכז הציוני" מודיע כי:

1) ביום השבת 31/10 ב 7,15 בערב ותקיים במעוננו ברח׳ פילסודסקי 66, (קומה 1 בחזית) נשף הרציטציה, המשורר יצחק קצנלסון וקורא את יצירת „פ״זכ״", הצבורים מוזמנים.

2) מתקבלות הרשמות לחוג למתקדמים תחת הנהלת ה׳ א. ליבושיצקי. השעור הראשון ביום השלישי 3 נאוו מבער ש. ז.

8) בקשר עם האספה הכללית מתב, שים כל החברים לבוא ולהרשם מוגירות בכל ערב מ 8 10 עד 3 נאוועמבער ש. ז.

בעריכטיגונג

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאטיץ אין נעכטיגען נומער „דער זיטל-קייטס אפעריסט" בעט מען אונז מיטצוטיילען, אז דער ארעסטירטער מא אלינסקי האט ארויסבעקומען געלד פון דער פרוי קארלינסקא כלומרשט אויף צו פיהרען איהר׳ס א פראצעס, וועגען אבארטען איז בכלל קיין רייד נישט געווען.

וויכטיג פאר קאלאשען-מאכער און שוסטער!
איך פערקויף
גומי-קלעב-שטאף
(קאוטשוק) צום פרייז פון 50 גראשען א פלאש, גאראנטירט פאר גוטקייט פ"אנציעשקאנער 20 רוג אלעקסאנדריסקא אין סקלאד-אפטעקע.

פיאנינאס און פליגעל
אין און אויסלענדישע פירמען צו די גינסטיגסטע בעדינגונגען עמפעהלט
H. Finster, Zakątna 79, tel. 168-69

וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ!
מצבות פון 30 זל. און ביז צו די טייערסטע גראניט דענקמאלען פיהר איך אויס בילינ און סאליד אויף וואונש בעזונד איך די ב. קונדשאפט אויך אויף דער פראווינץ. קומט און איבערציינט אייך!
מיט אכטונג פירמע "Granit"
לאדז, פאמארסקא 39.

פענסיאנאט „עלבינגער" קאלומנא.
דערמיט מאך איך הערליך בעקאנט דאס דער ערשט-קלאסיגער פענסיאנאט „עלבינגער" איז געווארען איבערגעטראגען פון לאסק נאך קאלומנא, פאלאצאווא גאס. דער פענסיאנאט געפינט זיך אין שענסטען נעגענד פון קאלומנא. זוניגע געהייצטע צימערן, טאראסען צום וועראנדע דירען איז אנדערע בעקוועמ-ליכקייטען. ערשטקלאסיגע קוך און בעדינונג. די ווילדע געפינט זיך 5 מינוט גאנג פון די באהן-סטאציע, און פון די אויטאבוסען. דער ווינטער-סעזאן איז שוין אפען. פרייזען צוגענגליכע! די געסט ווערען ערווארט ביי די באהן. נעהנטערע אינפארמאציעס ווערען ערטיילט אין לאדז, ביי ה׳ צעדערבוים, וואסקאדניא 65, טעלעפאן 110-24 און ביי ה׳ עפשטיין, קאמיענגא 1.

Dr. med. Ignacy Margolis
OKULISTA
Al. Kościuszki 9, tel. 165-17
צוריקגעקעהרט

טויבקייט און הייזעריי
ערפינדונג אויפאניע פון ספעציאליסטען אדורכגעפירט בעזונדערס שווערינקייט אויערען-אנגרייניגקייטען, אויערען-פלוס, צאהלרייכע דאנקבריף פערזאנען פון בעל-לעהרענדע בראשונן. אדרעס: Euphonia Liszki, przy Krakowie.

שטעפער
מ׳ווערט געזוכט א גוטער ריכטעוער, צו ערפאהרען ביי יחזקל סענדעראוויטש פיעטריקאווער 107

אכטונג
איך נעהם אן אויף לוין אלערליי טריקאטאזש-אויסארבייטונגען אויף 9-ער מאשינען בעסטע אויספיהרונג ווי אויך פאר דער פראווינץ אפערטען אונטער „מ פ." אין אד-מיניסטראציע.

צו פערדינגען
א געוועלב מיט א שטוב אין צענטרום צו ערפאהרן אין אדמינ. פון צייטונג

בעקאנטמאכונג.
דער בעוואוסטער דאמען-שניידער
מ. ברוטמאן פון קילינסקיעגא 16
האט זיך איבערגעצויגען
אויף וואולטשאנסקא 67, רוג אנדזשעיא
און נעהמט אן זעמטליכע בעשטעלונגען פון דאמען-מענטעל, קאס-טיומען, ווי אויך פוטער ארבייטען און אלעס ווערט אויסגעפיהרט לויט די לעצטע פאריזער מאדעלען. צוגענגליכע פרייזען!
איך עמפעהל מיך ווייטער דער ג. קונדשאפט
מיט אכטונג דאמען-שניידער-אטעליר
וואולטשאנסקא 67 רוג אנדזשעיא
7260

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער שוועכע
נאווראט 2 טעל. 89-79
נעמט אן פון ביז 10 פריה און פון 4—8 אוועגד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט. פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

לעהרערין
גיטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואק-סענע אין פוילישע, יודי-שע און דייטשע שפראכ צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בזשעזינער 15

Dr. med.
H. LUBICZ
ספעציאליסט פאר הויט-, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43) טעל. 141 32
עמפפאנגס-שעהן 8—10, 12—2 און 5—8, זונטאג און יו"ט 9—1. פאר דאמען בעזונדערע ווארטע-זאל

Dr. med. H. GUTSZTADT
ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZACHODNIA 62 (Śródmiejska 14)
telefon 129-52.
נעמט אן פון 9—10 פריה און פון 5—7 אווענד.

וויכטיג פאר דאמען אויך פאר פראווינצער!
די לאנגיעהריגע דיפלאמירטע צושניידערין אויך נייה=שולע, וואס עקזיסטירט שוין פון 1980 י. מיט אויסצייכנונג גאלדענע מעדאלען פון מ. קימעל, וואוינט פאלודניאווא 15, וו. 10, פראנט. נעהמט אן שילערינס צום אויסלערנען נייען און צושניידען קליידער, קאסטיומען, פאלטענס אויך קינדער-קאנפעקציע און וועש, אלעס ווערט גרינדליך ערלערנט צו מעסיגע פרייזען לויט דער נייעסטער פאריזער מעטאדע. נאכ׳ן ענדיגען דעם קורס בע-קומט מען א צוף-דיפלאם. פאר פראווינצער ווערט וועהר שנעל ערלערנט דאס פאך. מ׳ווערט אויך בע-זארגט לאושי. פאר שניידערינס אין דאמען-שניידער-מייסטער קענען בעקומען אווענד-קורסען.
איינשרייבונגען יעדען טאג פון 9 פריה ביז 10 אווענד.
7270

ראדיא-אפאראטען
פון פערש. דענע פירמען עמפפעהלט צו די נידריגסטע פרייזע
PRZED. INŻ. ELEKTRO-MECH.
M. RAK Zawadzka 12 tel. 214-11

אנטי-יודישע סטודענטען-עקסצעסען אויפ'ן קראקאווער אוניווערזיטעט

כוליגאנישע סטודענטען געוואלט זיך אריינרייסן אין יוד. קווארטאל

געשלאסן דער קראקאווער אוניווערזיטעט

קראקא, 29. (יט"א טעלעפאניש). נעכטען זענען אין קראקויער אוניווערזיטעט אויסגעבראכען אנטי-יודישע עקסצעסען. קריסטליכע סטודענטען זענען בעפאלען די יודישע סטודענטען.

די אוואנטורע האט זיך אנגעהויבען אין מעדיצינישען פאקולטעט, וואו ס'זענען פארגעקומען קלענערע צוזאמענשטויסען צווישען די קריסטליכע און יודישע סטודענטען. שפעטער האבען זיך די צוזאמענשטויסען איבערגעטראגען אויך אויף די אנדערע פאקולטעטען. די קריסטליכע סטודענטען האבען גענומען ווארפען די יודישע סטודענטען.

היינט האבען זיך די געשלעגען ווידער איבערגעחזרט . א דעלעגאציע פון יודישע אקאדעמיקער איז דאן אוועק צום רעקטאר וועגען אנאינמערוועניק. אויפ'ן וועג איז די דעלעגאציע בעגעגענט געווארען פון א גרופע אנטיסעמיטישע סטודענטען און די דעלעגאטען נישט צוגעלאזען צום רעקטאר

קראקא, 29. (יט"א טעלעפאניש).

אין צוזאמענהאנג מיטט די אנטי-יודישע סטודענטען-עקסצעסען האט דער רעקטאר אפגעשטעלט די למודים. דער אוניווערזיטעט איז געשלאסען געווארען.

קראקא, 29. (יט"א טעלעפאניש).

היינט א גאנצען טאג קומען פאר מאניפעסטאציעס פון אנטיסעמיטישע סטודענטען. נאכמיטאג האבען זיך די כוליגאנישע סטודענטען געפרובט אריינרייסען אין יודישען קווארטאל. די יודישע גאסען זענען אפגעשלאסען פון דער פאליציי, וועלכע דערלאזט נישט די מאניפעסטאנטען אריינרייסען זיך אהין. ביי דער יודישער בעפעלקערונג איז א נערוועזע שטימונג. אויך די יודישע ארגאניזאציעס זענען בעוואכט פון גרויסע פאליציי-אפטיילונגען .

אין יודישען קווארטאל האבען די יודישע אקאדעמיקער איינגעארדנט א דעמאנסטראציע געגען די עקסצעסען מיט דער לאזונג: „איינשטעלען אן אלגעמיינע שטודיר-פרייהייט", און צו מאכען א סוף צו די כוליגאנישע עקסצעסען.

נישט ארויסגעבן עקסמיסיעס אין די ווינטער חדשים

ווארשא, 29. (טעלעפאניש פון אונזער קאררעספאנדענט). אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער יהודישער סיים-קאמיסיע איז בעשלאסען געווארען צו ענדערען דעם לאקאטארען-שוץ-געזעץ אויף אזא אופן, אז די דירות פון די רעגירונגס-הייזער זאלען נישט קאנען גענוסען פון לאקאטארען-שוץ, די לאקאטארען וועלכע וואוינען דארט פון 1-טען אפריל 1924.

דעפ זאמערשטיין האט זיך ארויסגעזאגט געגען די דאזיגער ענדערונג.

עס איז אויך אנגענומען געווארען אין דער צווייטער לעזונג דער פארשלאג אין די ווינטער חדשים נישט אדורכצופיהרען קיין עקסמיסיעס, סיידען דער הויזווירט וועט בעזארגען דעם לאקאטאר מיט א געהעריגע דירה ערגעץ אנדערשוואו.

קאנגרעס פון קולטור-אינסטיט. אין ווארשא

ווארשא, 29. (טעלעפאניש פון אונזער קאררעספאנדענט). דעם 30-טען אקטאבער און 1 נארוועמבער קומט פאר אין ווארשא דער קאנגרעס פון די קולטור-אינסטיטוציעס אין פוילען. וואס זענען אנגעשלאסען אין דער „געזעלשאפט אוועגד-קורסען פאר ארבייטער".

קהלות-צוזאמענפאהר אין ווארשא

ווארשא, 29. (טעלעפאניש פון אונזער קאררעספאנדענט). זונטאג קומט פאר דער צוזאמענפאהר פון די קהלות פון פויצען וואיעוואדזטוועס.

עס וועלען בעטראכט ווערען א רייה אקטועלע קהלה-פראגען און די שטעלונג צום נייעם קהלהגעזעץ.

דער צוזאמענפאהר ווערט גערופען לויט דער איניציאטיווע פון ווארשאווער קהלה - פרעזעס מאזור.

שטראם פון היכער פרעקווענץ!

(1 - 2 מיליאן) מיט ראד-שטראהלען

(ציילייס מעטאדע)

Dr. med. J. Polak

6-טער שצרפיען 22, טעל. 164-21

צו די וואהלען אין ענגלישען פארלאמענט

דער זיגרייכער פיהרער פון די קאנסערוואטיווע סטענלי באלדווין — פרעמיער מאקדאנאלד — דער בעזיגטער פיהרער פון דער לייבאר-פארטיי הענדערסאן

לאדזשער קאמעראל-טעאטער

אלעע 1-טער מאי נומער 2.

דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

ווילנער טרופע

XVI יאר

פירונג: מ. מזאה.

היינט, פרייטאג, 9.15 אוונט פרעמיערע (באנייונג)

לטובת דעם קוראטאריום ביי די שולן א. ב. פון וו. מעדעם

„גרינע פעלדער"

פאלקסשטיק אין 3 אקטן פון פרץ הירשביין. — רעזשי-באנייונג — יעקב שיגאריז.

מארגן, שבת, 4 בייטאג צו ביליגע פרייזן פון 80 גר. ביז 2 זל. און שבת 9 אוונט

גרינע פעלדער

פאַנטאַזיע און ווירקליכקייט

עס איז שוין די לעצטע יאָהרען געוואָרען בײַ אונז אַן'איינגעבירגערטער מנהג צו זוכען אַלע אינפאָרמאַציעס וועגען די „גליקען" פון די פּוילישע יודען אין די אַמעריקאַנער יודישע צייטונגען. די פּוילישע דיפּלאָמאַטישע פאָרשטעהערשאַפט אין די פאַראייניגטע שטאַטען אַרבײַט אויף דעם דאָזיגען געביט משמעות לויט אַן'אינסטרוקציע פון וואַרשא. זעהר אינטענסיוו און גוט.

די אַמעריקאַנער, וועלכע שיקען נאָך ביז הייניגען טאָג פאַר זייערע פּולשטענדיג רואַיגירטע ברידער אין אונזער מדינה עטליכע דאָלאַר, דערוויסען זיך פון צייט צו צייט פון „אָפיציעלע" פּוילישע מקורים, אַז יודען אין פּוילען לעבט זיך בכלל נישט שלעכט, אַז די רעגירונג איז געוואַלדיג פאַרנומען מיט דעם גורל פון דער יודישער בעפעלקערונג, אַז זי איז בעזונדערס פאַראינטערעסירט צו בעקעמפען דעם קריזיס אויף דער יודישער גאַס, מיט איין וואָרט, מיר זענען שיער נישט דאָס „ליבלינג" פון פּוילישע מלוכה־מענער.

אמת, מ'האָט שוין אויפגעדעקט די גרויזאַמע ווירקליכקייט פון דעם יודישען לעבען אין פּוילען אויך פאַר די אַמעריקאַנער יודען, ווייל סוף־כל־סוף איז דאָך גענוג אין פערלויף פון אַ קורצער צייט צו שטודירען די יודישע טאָג־פּרעסע פון פּוילען, כדי זיך צו שאַפען אַ בעגריף וועגען די ווירקליכע פערהעלטענישען.

מ'האָט דעריבער געקענט מיינען אַז די פּוילישע דיפּלאָמאַטישע פאָרשטעהערשאַפט אין וואַשינגטאָן, וועט זיך מעהר נישט מאַכען לעכערליך און אויפהערען צו פאַשען די יודישע בירגער פון די פאַראייניגטע שטאַטען מיט פאַרשידענע בבא־מעשׂות, אין וועלכע קיינער גלויבט שוין מעהר נישט. עפּעס איז טאַקע לעצטענס שטיל געוואָרען מיט די פאַרשידענע „גוד־וויל־קאָמיטעטען" דאָ און דאָרט, עפּעס האָט מען מיט דעם שפּיל אין „אוגאָדעס" אויך איבערגעריסען, עס האָט זיך אַלאַ געקענט אויסדוכטען, אַז מ'וועט מעהר אויף דעם דאָזיגען פראָנט קיין נייע פערזוכען נישט מאַכען.

אָבער פּלוצלונג איז אונז אַ נייע „שמחה" בעשערט און די „פרעהליכע" ידיעה קומט ווידער אָן, אויס פון יענער זייט ים, פון די פאַראייניגטע שטאַטען. דער פּוילישער גענעראַל־קאָנסול ד"ר מאַרכלעווסקי האָט נעמליך, נאָך זיין צוריקקעהרען זיך פון פּוילען ערקלערט פאַר אַ מיטאַרבייטער פון „מאָרגען־זשורנאַל", אַז די פּוילישע רעגירונג פיהרט איצט איין אין די שולען קורסען געגען אַנטיסעמיטיזם. די דערוואַקסענע — זאָל האָבען ערקלערט ד"ר מאַרכלעווסקי — קען מען שוין נישט פיהרען אין חדר און אויסראָטען בײַ זיי דעם אַנטיסעמיטיזם. ווילען מיר לכל־הפּחות, דעם יונגען דור דערציהען אין גייסט פון הומאַניטאַרישקייט און שעהנע מענשליכע בעציהונגען.

מיר דאָ אין פּוילען ווייסען נאַטירליך נישט פון דער גאַנצער מעשׂה, פונקט אַזוי ווי מיר האָבען גאָרנישט געוואוסט וועגען אַ סך אַנדערע „גליקען און ישועות ונחמות" פאַר די פּוילישע יודען, וועלכע זענען בשעתו שטאַרק פונאַנדערגעטרומייטערט געוואָרען אין דער יודיש־אַמעריקאַנישער פּרעסע.

אויב מ'זאָל אורטיילען אויפ'ן פּשוט'ן מענשליכען אופן איז דאָך קלאָר, אַז ווען די פּוילישע רעגירונגען געהען אַזוי ווייט אין קאַמף פאַר אונזער גלייכבערעכטיגונג, אַז זיי ווילען אַזש איינפיהרען אין די שולען ספּעציעלע קורסען געגען אַנטיסעמיטיזם, הייסט ווי גוט מוז זיך עס בכלל לעבען דער יודישער בעפעלקערונג אין פּוילען? דאָס איז דער אויסערליכער, מאָמענטאַלער עפעקט, וועלכען אַזאַ לעגענדע שאַפט און גאָר דאָס איז מען אויסען.

געהט מען שוין אָבער שאַפען (דאָרטען אין אַמעריקא) קורסען געגען אַנטיסעמיטיזם, טאָ זאָל אונז בײַ דער דאָזיגער געלעגענהייט ערלויבט זיין אַרויסצוזאָגען אונזער מיינונג. די גאַנצע מעשׂה מיט די „קורסען געגען אַנטיסעמיטיזם", ווען מ'אָל אַפילו וואו עס איז זיך האָבען געטראָגען מיט אַזאַ געדאַנק, איז קיין אויסגעבלאָזען איי נישט ווערט. דער בעסטער קורס געגען אַנטיסעמיטיזם איז די טאָג־טעגליכע האַנדלונג אין לעבען גופא. ווען די דורכשניטליכע פּוילישע „קאַלטורנעס", און אַזעלכע פערמאָגען מיר דאָך בנוגע דער יודען־פראַגע אין פּוילען אין אַלע פּאָליטישע לאַגערן, וועלען זיך איבערצייגען, אַז די בעציהונג צו דעם יודען מצד אַדמיניסטראַציע, געריכטס־וועזען, קאָמונאַלע מאַכט, אַלע מאַכט־אָרגאַנען, אַנהויבענדיג פון דער מלוכה־מאַכט, איז געבויט אויפ'ן יסוד פון אמת'ער, נישט פאָרמעלער גלייכבערעכטיגונג — וועט דאָס זיין דער בעסטער געגען־אַנטיסעמיטישער קורס, סיי פאַר די דערוואַקסענע און סיי פאַר די קליינע.

און אויב מ'איז טאַקע בעזונדער בעזאָרגט, אַז די נשמה פון די קליינע „אַנטעקלעך און יוזשיקלעך" זאָל נישט פערדאָרבען ווערען דורך דעם אַנטיסעמיטישען גיפט — דאַן דאַרף מען זיך טאַקע נעמען צו דעם מלוכה'שען שול־וועזען גופא, געדענקען דאָך נאָך אַלע די ראָל, וועלכע עס האָט געשפּילט אַ [illegible]־לעהרער פון דער פּוילישער פאָווש[illegible] שול בעת אַנטי־יודישע עקסצעסען! און אַזעלכע פאָלקס־לעהרער זענען פערהאַן אין אַ סך הונדערטער. זאָל מען אויסראָטען די אַנטיסעמיטישע טענדענצען פון די פאַרשידענע פּוילישע לעהרביכער, וועלכע ווערען אָפטמאָל רעקאָמענדירט דורך דער שול־מאַכט גופא; זאָל מען פערבאָטען צו בענוצען אין די פאָלקס־שולען און גימנאַזיעס אַזעלכע געאָגראַפישע לערן־ביכער ווי לוביטש־מאַיעווסקיס, וועלכע זענען פול מיט פאַרשידענע ווילדע אינסינואַציעס אויף יודען; זאָל מען פאַרווערען צו בענוצען אין די דאָרפישע לאַנדווירטשאַפטליכע שולען די כלומרשט וויסענשאַפטליכע לערן־ביכער וועגען ביהנען־צוכט, וועלכע זענען פול מיט פאַרשידענע משוגענע בלבולים אויף יודען, וועלכע זענען „גנבים, אַפּעריסטען, שונאים פון פאָר־לען און פון די קאַטאָליקען" און נאָך עהנליכע בבא־מעשׂות.

דאָס איז דער ראַציאָנעלסטער וועג צו בעקעמפען דעם אַנטיסעמיטיזם, אויב עס וואָלט ווען עס איז פון די פּוילישע מלוכה־מענער איינגעפאַלען אַזאַ זאַך צו טון.

דערווייל אָבער דאַרפען מיר די נייע לעגענדע וועגען די „קורסען געגען אַנטיסעמיטיזם" פאַררעגיסטרירען צווישען דער גרויסער צאָהל בבא־מעשׂות, וועלכע זענען צו אונז אַריבערגעפּעקעלט געוואָרען אין פערלויף פון די לעצטע יאָהרען מעבר לים.

א. צ.

דער פּאָליטישער מאָמענט

די מפּלה פון דער לייבאָר־פּאַרטיי בײַ די וואַהלען אין ענגלאַנד

ביז די וואַהלען צום פּאַרלאַמענט אין ענגלאַנד האָט דער נאַציאָנאַלער בלאָק, ד. ה. אייגענטליך די קאָנסערוואַטיווע, מיט וועלכע עס זענען געגאַנגען צוזאַמען אַ טייל פון די ליבעראַלען און די אָפּגעשפּאָלטענע מיטגלידער פון דער לייבאָר־פּאַרטיי, אָפּגעהאַלטען אַ קאָלאָסאַלען נצחון. בלעטער, פאַר וועלכע דאָס איז נויטיג און געוואונשען, שרייבען וועגען דער מפּלה פון די סאָציאַליסטען ווי וועגען אַן'ענטגילטיגער ליקווידאַציע פון סאָציאַליזם אין ענגלאַנד. דאָס איז נאַטירליך איבערטריבען, אָבער אַ פאַקט איז דאָך, אַז די לייבאָר־פּאַרטיי וועלכע איז אין משך פון עטליכע יאָהר געשטאַנען בײַ דער מאַכט, האָט געליטען אַ אונגעהויערע מפּלה, פערלירענדיג 80 פּראָצענט פון איהרע מאַנדאַטען: אין פריהערדיגען פּאַרלאַמענט האָט זי געהאַט 280 דעפּוטאַטען, אין איצטיגען וועט זי האָבען אַן'ערך 50.

וואָס איז די סיבה פון דער ראַדיקאַלער ענדערונג אין די כּוחות, וואָס איז בײַ די וואַהלען פאָרגעקומען אין ענגלאַנד?

ערשטענס דאַרף מען נעהמען אין בעטראַכט, אַז די אַרבייטער־פּאַרטיי איז באַלד אַריינגעטראָטען אין דער וואַהל־קאַמפּאַניע אַלס בעזיגטע. מאַקדאָנאַלד, דער געוועזענער פיהרער פון דער פּאַרטיי, האָט קודם פאַר די וואַהלען אַליין אַפּעלירט צו די פּאַרטייען וועגען שאַפען אַ געמיינזאַמע רעגירונג. דאָס הייסט, ער האָט דערמיט דעקלאַרירט, אַז די לייבאָר־פּאַרטיי קאָן זיך נישט געבען קיין עצה מיט די געשאַפענע ווירטשאַפטליכע (און פינאַנציעלע) שוועריגקייטען און מוז אָנקומען צו דער הילף פון די אַנדערע פּאַרטייען. דער רעזולטאַט פון זיין שריט איז געווען, אַז סיי ער, מאַקדאָנאַלד, סיי אַ רייהע אַנדערע אָנגעזעהענע פיהרער זענען אויסגעשלאָסען געוואָרען פון דער פּאַרטיי. אמת, די פּאַרטיי איז געבליבען פּאַרטיי, קיין שפּאַלטונג איז אין איהר אַפילו נישט פאָרגעקומען, אָבער דער וועהלער איז געשטעלט געוואָרען פאַר אַ פאַקט, אַז די פּאַרטיי, וואָס האָט פריהער אָנגעפיהרט די מלוכה, האָט געבראַכט צום איצטיגען מצב און אַז זי אַליין האָט קאַפּיטולירט, נישט קאָנענדיג גובר זיין די ענטשטאַנענע שוועריגקייטען. און צו קיין בעזיגטען האָט מען נישט קיין צוטרוי. נישט וועניג שאַדען האָט דערבײַ געבראַכט דער אַרבייטער־פּאַרטיי מאַקע דער פאַקט, וואָס אַ רייהע אָנגעזעהענסטע מיטגלידער, צו וועלכע די מאַסע האָט זיך בעצויגען מיט גרויס צוטרוי, זענען איצט אָוועק פון דער פּאַרטיי און זענען געגאַנגען אינאיינעם מיט די קאָנסערוואַטיווע, דאָס הייסט געשטיצט דעם הויפּט־פּונקט פון קאָנסערוואַטיווען פּראָגראַם, די איינפיהרונג פון די שוץ צאָלען.

דאָס פּראָגראַם, מיט וועלכען די לייבאָר־פּאַרטיי איז געגאַנגען צו די וואַהלען, איז נישט געווען מסוגל צו געווינען דעם צוטרוי פון דער וועהלער־מאַסע. די ענגלענדער זענען אַפילו געוואוינט צו דרייסטע פּראָגראַמען, אָבער צו פּראַקטישע און גענוי פאָרמולירטע, אַזאַ פּראָגראַם האָבען די לייבאָריסטען צו די וואַהלען נישט געבראַכט. אין זייער וואַהל־פּלאַטפאָרם זענען געווען שטאַרקע פּונקטען, וועלכע האָבען אָבער אין די אויגען פון דורכשניטליכען ענגלענדער נישט קיין פּראַקטישע בעדייטונג. בײַ זיי האָט, אַ שטייגער, פיגורירט דער פּונקט מכוח נאַציאָנאַליזירען די באַנק פון ענגלאַנד אָדער פערגעזעלשאַפטליכען די דעפּאָזיטען פון די ענגלענדער אין אויסלענדישע בענק. דאָס זענען אינגאַנצען נישט קלאָרע פּונקטען און עס איז שווער צו ענטפערען אויף דער פראַגע, ווי אַזוי זאָל מען אייגענטליך די דאָזיגע פּונקטען דורכפיהרען אין לעבען. לויט ווי עס האָט זיך אויסגעדריקט דער געוועזענער פיהרער פון די לייבאָריסטען, דער בעקאַנטער ענגלישער פינאַנץ־מיניסטער סנאָודען, איז דאָס איצטיגע וואַהל־פּראָגראַם פון דער אַרבייטער־פּאַרטיי שוין נישט קיין באָלשעוויזם, נאָר אַ קאָמוניזם, וואָס איז אַראָפּ פון זינען".

אין אַ בעדייטענד גינסטיגער לאַגע האָבען זיך בײַ דער וואַהל־קאַמפּאַניע געפונען די קאָנסערוואַטיווע. זיי האָבען קודם כל געקאָנט שלאָגען אויף די שוואַכע זייטען פון די לייבאָריסטען, זיי האָבען געהאַט די מעגליכקייט אויף שריט און טריט אָנצווייזען אויף די פעהלער'ען פון דער ביז־איצטיגער הערשענדער פּאַרטיי, אויף די רעזולטאַטען, צו וועלכע עס האָט געבראַכט די הערשאַפט פון דער לייבאָר־פּאַרטיי. די רעדנער פון די קאָנסערוואַטיווע דערונטער דער לידער זייערער באַלדווין האָבען אָהן אויפהער געערדעט אויף די מיטינגען און פערזאַמלונגען, זייערע בלעטער האָבען נישט אויפגעהערט צו שרייבען וועגען אונגליק, וועגען אומפערמיידליכען אונגליק, וואָס וואַרט אויפ'ן לאַנד אין פאַל, ווען די מאַכט זאָל ווידער אַריבער אין די הענד פון דער אַרבייטער־פּאַרטיי. דער הויפּט אַטוט בײַ דער איצטיגער וואַהל־קאַמפּאַניע איז געווען דער, אַז באַם עס וועט דורכפאַלען דער נאַציאָנאַלער בלאָק גייט דאָס לאַנד אונפערמיידליך צו אַ ווירטשאַפטליכער און פינאַנציעלער רואין. די קאָנסערוואַטיווע האָבען געשאַפען אַן'אמת'ע פּאַניק שטימונג צווישען די וועהלער, זיי האָבען נישט אויפגעהערט צו בעווייזען, אַז אין ענגלאַנד וועט פאָרקומען אַן'אינפלאַציע־אונגליק ווען אַרויסגעהענדיג אין גאַס מיט אַ פונט שטערלינג, וועט מען אַהיימקומען מיט אַ שילינג, אַזוי ווי דאָס איז פאָרגעקומען אין דייטשלאַנד אין יאָהר 1923, אויב עס וועט זיגען הענדערסאָן (דער איצטיגער פיהרער פון די לייבאָריסטען). און די דאָזיגע פּאַניק האָט זיך איבערגעגעבען נישט בלויז דעם בירגערליכען, נאָר אויך דעם אַרבייטער.

דאָס פּאָזיטיווע פּראָגראַם פון די קאָנסערוואַטיווע, דער לאָזונג וועגען שוץ־צאָלען, האָט אויך געווירקט [illegible] דער פּסיכיק פון וועהלער. אויב ענגלאַנד וועט זיך אַרומרינגלען מיט אַ צאָל־וואַנד געגען פרעמדע סחורות, דאַ וועט אויפבליהען די אייגענע אינדוסטריע, דאַן וועט קומען אַ ווירטשאַפטליכע אויפלעבונג, וועט גרינגערט ווערען די אַרבייטסלאָזיגקייט א. א. וו. די געפאַהרען פון די שוץ־צאָלען ווערען דערבײַ פערוועהען און עס ווערען נאָר בעמערקט די געווינשטע מעגליכע געווינסען און דאָס האָט געהאַט אַ ווירקונג אַפילו אויף די אַרבייטער.

נישט אָהן בעדייטונג פאַר דער מפּלה פון די לייבאָריסטען איז ווייטער געווען דער זעהר אַקטיווער אַנטייל פון די קאָמוניסטען בײַ די איצטיגע וואַהלען. אין די פריהערדיגע קאַמפּאַניעס איז זייער בעטייליגונג געווען אַ גאַנץ קליינע, דאָס מאָל האָבען זיי ענטוויקעלט זעהר אַ לעבהאַפטיגע וואַהל־אַגיטאַציע, האָבען אַרויסגעשטעלט זייערע קאַנדידאַטען אין פיל מעהר קרייזען ווי פריהער און האָבען נאַטירליך פיל שאַדען געבראַכט דער אַרבייטער־פּאַרטיי. אויף וויפיל ווידער עס האַנדעלט זיך וועגען די מאַטעריעלע מיטלען, וועלכע עס האָבען געהאַט אין זייער רשות אויף אַגיטאַציע און פּראָפּאַגאַנדע די קאָנסערוואַטיווע, איז גאָר קיין רייד נישטאָ. אַז די אַרבייטער־פּאַרטיי האָט זיך אין דער הינזיכט אינגאַנצען מיט זיי נישט געקאָנט פערגלייכען און עס איז אַ פאַקט, אַז די קאָנסערוואַטיווע האָבען דאָס מאָל געפיהרט די וואַהל־קאַמפּאַניע מיט אַזאַ ברייטער און רייכער האַנד ווי נאָך קיינמאָל נישט.

די אונטערשטע שורה פון די וואַהלען איז: גרויסע מפּלה פון דער לייבאָר־פּאַרטיי, כמעט פולשטענדיגע פערניכטונג פון די ליבעראַלען און ריזיגער נצחון פון די קאָנסערוואַטיווע, אַזוי ווייט אַז זיי וועלען אפשר האָבען אַ פולע מעהרהייט אין פּאַרלאַמענט און אויב זיי וועלען זיך עס ווינשען, וועלען זיי קאָנען רעגירען אָהן אימעצנס מיטהילף. צי וועלען זיי בעוויזען אַרויסצופיהרען דאָס לאַנד פון ווירטשאַפטליכען קלעם, לעזען די ברענענדיגע פראַגע פון אַרבייטסלאָזיגקייט א. א. וו. דאָס איז די פראַגע, אויף וועלכער עס איז פונקט ערלויבט צו צווייפלען.

פּ. ב.

אַרטור שניצלער

צום טויט פון גרויסען יודיש־דייטשען שריפטשטעלער

אַרטור שניצלער, דער גרעסטער עסטרייכישער פּאָעט, איז געשטאָרבען אין דעם חודש, וועלכען ער האָט אַמעהרסטען געליבט, אָקטאָבער — איז דער חודש פון שטילער מעלאַנכאָליע, און רעזיגנאַציע פון וועלקענדע בלעטער. דער קאָריאָר פון ווינטער מיט וועלכען ס'איז אַדורכגעזאַפּט שניצלערס גאַנצע שאַפונג.

ווען זיין פריינד פעליקס סאַלטען, אויך אַ יוד, האָט מיט עטליכע טעג צוריק מיט איהם געמאַכט אַ שפּאַציר און איהם דערמאָהנט וועגען זיין 70־טען געבורטסטאָג האָט שניצלער געענטפערט: וואָס מיט אַ מענש קען אַלץ געשעהען, דאָס איז דאָס פּשוט נישט צו גלויבען, דער 70־טער געבורטסטאָג?"

שניצלער פול פון שאַפונגס־קראַפט, האָט נישט געוואוסט, אַז ער שטעהט שוין אויף דער שוועל פון פּאַטריאַרכאַלישער עלטער, דער גרויסער פּאָעט האָט נישט געוואוסט אַז ער וועט שוין נישט צום 70־טען געבורטסטאָג דערלעבען.

וואָס שניצלער האָט נישט געזאָלט שרייבען, איז עס געווען איינגעהילט אין רייץ, שעהנקייט, ער האָט אויסגעמיטען די ברוטאַליטעט פון קאַמף. ער האָט זיך געהאַלטען פון דער ווייטען פון דעם שרייענדען יאָהר־מאַרק אין דער פּאָליטיק, דאָס הייסט נישט, אַז שניצלער איז בכלל געשטאַנען פון דערווייטענס פון געזעלשאַפטליכע פראַגען, נישט איינמאָל האָט ער אין דעם געביט גענומען אַ וואָרט אַלס קינסטלער און שעפער, זיינע אַנשויאונגען אויף דעם אַזוי־גערופענעם אָפיצירען־כבוד, האָט איהם געקאָסט זיין אָפיציר'ען־טיטול, ער האָט אָנגעשריבען אַ פּרעכטיגע נאָוועלע „לויטענאַנט גוסטל". נאָך אַ געוויסען קאָנצערט האָט אַ בעקער־מייסטער אָנגערופען דעם דאָזיגען לויטענאַנט „דומער יונגע", דער אָפיציר האָט געוואוסט, אַז דער מענש טאָר נישט מעהר לעבען, ער וויל דערהרגענען מיט דער שווערד, אָבער דער בעקער איז געוועזען שנעלער און דער אָפיציר איז געפאַלען אַ טויטער. דער נאַכט־שפּאַציר פון לויטענאַנט גוסטל ענטדעקט פאַר אונז די נשמה פון אַ מענש, וועלכער איז אין אַ נעץ פון אַנשויאונגען, וועלכע פערפליכטען עסטרייכישע אָפיצירען, דיזעלבע טעמע בעריהרט ער אויך אין דער דראַמא „פרייפאַנג".

די געזעלשאַפט געפינט נישט איבעריג גנאָד אין שניצלער'ס אויגען, וועלכער שטעמפּעלט אויף אַ פּלאַסטישען אופן אַלע מאָדערנע חסרונות, בעזונדערס אין „פּראָפעסאָר בערנהאַרדי".

וואָס גאָר אין לעבען איז שלעכט, נישט טאָלעראַנט, נאַריש, נידערטרעכטיג, שטעמפּעלט ער מיט אַ שאַרפער איראָניע, דער בעשולדיגונגס־אַקט פון דער איצטיגער געזעלשאַפט איז זיין פּרעכטיגסטע נאָוועלע „פריילין עליזע", וועלכע איז גלייכצייטיג אַ קינסטלערישע פּסיכאָלאָגישע סטודיע פון אַ כּח'י מיט אַ טיפער נשמה.

שניצלער בעריהרט אין זיינע ווערק 2 זייטען:

אַרטור שניצלער

ליבע און טויט, אנהויבענדיג פון ערשטע נאָוועלען געהט זעהר אָפט אַדורך דאָס פּראָבלעם פון לעבען, וואָס שפּיגעלט זיך אָפּ אין דער ליבע און דאָס פּראָבלעם פון דער מורא פאַר'ן טויט. דאָס גאַנצע לעבען בײַ שניצלער איז אַ וועג דורך אַ נעבעל, אין וועלכע ס'רייסען זיך צייטענווייז אַדורך לייכטע זונען־שטראַהלען, שניצלער איז אַ דיאַגנאָסטיקער, און גלייכצייטיג אַ כירורג, וועלכער מוז טיף אַריינשניידען דאָס מעסער אין דער נשמה פון מענש, אָבער גלייכצייטיג וויקעלט ער איין דאָסזעלבע [illegible] מיט אַ ווייכען געוועב, כדי דער נשמה נישט איבעריג וועה צו טון, פון דאָ קומט די שטילע מעלאַנכאָליע, דאָס פעהלען פון פּאַטאָס און היסטערישען געשריי, ביים לעזען ערנסטע האַרץ־דראַמעס. עטליכע פון זיינע ווערק זענען [illegible] היינט פערעלטערט, למשל דאָס סצענישע ווערק „דאָס מעדכען" וואו שניצלער טרעט אַרויס (אמת, נישט גאַנץ בולט) מיט אַ טעזע, אַז ווען אַ פרוי פאַלט, קען מען זי קיינמאָל מעהר נישט דערהויבען צום עהרליכען לעבען. היינט זענען שוין פערהאַן גאַנצע אַנדערע אַנשויאונגען אויף אַ געפאַלענער פרוי. די פרוי איז מייסטענס זעלבסטשטענדיג, פאַראַנטוואָרטליך פאַר איהרע מאַטען און וועגען, און אין דער הינזיכט פון סעקסועלער פרייהייט לאָזען זיך נישט אויסמיידען די „העררען פון דער וועלט" — די מענער.

אויב ווי עס איז קען מען בײַ שניצלער'ן אָנטרעפען אויף אַ נישט הייטיגער אויפשטעלונג פון אַ פראַגע, איז אַ זיכערע זאַך, אַז אַ בעדייטענדע מעהרהייט פון זיינע ווערק איז אַ לעבעדיגע, אַקטועלע און אָטעמט מיט אונשטערבליכקייט, שניצלער, וועלכער איז אין אָנהויב דורך אַ קורצער צייט געוועזען אַ נאַטוראַליסט און דאַן אַ מאָדערניסט, האָט אין זיך פיל ראָמאַנטיזם, נישט איינמאָל, אַדורכלייענדיג שניצלער'ן, האָב איך מיר דערמאָהנט דעם פּוילישען פּאָעט טאַדעאוש ריטנער, דעם דיכטער פון שטילער רעזיגנאַציע, מעלאַנכאָליע און שטימונג.

שניצלער'ס פּאָעטישע נשמה, האָט נישט וועניג אימפּולסען געגאָסען אַ דאַנק זיין דאָקטאָר־פאַך, אין דער זאַמלונג פון דיאַלאָגען — „אַנאַטאָל" שפּילט נישט קיין קליינע ראָל דער היפּנאָטיזם, אין „די לעצטע מאַסקען" בעוואונדערען מיר דאָס שטודיום פון די לעצטע שעהן פון אַ שווינדזיכטיגען, און „שטאַרבען" האָבען מיר דעם גאַנצען שניצלער, אַ שווינדזיכטיגער יונגערמאַן איז זיכער, אַז אין אַ יאָהר אַרום וועט ער שטאַרבען, ער לעגט פאַר זיין געליבטע, אַז זי זאָל פון איהם אוועקגעהען, זי בלייבט אָבער, ווייל זי ליבט איהם, דאָס לעבען איז אָבער שטאַרקער פון דער ליבע, דער מאָלער יוערט ענטציקט פון איהר, זי האָט אויסגעדויערט בײַ איהם מיט אַ וואונדערבאַרער איבערגעגעבענהייט, אָבער איהר נשמה איז שוין לאַנג געווען אַנדערשוואו, די פרוי האָט געשטרעבט צום לעבען, און כּזועהען שטענדיג פאַר זיך אַ שטאַרבענדען מענש, זעלטען ווען דאָס לעבען און טויט, די צוויי הויפּט־עלעמענטען פון שניצלער'ס שאַפען, האָבען אַזוי זיך געטראָפען, ווי אין דעם דאָזיגען ווערק.

דאָס וואָס כאַראַקטעריזירט בולט שניצלער'ן איז דאָס. וואָס די סאַמע אָנגעוועהטיגסטע טרויערס פון האַרץ קען ער איבערגעבען שטיל אין האַלבע טענער אין שטילע געשרייען, אין שטימונגס־בילדלעך, געדאַנקען־שטימונגען, אַזאַ דראַסטישע טעמא ווי דאָס סעקסועלע לעבען האָט ער געקענט אין 10 דיאַלאָגען, עפענען מיט אַזאַ קינסטלערישקייט און סובטעלקייט, אַז מיר קענען נישט היינט פערשטעהען דעם שטורם, וואָס דאָס דאָזיגע ווערק („רייגען") האָט

(ווייטער זעה 11־טע זייט)

לאדז
30 אקטאבער 1931

נייער פאלקסבלאט

לאדז
30 אקטאבער 1931

די „שטארקע" פראנקרייך און דאס „שעהנע" ענגלאנד

פון לעא קעניג

פון דער „שעהנער" פראנקרייך איז געווארען די „שטארקע" פראנקרייך. פראנקרייך איז אצינד דאס מעכטיגסטע לאנד אין איראפא; דאס מעכטיגסטע, ווייל דאס רייכסטע, דאס גאלדענסטע. פראנקרייך, און נישט ענגלאנד, שפילט לעת עתה די ערשטע פידעל אין דער איראפעאישער דיפלאמאטיע און אין דער וועלט־פאליטיק.

פראנקרייך בארגט געלד — דיקטירט פראנקרייך ממילא איהרע קרעדיטארס.

פראנקרייך וויל נישט דייטשלאנד און עסטרייך זאלען זיין עקאנאמיש פעראייניגט, פיהרט זי עס אויס, ווייל דער בייטעל פון דער וועלט איז איצט אין פראנקרייך, אין די פראנצויזישע בענק.

און האט נישט איצט פראנקרייך די גרעסטע „שטעהענדיגע ארמעי" און א מעכטיגען לופט־פלאט?

בארגט פראנקרייך געלד (אפילו דער „געפאלענער" ענגלאנד; און אפילו מוסאליני, וועלכער האט ערשט דא נישט לאנג צוריק געפאכעט מיט'ן שווערד און געריסען זיך צו פראנקרייך, מוז איצט פרעדיגען וועלט־שלום און ווי אלעמאל קוקען צו פראנקרייכס גאלדענע הענט.

די שטארקע פראנקרייך.

און ערשט דא נישט לאנג צוריק איז פראנקרייך געווען בלויז די שעהנע.

אין נישט „זשאן בול" געווען „דער מאן", אין דער וועלט־מלחמה ביי דער זייט פון דער שעהנער און שוואכער פראנקרייך? פאר דעם לעצטען האלבען יאהרהונדערט האט פראנקרייך געשפילט די ראלע אין איראפא פון דער שעהנער בעליידיגטער פרוי.

און ווער — איינגעשלאסען אפילו די דייטשע אינטעליגענץ — האט עס נישט געהאט א ווארים ווינקעלע פאר דער שעהנער ארטיסטישער פראנקרייך, וועלכע איז בעליידיגט און בעגזלט געווארען (עלזאס־לאטרינגען) דורכ'ן ברוטאל קולטורעלען דייטש.

דאס שעהנע פראנקרייך — קיין אנדער נאמען האט זיך גארנישט געפאסט פאר דעם לאנד אויף וועלכען יעדער קולטור־מענש האט געהאלטען פאר א חוב צו קוקען ווי אויף א צווייטען „פאטערלאנד".

און איצט מוז מען שוין זאגען דאס שטארקע פראנקרייך, דאס מעכטיגע פראנקרייך.

געלד איז קיילעכיג, האט זיך דאס געלד פון איראפא אריבערגעטאטשעט קיין פראנקרייך.

קען מען פראנקרייך בעשולדיגען וואס זי האט דורך א שפארזאמער, איינגעקשנטער רעאליסטישער פאליטיק דערגרייכט צו איהר איצטיגער עקאנאמישער און פאליטישער גדולה?

צוויי מיט עטליכע יאהר איז פראנקרייך געווען ערב באנקראט און דער פראנק איז געגאנגען אויפ'ן וועג פון מארק, און איצט איז דער ענגלישער פונט א יורד, וואס מוז נעבעך ארויפקוקען צום פראנק. איז עס נישט א וואונדער וואס נאר די מכשפים עקאנאמיסטען און פינאנסיסטען קענען ערקלערען ווי אזוי אזא נס געשעהט.

נאר ווי עס זאל נישט זיין, איז דא עפעס טיף בעאומרוהיגענדעס אין אט דער „גאלד טראנזאקציע", עס איז בעאומרוהיגענד און דראהענד פאר'ן שלום פון דער וועלט ווען איין לאנד ווערט פלוצלונג צו רייך און די אנדערע פעראריימט, איז די „לעצטע" וועלט־מלחמה נישט אויסגעבראכען, ווייל דייטשלאנד איז געווארען צו שטארק און אראגאנט?

האט די געשיכטע נישט קיין טבע זיך איבערצוחזר'ן?

און אלץ צוליב'ן געלד, געלד איז קיילעכדיג; געלד רעדט; ווער ס'האט די מאה האט די דעה.

האט דערווייל פראנקרייך די מאה און די דעה. און די שעהנע פראנקרייך האט שוין בעקומען מוסקולען און א „קארפאראציע", ווי אן אמת'ער בעל גוף.

פראנקרייך איז אצינד דער באנקיר פון איראפא און דער נעכטיגער באנקיר „דזשאן בול" איז א יורד לעת עתה, וואס געהט ארום מיט די הענד אין די קעשענעס און מוז אנקומען נאך א הלוואה צו פראנקרייך.

וואס געלד מאכט נישט פון מענשען און פעלקער.

מוזען אצינד א סך שטאלצע ענגלענדער, וועלכע האבען געהאט א טבע צו ווינטער'ן אין פראנקרייך, פערלאזען די זוניגע ריוויערא און ווינטער'ען אין זייער אייגענעם רעגענדיגען און פאגעדיגען ענגלאנד.

ווייל דער פונט איז א יורד און דער פראנק איז געווארען א געוואלדיגער מיוחס.

און ווער עס האט אמאל אין „די גוטע יאהרען" געזעהן דעם שטאלצען פונטיגען ענגלענדער אין פראנקרייך, קען פערשטעהען און מיטפיהלען ווי געפאלען ער איז אצינד ביי זיך דארט ווען דער פראנק קוקט איהם מיט אזא חוצפה אין פנים אריין.

וואס געלד מאכט אלץ נישט פון מענשען און לענדער. צוליב אט די מיסטעריעזע און כשופ'דיגע שפעקולאציעס אויף די געלד־בערזעס, ווערט זיך פלוצלונג ארויסווייזען נאך, אז ענגלאנד איז גארנישט אזוי מיאוס און אז עס זענען פערהאן אין ענגלאנד אזעלכע געגענדען — ווי צום ביישפיל קארנוואל — וואו ס'איז פונקט אזוי אנגענעהם צו ווינטער'ען ווי אויף דער ריוויערא אפילו... דאס וועלען מסתמא פריהער אויסגעפינען — א ברירה וועלען זיי האבען! — די טויזענדער רייכע ענגלענדער ביי וועלכע עס איז שוין געווען אזא טראדיציע צו ווינטער'ען איבעראל גאר נישט אין ענגלאנד.

אבער נאך גיכער וועלען עס אויסגעפינען די רייכע פראנצויזען, וועלכע וועלען סיי זומער, סיי ווינטער קענען גוט פערברענגען אין ענגלאנד מיט זייערע פולווערטיגע פראנקען.

ווארום וואס פאר א לאנד, זאגט מיר איך בעט אייך, איז עס נישט שעהן און אנגענעהם און וואונדערבאר, ווען מען האט די אמת'ע און ריכטיגע „קלינגער'ס" אין קעשענע?

פראנקרייך איז טאקע פראנקרייך, אבער ענגלאנד איז נאך אלץ ענגלאנד. עס איז אמת, אבער דאך: איהר ווייסט גארנישט, וואס פאר אן'איבערקעהרענישען געלד אדער געלדלאזיגקייט רחמנא־לצלן קען אנמאכען אינ'ם כאראקטער פון א פאלק, פון א לאנד.

צדקה אין דער יודישער תורה

פון הרב יהושע שפעטמאן

די מידה פון צדקה איז זעהר גרויס, געאכטעט, געשעצט, און בעליבט ביי יודען. ס'איז אן'עכט יודישע אייגענשאפט. אין תנ"ך און אין אלע יודישע ספרים איז זעהר פיל דערמאהנט דאס ווארט און דער ענין פון צדקה. עס איז כמעט נישטא נאך א מצווה, וועלכע זאל ווערען אזוי געלויבט און ארומגערעדט אין פערשיידענע מעשות ווי די מצווה פון צדקה. ווענען דער מצווה ווערט זעהר פיל אבגעזאגט און געווארענט.

דער רמב"ם זאגט: „מיר זענען מחויב צו זיין געווארענט אין דער מצווה צדקה, מעהר ווי אין אלע אקטיווע מצוות, ווארום צדקה איז א סימן אז מען איז פון די קינדער פון אברהם אבינו, אויף וועמען גאט האט געזאגט, איך האב איהם ליב, ווייל ער וועט אנזאגען זיינע קינדער צו היטען צדקה. די שטוהל פון יודישען פאלק, דער כסא־ישראל, ווערט פעסט געגרינדעט, און דער אמת'ער דת ישראל בעשטעהט נאר אין צדקה. יודען וועלען ווערען אויסגעלייזט אין זכות פון צדקה, ווער עס האט רחמנות, האט מען אויך איהם רחמנות" (רמב"ם הל' מתנת עניים פ"י).

אין דער תורה איז דא די מצווה פון צדקה אין עטליכע ערטער און ביי די אלע ערטער שטעהט עס אין א דאפעלטען לשון: נתן תתן, פתוח תפתח א. א. (יעי' ב"מ ל"א).

עס איז בעוואוסט דער פסוק, וועלכער איז געווארען פאלקסטימליך אין דער יודישער שפראך „וצדקה תציל ממות" (משלי י'), צדקה בעהיט פון טויט. אינטערעסאנט איז, אז ר' עקיבא טייטשט דעם פסוק בוכשטעבליך און פשוט, ווען זיין איינציגע טאכטער איז אמאל געווען אין א גרויסע סכנה צו שטארבען, און אין דעם זכות פון צדקה איז זי געראטעט געווארען, האט ר' עקיבא געדרש'נט דעם פסוק וצדקה תציל ממות גאר איינפאך, ווי דער טייטש איז (אדר"ב פ"ג, שבת קנ"ו, דרש כ"ע וצדקה תציל ממות לא דווקא ממיתה משונה, אלא גם ממית עצמו). ר' עקיבא האט אויך געדרש'נט פשוט דעם ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה עס ווערט דערצעהלט, אז איינמאל, ווען ער איז געלעגען און האט נישט געהאט קיין קישען אונטער'ן קאפ, נאר ער איז געלעגען אויף אביסעל שטרוי, און עס האט אנגעקלאפט אן'ארימאן און געבעטען אביסעל שטרוי, האט ר' עקיבא מיט דער גרעסטער שמחה געגעבען דעם ארימאן א טייל פון זיין שטרוי און טאקע מקיים געווען די מצווה פון צדקה צוזאמען מיט'ן ואהבת לרעך כמוך (נדרים ל"ג). דער דין איז, אז אפילו אן'ארימאן, וואס נעהמט צדקה, מוז אויך געבען צדקה (גיטין ז'). פון צדקה איז קיינער נישט פטור.

ראש השנה און יום כפור, ביי דער פאלקסטימליכער שעהנער און הארציגער תפילה ונתנה תוקף, ווען מען רעכענט אויס אלעס, וואס קען קומען אויף דעם מענש אין משך פון יאהר, גוטעס אדער שלעכטעס, גליק אדער אומגליק, שמחה אדער שמערצליכע טראגעדיע, און דערביי רייסט זיך ארויס דער שמערצליכער, הארצליכער געוויין פון חשבון הנפש און יום הדין, ענדיגט מען מיט די ווערטער: ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה.

צדקה וועגט אזוי פיל ווי די גאנצע תורה (בבב"ט). צו טון צדקה איז גרעסער ווי אלע קרבנות. עס ווערט געשטיצט אויפ'ן פסוק „עושה משפט וצדקה נבחר לד' מזבח" (משלי כ"א, סוכה מ"ט). ווער עס פערהוילט זיין אויג פון צדקה, איז גלייך ווי ער דינט די עבודה זרה, און ווערט גערופען „בליעל", מיט דעם ווארט, וואס ווערט בעצייכענט די מענשען פון א שטאט, וועלכע אלע רח"ל געהען אוועק פון יודישען פאלק, און דינען די עבודה זרה, די שטאט ווערט גערופען „עיר הנדחת" און די מענשען „בני בליעל", „כל המעלים עין מן הצדקה, כאילו עובד עבודה זרה, שנאמר פן יהי' דבר עם לבבך בליעל, ונאמר בעיר הנדחת יצאו אנשים בני בליעל" (כתובות ס"ח).

ר' יהודה זאגט: גרויס איז די צדקה, זי איז מקרב די גאולה, ווי עס שטעהט, עשו צדקה כי קרובה ישועתו (ישעי' נ"ו בב"ב י'), ר' אליעזר האט געגעבען צדקה איידער ער איז געגאנגען דאווענען, ער האט געזאגט דעם פסוק „אני בצדק אחזה פניך".

צדקה מאכט שלום צווישען יודען און דעם שעפער אין הימעל (ילק"ר ל"ד). דניאל זאגט צום גרויסען רשע נבוכדנצר, וואס איז דער סימבאל פון חיה'שע שלעכטס און טהיר'ישע אינסטינקטען: „וחטאך בצדקה פרוק" (דניאל ז'), דיינע זינד לייז אויס מיט צדקה. אין ספר רות ווערט דערצעהלט ווי דער מאן אבימלך, א גרויסע פערזענליכקייט ביי יודען, איז געשטארבען ער מיט זיינע זיהן, און פון גאנצען רייכטום איז געווארען א תל; ווערט אין מדרש ערקלערט, אז דאס איז צוליב די זינד, וואס ער האט נישט געוואלט געבען קיין צדקה.

נקדימון בן גריון, איינער פון די דריי רייכסטע גבירים ביי יודען אין ירושלים, וועלכער איז געווען א גרויסער צדיק, אן'עוסק בצרכי ציבור, און געגעבען פיל צדקה (תענית מעשה בבורות מים), איז געווארען זעהר ארים, דאס זיין טאכטער האט געמוזט געהן קלייבען האבער צווישען דאס אפפאלעכטס פון די אראבישע פערד. ווערט ערקלערט, אז דאס איז געשעהן, ווייל ער האט נישט געגעבען אזוי פיל צדקה, וויפיל ער האט געדארפט געבען לויט זיינע מעגליכקייטען (כתובות מ"ח ובגיטין נ"ו ובכמה מקומות).

עס ווערט פעסטגעשטעלט, ווי אזוי מען דארף געבען צדקה. אין פרק (אבות ה') ווערט געזאגט, אז עס זענען דא פיר מידות פון די, וואס געבען צדקה. דאס בעסטע איז, אז מען זאל אליין געבען, און זעהן, אז אויך א צווייטער זאל געבען, „יתן ויתנו אחרים חסיד"...

מען קען צווינגען צו דער מצווה פון צדקה. מען האט א רעכט צו שלאגען און צווינגען און נעהמען א משכון אויף צדקה, אפילו ערב שבת פארנאכט, מכין מכות מרדות וממשכנין על הצדקה, אפילו ערב שבת" (רמב"ם מתנת עניים פ"ז).

דער זכות פון געבען צדקה איז זעהר גרויס, אפילו ווען מען גיט עס נישט ווילענדיג, בטעות, און מען מיינט נישט צו טון קיין מצווה. דער זכות איז אויך שטענדיג. עס ווערט דערצעהלט (ירושלמי חגיגה, רש"י סנהדרין מ"ד) פון א גרויסען רשע, ווען ער איז געשטארבען, און על פי טעות האט מען פערביטען זיין ארון און ער האט געהאט זעהר א בכבוד'יגע גרויסע און שעהנע לויה, וואס איז געווען צוגעגרייט פאר א גרויסען צדיק, און דאס געשעהען, ווייל ער האט אמאל געטון די מצווה פון צדקה נישט ווילענדיג, אז איינער זאגט: איך געב צדקה, כדי מיין זוהן זאל לעבען, איז ער אויך א צדיק גמור, א ריכטיגער צדיק. דאס איז איין מצווה אין דער גאנצער תורה, דאס אפילו מען האט אן'אינטערעס דערביי, אפילו מען טוט עס שלא לשמה, ווערט מען אויך גערעכענט פאר א ריכטיגען צדיק (פסחים ח' יעי' בהגהת הגר"א שגורם הרי זו צדקה גמורה, יצריך עיון). יעדע פרוטה, וואס א יוד גיט, איז עס זעהר חשוב ביי גאט און זעהר געליבט (פרוטה ופרוטה מצטרפות לחשבון גדול וילבש צדקה כשריון).

עס ווערט דערצעהלט, אז ס'איז געווען א תנא א חסיד (או ר' יהודה בן בבא, או ר' יהודה בן אילעי), וואס אלע טאג איז אליהו הנביא געקומען צו איהם — גילוי אליהו. דער חסיד האט אבער איבערגעבויעט זיין הויז, און האט געמאכט א גרויסע וואנד ארום דעם הויז, וואס דורך דעם האט מען נישט געהער'ט אין שטוב דאס קלאפען פון ארימאן ביי דעם טויער. פון דאן אן איז אליהו הנביא שוין צו דעם חסיד נישט געקומען, און זיך נישט בעוויזען. זאל דאס זיין א ווארנונג פאר די, וועלכע, ווען דער ארימאן קלאפט אין דער טיר ענטפערט מען איהם, אז דער בעל־הבית איז נישטא. אפט ענטפער'ט דאס דער בעל־הבית זעלבסט. ר' חייא האט געזאגט צו זיין פרוי, אז ווען עס קלאפט אן'ארימאן באר דער טיר, זאלסטו איהם זאפארט ארויסגעבען צדקה, ווייל די וועלט איז א רעדעל, וואס דרעהט זיך, גלגל הוא החוזר בעולם (ילקוט ראה יעוד בכ"מ).

די בעסטע צדקה איז „מתן בסתר", ווען דער ארימאן ווערט נישט פערשעהמט. דער, וואס גיט צדקה בסתר איז גרעסער ווי משה רבנו (בב"ב ט), מען דארף געבען די צדקה מיט שמחה, און בשעת דעם געבען דארף מען רעדען זעהר גוטע רייד צום ארימאן, איהם צו טריסטען, ווייל צדקה איז א הייליגער, מאראלישער חוב, דעריבער ווערט די צדקה גערעכענט אזוי ווי מען גיט זי, אז מען זאל דעם ארימאן נישט פערשאפען קיין בלוט־פערגיסונג, שפיכת דמים. ווען מיר בעטראכטען און לייענען די מעשות פון אונזערע גדולים, ווי אזוי זיי האבען געגעבען צדקה, און ווי אזוי זיי האבען אויפגעפאסט די מצווה פון צדקה, זעהן מיר, אז מען האט דאס געהאלטען פאר א חוב קדוש. מר עוקבא פאר'ן טויט האט געעפענט דעם פנקס פון צדקה, דארט איז געווען פערצייכענט, אז ער האט געגעבען 700 רענדלעך, האט ער געזאגט: דער וועג איז ווייט און איך בעהם מיט זעהר ווייניג אויפ'ן וועג. ער האט דאן צוטיילט א האלבען רייכטום זיינעם אויף צדקה.

מען דארף געבען דעם ארימאן אלע בעדערפעניסען, וואס ער דארף, פלייש, וויין און אפילו א רייטער צו לויפען פאר זיין כבוד. הלל הזקן, ווערט דערצעהלט, איז אליין געלאפען פאר אן־ארימאן, ער איז אליין געווען דער רייטער (כתובות ס"ח).

ווער עס גיט צדקה, ווערט געבענשט מיט זעקס ברכות, און דער, וואס רעדט צום ארימאן אויך גוטע ווערטער, ווערט געבענשט מיט עלף ברכות (והמפייסו מתברך בי"א ברכות). ווער עס גיט צדקה און דערביי פערשאפט ער דעם ארימאן שפיכת דמים, איז וויפיל ער זאל נישט געבען, פערלירט ער דעם זכות פון צדקה (אדר"ב פי"ג, רמב"ם מתנת עניים פ"י ה"ד). דער, וואס זעהט, אז א צווייטער זאל געבען, איז נאך גרעסער ווי ער אליין זאל געבען, די גבאים פון צדקה איז זייער זכות גרויס, זייער מזל וועט לייכטען ווי די שטערען אויף אייביג, גבאי צדקה ככוכבים לעולם ועד (בב"ב ח').

——=):o:(=——

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE
ZIELONA 6,
Telefon 12-333
tel. 12-333
tel. 12-333
ערטיילט דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אלע פלוצימדיגע פארפאלען צו יעדער צייט ביי טאג און ביי נאכט ווי אויך אין אלע אקושעריע און גינעקאלאגישע הילף.

מעשה'לאך פון גוטע יודען

– צוזאַמענגעקליבען פון –
צבי הכהן בערנפעלד

אליהו הנביא איז בלויז א מלאך

מען האָט אַמאָל געהאַט מכבד געווען מיט'ן סנדקאות דעם גרויסען רבי'ן ר' אשר סטאָליגער.

דער גאַנצער עולם איז שוין געווען פערזאַמעלט איב'ם בית המדרש און געוואַרט אויפ'ן רבי'ן, וועלכער איז אָבער נאָך אַלץ נישט געקומען.

מען האָט דעריבער צו איהם געשיקט דעם בית המדרש שמש און איהם געהייסען זאָגען, אַז אליהו הנביא איז שוין דאָ, און אַז ער וואַרט אויפ'ן רבי'ן....

אַז ער איז — אַ היבשע ווײַלע שפּעטער — געקומען אין בית המדרש אַריין, האָט ער געזאָגט:

— אליהו הנביא איז נישט קיין מענש, נאָר אַ מלאך. ער דאַרף נישט שלאָפען, ער דאַרף נישט עסען, ער דאַרף נישט האָבען קיין הכנסות און אַפילו געלד דאַרף ער אויך נישט האָבען, דערפאַר האָט ער גענוג צייט צו קומען בעצייטענס צום ברית־מילה; אָבער איך, אַ פשוט'ער בשר־ודם, דאַרף די אַלע זאַכען יאָ האָבען און צוליב דעם האָב איך מיך געמוזט פערשפּעטיגען...

אריינגענארט אין זאק אריין

די גאָר פרומע חסידים, מיט אַ הונדערט יאָהר צוריק, האָבען פון זייער אייגענעם קערפּער זעהר ווייניג געהאַלטען און אַ חוץ דעם, וואָס זיי האָבען איהם קיינמאָל נישט געגעבען עסען צו דער זעט, פלעגען זיי איהם — פון תשובה וועגען — נאָך דערצו פּייניגען מיט אַנדערע זאַכען.

איינער, אַ חסיד פונ'ם אַלטען קאָזשיניצער מגיד, איז געגאַנגען אַזוי ווייט, דאָס אנשטאט אַ העמד, פלעגט ער אויפ'ן בלויזען לייב טראָגען אַ גראָבען און רויהען זאַק....

איין מאָל איז ער געקומען צו זיין רבי'ן קיין קאָזשיניץ, און ווייל ער האָט געוואָלט, אַז דער רבי זאָל וויסען ווי פרום ער איז און ווי ער פּייניגט דאָס אַזוי זיין בידנעם קערפּער, האָט ער, בשעת'ן רעדען מיט איהם, אַביסעל אַ הויב געטאָן זיין אויבערשטען מלבוש: זאָל דער רבי זעהען דעם זאַק אויף זיין לייב....

אָבער דער קאָזשיניצער מגיד איז דערפון ווייניג־וואָס נתפּעל געוואָרען, נאָר ער האָט, מיט אַ לייכטען שמייכעל צו איהם געזאָגט:

— לויט ווי איך זעה, האָט דיך דער יצר־הרע נישט שלעכט אַריינגענאַרט אין זאַק אַריין...

עס איז גאר קיין נייעס נישט

ווען דער גרויסער צדיק, ר' לוי יצחק, איז אויפגענומען געוואָרען אַלס שטאָט־רב אין בערדיטשעוו, האָט ער מיט ראשי הקהל אויסגענומען אַ בעדינג, אַז מען זאָל איהם נישט אָפט רופען צו די קהל'שע אסיפות, סיידען עס וועט זיך האַנדלען וועגען אַ זעהר וויכטיגען ענין, און איבערהויפּט ,אַז ווען מ'וועט האַלטען ביים איינפיהרען עפּעס אַ נייע תקנה, לטובת דער שטאָט.

אַזוי זענען אַוועק היבשע עטליכע יאָהר. די ראשי הקהל האָבען געפיהרט די שטאָט אויף זייער שטייגער און דער גרויסער צדיק האָט זיך געטאָן זיינס, ער איז טאָג און נאַכט געזעסען על התורה ועל העבודה, ער האָט געלערענט תורה און געדינט צו השם יתברך אויף זיין געהויבענעם שטייגער....

איינמאָל האָבען די ראשי הקהל געהאַט בעשלאָסען איינצופיהרען אַ נייע תקנה, אַז די אָרימע־לייט זאָלען מעהר נישט אַרומגעהען איבער די טירען און פערדרעהען די בעלי־בתים די קעפּ מיט זייערע טענות, נאָר זיי זאָלען פון דער קהל'שער קאַסע בעקומען אַ מאָנאַטליכע קליינע אונטערשטיצונג.

אַזוי ווי עס האָט זיך איצט געהאַנדעלט וועגען אַ נייער תקנה, האָט מען צו דער דאָזיגער זיצונג אויך איינגעלאַדען דעם שטאָט־רב, דעם גרויסען צדיק.

אַז ער איז געקומען און ער האָט אויסגעהערט וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך, האָט ער געהאַט תרעומות, וואָס מען האָט איהם גאָר גערופען און מבטל געווען פון זיין זיצען און לערנען....

— אָבער רבי — האָבען די ראשי הקהל זיך געוואָלט פערטיידיגען — איהר האָט דאָך אונז אַליין געהאַט אָנגעזאָגט, אַז ווען עס וועט זיך האַנדלען וועגען אַ נייער תקנה, זאָלען מיר אייך רופען....

— איהר האָט אַ טעות, מיינע ליבע רבותי — האָט ער זיי געענטפערט מיט אַ פיינעם שמייכעל, — דאָס וואָס עס דוכט זיך אייך, אַז עס איז אַ שפּאָגעל־נייע תקנה, איז באמת שוין אַ גאָר אַלטע... די שטאַמט נאָך פון סדום, וואו מען האָט געמאַכט אַזעלכע תקנות פאַר אָרימעלייט....

זיי זארגען זיך — אבער ער?

מאַנכע פאַרצייטיגע חסידישע רביים זענען געווען אַזעלכע גרויסע אָרימעלייט, אַז ביי זיי אין הויז איז אָפט נישט געווען אַ שטיקעל ברויט פאַר זייערע הונגעריגע בני־בית.

דאָס איז אויך אַמאָל געווען דער פאַל ביים רבי'ן ר' מרדכי ליבאַוויטשער, איידער ער איז „בתגלה" געוואָרען און האָט בעקומען אַ גרויסע צאָהל חסידים.

זיין ווייב און קינדער זענען צוליב דעם אַרומגעגאַנגען אין גאָר גרויס עגמת־נפש. ער אַליין איז אָבער געווען לוסטיג און פרעהליך. ער איז געזעסען און געדינט צום רבונו של עולם, גלייך ווי עס וואָלט איהם גאָרנישט געפעהלט....

אַז מען האָט איהם אַמאָל געפרעגט די אורזאַך
חשק געהאַט צו קויפען פאַר'ן רבינ'ס טיש.
דערפון, האָט ער געענטפערט:

— זיי האָבען אַ ריכטיגע אורזאַך, פאַרוואָס צו זיין טרויעריג, — ווייל זיי האָבען זייער בטחון אויף מיר, אַ בשר־ודם, און אַ ייד אַן אָרימאַן דערצו... איך, אָבער, האָב מיין בטחון אין השם יתברך און איך בין זיכער, אַז ער וועט מיר העלפען, ווען עס וועט קומען די ריכטיגע צייט, און דערפון נעהמט זיך מיין גרויסע שמחה....

געלערנט פון א גנב

— ווי אַזוי מען דאַרף דינען צום רבונו של עולם אויפ'ן ריכטיגען שטייגער — אַזוי האָט דער אַלטער רבי, ר' משה לייב סאַסאָווער אַמאָל געהאַט געזאָגט — האָב איך געהאַט די געלעגענהייט צו לערנען פון אַ גנב. איך האָב פון איהם געלערענט זיבען זאַכען:

א) ער געהט נישט נאָר ביינאַכט.

ב) ער געהט נישט אַליין.

ג) ער געהט שטענדיג מיט קאָפּ, (דאָס הייסט מיט מסירת־נפש).

ד) אַפילו אַ קליינע מטבע ווי אַ קאָפּיקע, איז ביי איהם אויך אַ קרן.

ה) אויב עס געלונגט איהם נישט היינט, פּרובט ער מאָרגען נאָכאַמאָל.

ו) צי עס געלונגט איהם יאָ, אָדער נישט, איז ער אָבער שטענדיג ביים גוטען מוט.

ז) דאָס וואָס ער האָט שוין גענומען בעקומען, האַלט איהם נישט אָפּ היינט ווידער צו זוכען עפּעס אַנדערש....

מען מוז איהם געבען מעהר

דער וועלט בעריהמטער גאון און גרויסער צדיק ר' חיים האַלבערשטאַם פון סאַנז, איז געווען אַ געוואַלדיגער בעל צדקה. דאָס גאַנצע געלד — אַ סך טויזענדער אַ יאָהר — וואָס ער פלעגט בעקומען אַלס „פדיונות", האָט ער שטענדיג צוטיילט צווישען אָרימע און נויט־בעדערפטיגע. כאָטש ער און זיין גרויס בני־בית האָבען זיך געמוזט בעגעהן מיט זעהר ווייניג.

האָט זיך אַמאָל געמאַכט, אַז אין אַן ערב יום־טוב, ווען די סאַנזער רביצין איז געגאַנגען אויפ'ן מאַרק איינקויפען עופות, האָט זי אָנגעטראָפען אויף אַ פעטען אינדיק, וועלכען זי האָט זעהר שטאַרק

דער פויער, דער פערקויפער פונ'ם אינדיק, האָט אָבער פאַר איהם געבעטען אַ צו הויכען פּרייז און די רביצין האָט איהם דערפאַר נישט געוואָלט קויפען. זי האָט פון איהר מאַן, דעם גרויסען רבי'ן, פשוט נישט געקאָנט אַרויסבעקומען אַזוי פיל געלד, וויפיל זי האָט געדאַרפט האָבען פאַר'ן יום־טוב.

שפּעטער האָט זי זיך דערוואוסט, אַז איינער פון איהר מאַנס „קצבה־לייט", האָט געקויפט דעם אינדיק און פאַר איהם בעצאָהלט דעם געפאָדערטען פּרייז.

דאָס האָט איהר שטאַרק פערדראָסען. זי איז מיט אַ כעס אַריין צו איהר מאַן, דעם גרויסען צדיק, אין זיין חדר מיוחד, און זי האָט צו איהם געזאָגט:

— זעה, ווען דו טיילסט געלד און ווי מ'לעבט דאָס אַזוי ברייט פאַר דיין קצבה....

און מיט אַ פערביטערט האַרץ האָט זי איהם דערציילט, וואָס עס האָט מיט איהר פּאַסירט אויפ'ן מאַרק...

— אַזוי גאָר! — האָט דער גאון געענטפערט מיט אַ פיינעם שמייכעל, — אַ דאַנק דיר, וואָס דו האָסט דאָס דערציילט! איך האָב ביז היינט גאָרנישט געוואוסט, אַז די דאָזיגע מענשען קאָנען נישט לעבען אַזוי איינפאַך, ווי מיר און די אַנדערע, נאָר אַז זיי מוזען האָבען פעטע אינדיקעס אויף זייער טיש... פון היינט אָן און ווייטער וועל איך איהם שוין מוזען מוסיף זיין אויף זיין וועכענטליכען געהאַלט...

עס איז נישט געווען קיין נבואה

אַז אַ חכם ווייסט אַמאָל מעהר פון אַ נביא, איז אַ יודיש ווערטעל און אַנ'אמת'ער דערצו.

אין דעם האָבען זיך געהאַט איבערצייגט עטליכע חסידים, וואָס זענען געווען אונטערוועגס מיט זייער רבי'ן, ר' וואָלף סטריקאָווער, וועלכער האָט געהאַט אַ נאָמען פאַר אַ גרויסען חכם.

זיי האָבען זיך אַמאָל געהאַט אָפּגעשטעלט נעבען אַ קרעטשמע. אויפ'ן פעלד, נישט ווייט פון דער קרעטשמע, זענען געווען עטליכע קליינע שקצים'לעך, וואָס האָבען געפּאַשעט זייערע בהמות.

דער רבי ר' וואָלף, וועלכער האָט ליב געהאַט אַלץ צו בעמערקען, האָט צו זיינע בעגלייטער אָנגעוויזען אויף איינעם פון די שקצים'לעך און געזאָגט, אַז ער איז זיכער אַ יתום, ער האָט נישט קיין פאָטער.

ער האט די מצוה ביי זיך אין הויז

די חסידים זענען פערוואונדערט געוואָרען דאָס צו הערען, און אַז זיי זענען שוין געווען ביי דער קרעטשמע, האָט זיך איין חסיד צוגעשאַרט צו די עטליכע שקצים'לעך, און ער האָט באַלד אויסגעפונען, אַז דער רבי האָט אמת געזאָגט.

— דאָס איז גאָר נישט געווען קיין נבואה, אָדער רוח הקודש — האָט דער רבי דערנאָך געזאָגט צו זיינע חסידים, — איך האָב אייך נאָר געוואָלט דערמיט ווייזען, אַז יעדער מענש דאַרף זיך בענוצען מיט זיין שכל הישר.

— איך האָב בעמערקט, אַז דאָס דאָזיגע שקצ'ל טראָגט אַ קאַפּעליוש, אַזאַ גרויסען, אַז ער קריכט איהם אַזש איבער די אויערען און דערפון האָב איך באַלד פערשטאַנען, אַז ער איז אַ יתום. און אַז דער גרויסער קאַפּעליוש איז איהם געבליבען אַ ירושה נאָך זיין פאָטער...

וועגען ר' וועלוועלע זבריזשער, וועלכער איז געווען בעוואוסט פאַר אַ גרויסען צדיק, אָבער פאַר אַ נאָך גרעסערן תמים, פלעגען אַלטע חסידים האָבען צו דערציילען זעהר אינטערעסאַנטע מעשה־לעך, פון וועלכע די פאָלגענדע איז אַ זעהר שעהנער ביישפּיל.

איינמאָל איז דאָס ווייב זיינס, די רביצין, שטאַרק קראַנק געווען און די ווייבער, די שכנ'טעס האָבען זיך אַרום איהר געפּאָרעט און איהר געגעבען פערשידענע רפואות.

אָבער איהר מאַן, דער איש תמים, ר' וועלוועלע, האָט נישט אַרויסגעוויזען קיין גרויס עגמת־נפש, און מען האָט געקאָנט זעהן, אַז ער האָט זיך דאָס נישט גענומען שטאַרק צום האַרצען.

אַז איינער פון זיינע בני־בית האָט איהם וועגען דעם געפרעגט, און דאָס פאַרגעהאַלטען, האָט ער פון איהם בעקומען אָט די דאָזיגע תשובה:

— עס טוט מיר שטאַרק הנאה, וואָס דער רבונו של עולם האָט מיך מזכה געווען מיט דער מצוה פון בקור חולים ביי מיר אין שטוב, און איך דאַרף דאָס נישט געהן זוכען ערגעץ אַנדערש און צוליב דעם מוזען מבטל זיין פון זיצען און לערנען, אָדער גאָט דינען....

ווען איך בין עדיסאן!

מאנאלאג פון א ייד פון א גאנץ יאהר

פון י. אבערזשאנעק

אַ', הערט איהר, ייִדען, ווען איך בין עדיסאָן?

ווען איך בין עדיסאָן! ווען איך בין עדיסאָן, וואָלט איך געמאַכט אַנ'איבערקערעניש — איהר הערט, ייִדען, אַנ'איבערקערעניש וואָלט איך געמאַכט אויף גאָטס וועלטעל.

צווישען אונז זאָל עס בלייבען. וואָס האָט עדיסאָן אַזעלכעס ערפינדען? — גאַרנישקייטען! גראַמאַפאָן האָט ער אויסגעטראַכט — אַ וואַזשנע „מציאה", אַז מ'דרעהט איהם אָן — רעדט ער. איך קען אַ סך „פּאַסלעס" אין סיים, וואָס קענען אויך די אייגענע קונץ: אַז מ'דרעהט זיי אָן — רעדען זיי...

וואָס נאָך האָט עדיסאָן ערפינדען? — אַנ'עלעקטריש לעמפּעל. אַז מ'גיט אַ קוועטש ביי דער וואַנד, צינדט עס זיך אָן. מיין ווייב, זאָל געזונד זיין, קען אויך די אייגענע קונץ: אַז איהר ריהרט נאָר אָן די קליאַמקע, צינדט זי זיך אָן אויטאָמאַטיש....

און דער טעלעפאָן, מיינט איהר איז אַ גרויסע חכמה? אַז איהר רעדט אין לאָדז, הערט מען אין קראַקע. נו, איז וואָס? אָט האָט אַנ'אַמעריקאַנער סענאַטאָר גערעדט וועגען פּוילישען קאָרידאָר אין וואַשינגטאָן, האָט מען עס געהערט אין וואַרשאַ....

ווען איך בין עדיסאָן!

ווען איך בין עדיסאָן, וואָלט איך געמאַכט אַנדערע ערפינדונגען. „פּראַקטישע" ערפינדונגען, כ'וואָלט געמאַכט ערפינדונגען צום וואויל און גליק פאַר דער גאַנצער ליידענדער מענשהייט.

קודם כל, וואָלט איך ערפינדען אַ מיטעל געגען מלחמות.

וואָסערע מיטעל?

כ'וואָלט די פעלקער־ליגע עקספּאָרטירט צו דער סטראַטאָספערע. בריאַנען מיט די איבריגע לצים וואָלט איך איינקוואַרטירט אין „מושב זקנים" — און אויס מלחמות!...

און אַז ס'וואָלטען קיין מלחמות נישט געווען, וואָלטען דאָך קיין מלחמה־גבירים נישט געווען. אַז ס'וואָלטען קיין מלחמות נישט געווען, וואָלטען דאָך קיין קאַליקעס (לייען: אַרטיסטען) נישט געווען.

אָפּגעפערטיגט זיך מיט די מלחמות, וואָלט איך רעגולירט די חתונה־פראַגע. צי וואָס די אַלע קונצען: פערליבען זיך, תנאים־שרייבען, חתונה־האָבען און צום סוף ערשט גט'ן זיך? ווען איך בין עדיסאָן, וואָלט איך ערפינדען אַ „פּראַקטישען" סיסטעם. אַ סיסטעם, וואָס מ'זאָל זיך קענען פערליבען, תנאים־שרייבען, חתונה־האָבען און זיך גט'ן אין איין שעה....

שטעלט אייך באָר פאָר, רבותי, וואָסערע ישועה אָט אָ די „פּראַקטישע" ערפינדונג וואָלט געבראַכט דער ליידענדער מענשהייט. מאַן און ווייב וואָלטען פערשפּאָרט געגענזייטיג זיך צו „זדראַדזשען". די מענער וואָלטען נישט געוואוסט דעם טעם פון זאַקאָפּאַנע און פון קיין סובלאָקאַמאַרען, פון קיין פּאָקענע מאַנטלען. פון קיין „אוהאַדזשינעס" און פון „פּשיענטשעס", זיי וואָלטען נישט געוואוסט פון קיין קימפּעט־געלד, פון קיין באָד־געלד, פון קיין שניידער־געלד, פון קיין מאַניקור־געלד און פון קיין אַנדולאַציע־געלד. נישט פון קיין זייד'ענע זאָקען, נישט פון קיין פּודער, נישט פון קיין ליפּען־פּאָמאַדע און נישט פון קיין ברעמען־שמירעכץ.

און די ווייבער? די ווייבער וואָלטען דאָך ערשט געוואוסט פון אַ לעבען, זיי וואָלטען נישט געהאַט וועמען צו יאָגען, און פאַר וועמען צו ספּאַזמירען. זיי וואָלטען נישט געדאַרפט טראָגען און האָבען. זיי וואָלטען ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר געקענט דערהאַלטען די „ליניע" — אַ ישועה! אַנ'אויפראַכטעניש וואָלט די „ערפינדונג" געווען פאַר דער ליידענדער מענשהייט....

נאָך דעם, ווי איך וואָלט „מאָדערניזירט" דעם חתונה־סיסטעם, וואָלט איך מיך גענומען צום פּאַרלאַמענטאַריזם. איך וואָלט ערפינדען אַנ'ערפינדונג, אַז יעדער איינציגער זאָל קענען זיין אַ דעפּוטאַט, און יעדע שטוב זאָל קענען זיין אַ סיים, ס'וואָלט גענוג געווען אַ בלויזע וואַנד מיט אַ לאָמפּ, און ער וואָלט באַלד געקענט רעדען, אָדער צו דער וואַנד אָדער צו דער לאָמפּ...

נו, וואָס זאָגט איהר, רבותי, צי אַזאַ גלענצענדע ערפינדונג? מ'וואָלט נישט געדאַרפט קיין וואַהלען מיט קיין „ווייעצען". מען וואָלט נישט געוואוסט פון קיין פּראַגראַמען מיט קיין פּלאַטפאָרמעס און אַנדערע שטות'עריען. די פּעפּעסאָוועס וואָלטען נישט געשריגען: בעבע און די סאַנאַציע וואָלט נישט געשריגען: פּערפּע. ס'וואָלט נישט געווען קיין צענטראָלעוו און קיין אַנדערער בלאָק — אַ מחיה!..

איצט וואָלט איך מיך גענומען צו די יודישע גמינעס, איך וואָלט ערפינדען אַזאַ מין טיפּ אַפּאַראַט וואָס זאָל מעכאַניש וואַרפען בענקלעך, רייסען טישטיכער, וואַרפען גלעזער, און זאָל אַליין קענען באַנדאַזשירען אויגען, נעז, אויערען, גיפּסען צובראָכענע פיס, אַריינמאַכען אויסגעהאַקטע ציין א. אַז. וו. דער דאָזיגער אַפּאַראַט זאָל זיין פערבונדען מיט ראַדיאָ אַזוי, אַז ער זאָל דערנאָך אַליין קענען אויסדריקען בעדויערען פאַר אַ צובראָכענער האַנד, דער אַפּאַראַט זאָל זיך אַליין קענען ענטשולדיגען פאַר אַ געשפּאָלטענעם פּרעזוס־קאָפּ א. אַז. וו.

דער דאָזיגער אַפּאַראַט זאָל אויך קאָנען אויסריידען געצעהלטע ווערטער, ווי: אידיאָט, חזיר־פּיסעל, טרפה'נער ביין, פּאַסקודניאַק, עזות־פּנים, שייגעץ, לאָבוס, הפקר־יונג א. אַז. וו., א. אַ. וו.

אַז איך וואָלט שוין געווען פערטיג מיט דער קהלה, וואָלט איך מיך גענומען צום „אוזשאָנד סקאַרבאָווי". איך וואָלט ערפינדען אַזאַ ערפינדונג, וואָס זאָל ברענגען נוצען אי דעם „אוזשאָנד", אי די פּאַבריקאַנטען אי די סוחרים.

כ'וואָלט ערפינדען אַזאַ מאַשין, וואָס די סחורה וואָלט גלייך פון וועב־שטוהל אַריינגעפלויגען אין „אוזשאָנד" אַריין.

וואָס זאָגט איהר צו אַזאַ מאַשינקעלע, האַ? אַ וואויל מאַשינקעלע — אמת? צו וואָס די אַלע קלאַפּאָטען? רייסען, שפּינען, אַרבעטען. פערקויפען, בעהמען וועקסלען, אויסקויפען פּראָטעסטען. שאַצען, אויסשיקען „גאַקאַזען", מאַכען „זאַיענטשעס", ליציטאַציעס, סעקוועסטראַטאָרען, צי וואָס דאַרף מען אַזויפיל מיה און אַרבייט? אַז מ'קאָן דאָס זעלבע מאַכען פיל „פּראַקטישער" אָהן קלאַפּאָטען!..

איצט וואָלט איך מיר גענומען צו אונזער יוגענד, איך וואָלט ערפינדען אַ מין טרייב־מאַשין וואָס זאָל ביי אונזער יוגענד טרייבען די חכמה פון די פיס אין די קעפּ אַריין.

פאַר אונזער שמענדריק־אינטעליגענץ וואָלט איך ערפינדען אַזאַ מין „זאַשטשיגע", אַז זיי זאָלען נישט דערוואָרגען ווערען מיט אַ יודיש וואָרט.

פאַר די לאָדזער יודישע מלוה... ... ים, וואָלט איך ערפינדען אַ מאָדערנעם שמעלץ־אַפּאַראַט, אַז די הערצער זאָלען זיי פערוואַרעמט ווערען...

פאַר'ן יודישען טעאַטער וואָלט איך ערפינדען אַ מאַגנעטישען אַפּאַראַט, וואָס זאָל אַריינציהען דעם עולם אין טעאַטער אַריין, אַן „מלוה מלכה'ס" און אַן טעוועלעך שאָקאָלאַדע..

פאַר די ווירטסלייט וואָלט איך ערפינדען אַ נייעם טיפּ פליה־אַפּאַראַט, אויף וועלכען די לאָקאַטאָרען זאָלען קאָנען „אַרויספליהען" אָהן עקסמיסיעס און אָהן קאָמאָרניקעס....

און אַז איך וואָלט שוין געווען מיט אַלעם פערטיג, וואָלט איך מיך צום סוף גענומען אויסטראַכטען אַנ'ערפינדונג, ווי אַזוי — צו בעקומען אַ גמילת־חסד אויף שבת...

ווען איך בין עדיסאָן!

ווען איך בין עדיסאָן, וואָלט איך נישט ערפינדען קיין גראַמאָפאָנען, קיין טעלעפאָנען און קיין לעמפּלעך און אַנדערע „שמאָנצעס" — איך וואָלט ערפינדען „פּראַקטישע" ערפינדונגען, וואָס זאָלען נוצען ברענגען דער גאַנצער ליידענדער מענשהייט.

אַך, ווען איך בין עדיסאָן!...

——):0:(——

דער דאָקטאָר שלאָפט און דער קראַנקער ציילט

אַ בילדעל אין דער קאַסע כאָריך

אין דער קראַנקען־קאַסע, האָט דער דאָקטאָר „געבאַדעט" דעם 18־טען פּאַציענט אין משך פון איין שעה. די אויגען האָבען זיך איהם געקלעפּט. דער קראַנקער האָט זיך אויסגעטון, דער דאָקטאָר האָט איהם צוגעלעגט ס'רעהרעל צו דער זייט, און איהם געהייסען ציילען: איינס, צוויי, דריי און אַזוי ווייטער.

ווען דער דאָקטאָר האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט ער געהערט דעם קראַנקען ציילען: ניינצעהן טויזענד, זיבען־הונדערט פיר און אַכציג. ניינצעהן טויזענד, זיבען הונדערט פינף און אַכציג...

אַ לאַדזער חתן

חתן (צו דער כלה): איצט, מיין טייערע סאַלטשע, אין דעם מאָמענט ביזטו ביי מיר פיל טייערער געוואָרען.

כלה: מיט וויפיל, מיין טייערער מיטעק?

חתן: מיט גאַנצע 40 זל. — כ'האָב איצט בע־

—=:O:=—

פילהאַרמאָניע

אין די נאָהענטסטע טעג קומט פאָר

א פאַרלעזונג

פון אַ באַקאַנטען דענקער און פילאָזאָף, וועלכער וועט רעפערירען א. ד. ט.:

„יודען גיטס כסף"!

טעזיסען: קאַנט און זיין בעציהונג צו צינג-מאַשכט. פאַוסט און פורישקעוויטש. ווער האָט ענטדעקט שיה-וואַקס? דער בעל שם טוב אלס סאָציאַל דעמאָקראַט. די פּסיכאָלאָגיע פון אַ שרייב-מאַשין. ר' סעדיה גאון אלס רעזשיסער. ווי דערקענט מען די פרוי שוואַנגערט? די גרעסטע גייסטער פון דער מענשהייט: ירבעם בן נבט, ובוכדנצר, פּוטיפרע, דירעקטאָר צעלמייסטער. ווי ווערט מען פטור פון אַ קאַטאַר?

בילעטען צוזאַמען מיט בילדער און אויטאָביאָגראַפיע פון פרעלעגענט צו בעקומען אין „קונדס".

היינטיגע מיידלעך

געשפרעך אין א וואַגאָן

אין וואַגאָן פאָהרען צוויי מיידלעך, פרעגט איינע די צווייטע:

— מיט וואָס „זיימאָיען" זי זיך?

— איך בין אַ ביוראַליסטקע, אַ מאַשין־שרייבערין — ענטפערט די צווייטע.

— וואָסע־רע פענסיע האָבען זי?

— 250 זל. אַ חודש.

— ס'איז נישט איבעריג, אָבער אַ הוט טראָגען זי אַב'עלעגאַנטען.

— יאָ, דאָס איז אַ פאַריזער מאָדעל, אַ רייזענדער פון אונזער פירמע, האָט מיר איהם געבראַכט פון פאַריז.

— נאָוו ס'פוטער? — „פיערוושאָזשענדנע" — די בייעסטעטע מאָדע.

— דאָס האָט מיר דער וויצע־דירעקטאָר געקויפט ביי זוסמאַנעקען (פיעטריק. 19), אַ פרעזענט צו מיינע אורזשינעס.

— און סאַ־ע פינעם פערפום זי נוצען!

— דאָס איז די בייעסטער ענגלישער פערפום, דאָס האָט מיר דער בוכהאַלטער געבראַכט פון לאָנדאָן. ער איז אַ זעלטען פיינער מענש.

— און מיט וואָס „זאימאָיען" זי זיך? — פרעגט די ביוראַליסטקע דער צווייטער.

— איך „זאַימאָיע" מיך מיט דעם איינציגען, וואָס זי, באָר איך בין נישט קיין מאַשין־שרייבערין — האָט די צווייטע געענטפערט.

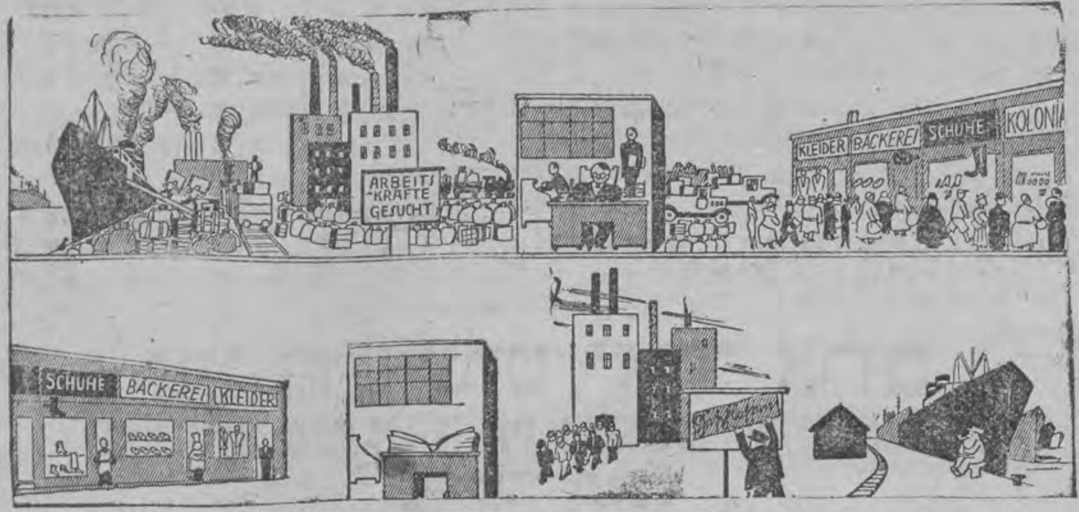

נידער מיט דער פאַלשער שפּאַרזאַמקייט

אין דייטשלאַנד ווערט איצט געפיהרט אַ פראָפּאַגאַנדע געגען פאַלשער שפּאָרזאַמקייט. די בילדער ווייזען: אויבען: ווען יעדער קויפט וואָס ער דאַרף — דאַן הערשט וואוילשטאַנד, אונטען: אַלע בעהאַלטען זייער געלד דאַן איז דאָס לעבען טויט.

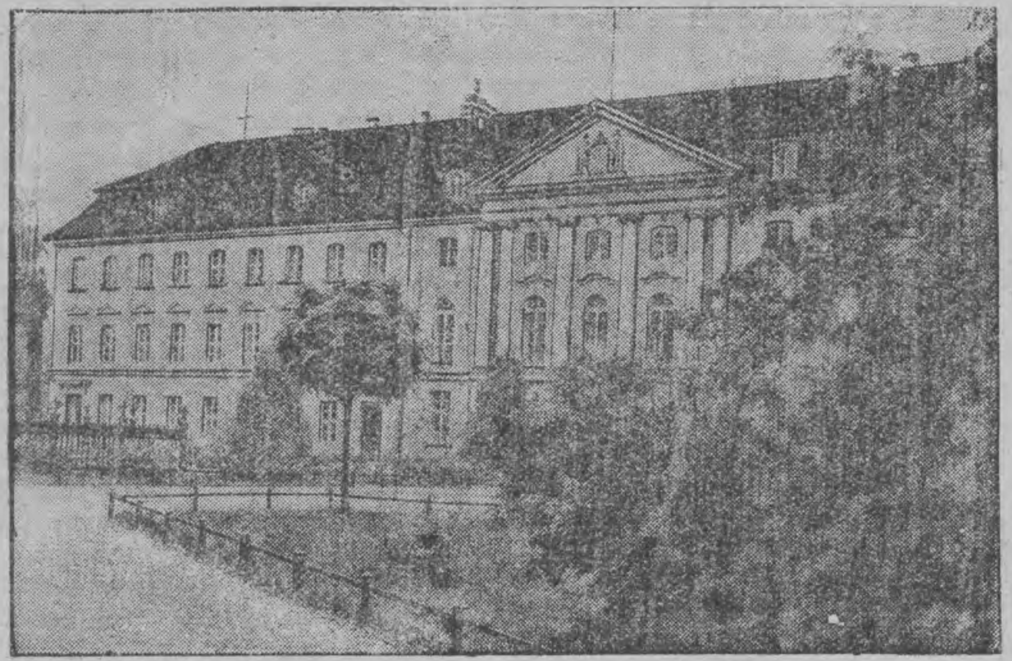

די אוניווערזיטעט אין גרייפסוואַלד

האָט איצט געפייערט דעם 475 יובילעי פון איהר עקזיסטענץ.

דער קונדס

הומאָר • סאַטירע •

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק •

פרייטאָג, דעם 30 אָקטאָבער 1931 • ביילאַגע צום פרייטאָג־נומער 245

דער „גאָלדענער" פלירט

צווישען מאַריאַנא (פראַנקרייך) און אָנקעל סעם (אמעריקא)

דער פּרעמיער־מיניסטער ביריגער: פּערשט ענדיגונג איז גוט, אָבער פאַרוואָס גראָד אויף מיינע פּלייצעס?

(אוילפל. הומאָר.)

פּאָליטיק פון וואָר

וואַהלען אין ענגלאַנד און דער פּראָצעס אין וואַרשאַ זענען די שלאַגערס פון די פּאָליטישע ספּעקטאַקלען אין דער היינטיגער וואָך.

דאָס זענען שוין איינמאָל ספּעקטאַקלען.

אוי, איז דאָס אַ ספּעקטאַקעל!!!

לאָמיר בעסער רעדען וועגען די וואַהלען אין ענגלאַנד. עס רעדט זיך לייכטער וועגען אַ צרה ביי יענעם. עס רעדט זיך לייכטער און אָהן געפאַהר...

עס טרעפט, בעזונדערס „אין דער פּאָליטיק" אַז מען כאַפּט אַ מיאוס'ען פּסק, פאַר רעדען וועגען אייגענע צרות.

מען לאָזט „דיפּלאָמאַטיש" — נישט רעדען.

מוז מען דאָך רעדען וועגען די וואַהלען אין ענגלאַנד.

איז אָבער די מעשה וואָס דאָרט האָבען געזיגט די קאָנסערוואַטיסטען און דאָ ווייסט מען נאָך נישט וועגען עס וועט זיגען.

פאַר וואָס מען ווייסט נישט? גע זאָג פאַר וואָס מען ווייסט נישט, אַז — — — — — — —

וואַליטיק אין דיפּלאָמאַטיע בושעווען אין פּאָליטישען וועלטעל.

אַך, און וויה צו דער דאָזיגער פּאָליטיק. ווייל — — — — — — — —

—=:)(:=—

צווישען דאָקטוירים

יונגער דאָקטאָר: די מעדיצינישע וויסענשאַפט איז די לעצטע צייט געגאַנגען פאָרווערטס.

אַלטער דאָקטאָר: ס'איז נישט אמת. ס'זענען גאָר געפונען געוואָרען נייע נעמען אויף אַלטע קראַנקהייטען....

לאָדז 2 אַ זייגער ביינאַכט

פערשפּעטיגטער יוד (צו אַ בלאַטען): זאָג מיר, שיאַטשעלע, ווי אַזוי געהט מען אַריין אין אַ שטוב 2 ביינאַכט, מ'זאָל קיינעם נישט איבערוועקען?

בלאַטער: וואָס. איהר זענט פון מיין „בראַנזשע יוד: ניין, כ'וויל נאָר וויסען, ווי אַזוי איצט צו קומען אַהיים, כ'זאָל נישט אויפוועקען ס'ווייב.

—=:)(:=—

ער רעדט ווי אַ פּאַכמאַן

טעאַטער־דירעקטאָר (צום קינד): נו, סעמעק'ל, וואו געפעהלט דיר די שולע?

קינד: ס'געפעהלט מיר נישט. אין אונזער קלאַס זענען דאָ בלויז פּאַרטער־פּלעצער, און דער לעהרער קאָן נישט די ראָל, די גאַנצע צייט שטעהט ער ביי דער סופלער־בודקע.

—=:§:=—

אַ געטרייער איידעם

שוויגער (צום איידעם): זאָג מיר, משה, וואָס טוט מען, אַז איך טו אָטעמען, הייב איך אָן צו היסען.

איידעם: איהר האָט איין עצה: איהר דאַרפט אויף איין חודש אויפהערען צו אָטעמען.

די גרויסע גראַנדע

כ'ווייס נישט איצטער, וואו מיר האַלטען,
כ'ווייס נישט אסור, וואו איך בין,
איין זאַך ווייס איך נאָר אויף זיכער:
גראַנדי האָט בעזוכט בערלין...

דאָרט איז ער צו גאַסט געקומען,
„אונטער לינדען" דאָרט שפּאַצירט,
דיפּלאָמאַטעוועט, גע'טענה'ט
און גאָר ערנסט קאָנפערירט...

אַלזאָ, ס'איז בערלין געוועזען
פיין פער'גראַנדי'וועט ביז גאָר,
האָט מען דאָרט די הענד געהויבען:
אויף די שונאים אַזאַ יאָהר...

קלאָר: ס'איז גראַנדי איבער אַלעס,
ר'איז בעקאַנט אין יעדען אָרט —
ווען ער שווייגט אַפילו, ווייסט מען,
גראַנדי! גראַנדע האָט דאָס וואָרט!

גראַנדי איבער אַלץ געוועלטיגט:
רוים, און לאָנדאָן, און בערלין...
ווייסען דען מיר, וואו מיר האַלטען?
כ'ווייס נישט אסור, וואו איך בין!

ס'גראַנדי'ועט זיך אָהן אַ'ערך,
אומעטום עס שפּאַרט אַ רויך...
ווילט איהר — האָבען מיר אין וואַרשע
איצט אַ גרויסער גראַנדע אויך!

יאָקעל בן פּלעקעל.

צו דער „הענד־דעבאַטע"
אין דער וואַרשאָווער קהלה

וואָס איז דער הילוק פון אַ פוסבאַליסט ביז אַ וואַרשאווער דאָזאָר?

אַ פוסבאַליסט אַרבייט מיט די פיס, און וואַרשאווער דאָזאָרעס „אַרבייטען" מיט די הענד.

———

מ'מוז מודה זיין, אַז די אָפּאָזיציע אין דער וואַרשאווער קהלה, איז אַ זעהר דעמאָקראַטישע — זיי האָבען דעם פרעזעס מאַזור (אַן אגודה'ניק) אַליין „צוגעוואָרפען" אַ בענקעל"...

———

וועלכע קהלה איז ביים היינטיגען טאָג אין פוילען די אַקטיווסטע?

די וואַרשאווער; — זי איז איבערגעגאַנגען פון ווערטער צו „מעשים" —

———

ווי מ'שמועסט וועט אין קומענדיגען בודזשעט פון דער וואַרשאווער קהלה אויפ'ן יאָהר 1932 איינגעטראָגען ווערען אַזאַ פּאָזיציע אויף אויסגאַבען:

יאַדרינע — 100 זל. באַנדאַזשען — 300 זל. וואַטע — 500 זל. צעראַטע — 200 זל. חלשות־טראָפּען — 150 זל. טישלערס (צו רעפּערירען צובראָכענע בענקלעך און טישען — 350 זל. גלעזערס (צוריק אריינצושטעלען נייע שויבען) — 200 זל.

אַ חוץ דעם ווערט פּראָיעקטירט, אַז ביי יעדער זיצונג זאָל זיין גרייט — די פּאָגאָטאָווי...

לאָמיר לאַכען!
צום נייעם שטייער־רעפאָרם

ווי דער „קונדס" דערוואוסט זיך, ענטהאַלט דער נייער שטייער־רעפאָרם אַ גאַנצע רייה „הנחות" פאַר די סוחרים. צוליב מאַנגעל אין פּלאַץ ברענגען מיר נאָר עטליכע פונקטען:

פונקט 1) — ווער עס גראָבט אונטער יענעם אַ גרוב — דאַרף צאָהלען פּאַראַטקעס, אַלס קאַפּאַליע־בעזיצער.

פונקט 2) — וואו צווי קריגען זיך, און ס'געווינט דער דריטער, דאַרף דער דריטער צאָהלען פּאַדאַטעק דאָכאָדאָווי.

פונקט 3) — ווער עס זעהט ביי יענעם אין אויג אַ שפּענדעל, און ביי זיך נישט קיין בעלקע — צאָהלט הויכע שטראָף פאַר בעהאַלטען פּריוואַט־אייגענטום.

פונקט 4) — דער ערד־קוגעל צאָהלט אַבראָטאָווי שטייער (ווייל ער דרעהט זיך אַרום דער זון).

בעמערקונג צום פונקט 4:

דער דאָזיגער פּאָדאַטעק בעהמט אַרום אַלע „סטאַנעס" אַ חוץ די „סטאַני זיעדנאָטשאָנע" (אַמעריקאַ).

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם שטייער־רעפאָרם, וועלען אויך געמאַכט ווערען אַ גאַנצע רייה אָפּשפּאָרונגען.

די בילדונג, וואָס ברענגט נישט קיין הכנסות — וועט סקאַסירט ווערען. פון די שולען וועלען מיר איבערלאָזען נאָר די טאַנץ־שולען.

בנוגע דער אויסערליכער פּאָליטיק: דאָס אויסערן־מיניסטעריום ברענגט אונזער לוכה־הכנסות קיין שום נוצען נישט, נוצען ברענגט עס בלויז די טשעכען, דייטשען, פראַנצויזען, ענגלענדער און אַנדערע — טאָ, זאָלען זיי אויסהאַלטען ס'אויסערן־מיניסטעריום!....

—=:O:=—

אַזאַ אשת חיל

ערשטער יוד (צו איינעם מיט אַ פאַרבונדענער באַק): פון וואָס האָסטו אַזאַ געשוואָלענע באַק — פון דיין צאָהן?

צווייטער: נישט פון מיין צאָהן, נאָר פון מיין ענטעלס מאַניקירטען הענטעל.

—:[O]:—

פון דער פעלקער־ליגע

...נאָכ'ן בעטראַכטען דעם יאַפּאַניש־כינעזישען קאָנפליקט, ווערען אַריינגעטראָגען אַ רייה פאָרשלאַגען:

דער דייטשער דעלעגאַט פאָרלאַנגט, איינצואָרדנען אין מאַנגאָליען אַ דייטשע קאָלאָניע.

דער מעקסיקאַנישער דעלעגאַט וויל, אַז דער כסוך זאָל ענטשיידען ווערען דורך די פּעראַינטערעסירטע צדדים מיט דער הילף פון רעוואָלווערען.

דער דעלעגאַט פון מאָנאַקאָ איז אין דער מיינונג, אַז דער ענין דאַרף ערלעדיגט ווערען מיט דער הילף פון דער רולעטקע....

דער אַמעריקאַנער מיינט, אַז אַמבעסטען וואָלט געווען איינצואָרדנען אַ ליציטאַציע אויף מאַנדזשוריע....

דער עסטרייכער, האַלט, אַז קודם כל דאַרף אין מאַנדזשוריע געגרינדעט ווערען אַ היימוועהר און איינאָרדנען אַ מלוכה־אַטענטאַט.

דער פוילישער דעלעגאַט לעגט פאָר, איינצופיהרען אַ שיס־פּאַדאַטעק, אַזוי אַ נאָך, וועלען די יאַפּאַנער און די כינעזער לעגען די כלים.

—=):O:(=—

אונזער טעאַטער־רעפּערטואַר
וואָס מיט וועמען ווערט געשפּילט אין די לאָדזער יוד. טעאַטערען

זונטאָג — „דאָס ווילנער בעל־הבית'ל" מיט דיר. מאַזאָה אין דער הויפּט־ראָל.

מאָנטאָג — „דאָס פערלוירענע גליק" מיט דיר. צעלמייסטער אין דער הויפּט־ראָל.

דינסטאָג — „אַ האַרץ, וואָס בענקט" (נאָך די אַמאָליגע צייטען) מיט דיר. איסר בעזמאַן אין דער הויפּט־ראָל.

מיטוואָך — „די אייביגע מאַמע" מיט פרוי בעזמאַן אין דער הויפּט־ראָל.

דאָנערשטאָג — „הערבסט־פידלען" מיט פרוי זאַסלאַווסקאַ אין דער הויפּט־ראָל.

פרייטאָג — „איציקעל וויל חתונה האָבען" מיט פּאָלאַנסקין אין דער הויפּט־ראָל.

שבת — „קבצנזאָן און הונגערמאַן" מיט האַמבורגען און באַלבירסקין אין די הויפּט־ראָלען.

פערטיילט פון האָניג פויגעל.

אין הונדערט יאָהר אַרום
וואָס וועט מען זעהען אין פוילישען פאָלקס־מוזעאום פון יאָהר 2031?

...און אין אָט אָ דעם זאַל געפינען זיך בערייהמטע פּערזענליכקייטען פון 20־טען יאָהרהונדערט. אין דעם סלאַי ליגט אין שפּריט די באָז פון דעם בעריהמטען דעפּוטאַט וויטאָס. ווען ער איז אַלט געווען 56 יאָהר. אין דעם גרויסען פּאָס, געפינט זיך דער טינט, וואָס די דעמאָלסדיגע זשורנאַליסטען האָבען פערגאָסען ביים בעשרייבען די שטאָט בריסק, דערנעבען ליגט אַ קרוין, וועלכע האָט זיך גע'חלומ'ט אַ מאָנאַרכיסטיש פוילען. אין דעם קויבער געפונען זיך די ציין, וואָס האָבען זיך בעטייליגט אין סיים־דיסקוסיעס. אין דעם שטייגעל געפונען זיך קאַנאַרקעס, וועלכע ענען געווען די אייציגע, וואָס האָבען נישט געצאָהלט קיין פּאָדאַטקעס. דערנעבען שטעהט אַ בענקעל, וואָס מ'האָט געוואָרפען אין דער וואַרשאווער יודישער קהלה, אין דעם פידעלע געפינט זיך אַ באַנדאַזש, מיטט וועלכען מ'פלעגט פערבאַנדאַזשירען קהלה־פּרעזעסען. דורך דעם פערגרעסער־גלאָז האָבען פּאַבריקאַנטען און סוחרים אין יאָהר 1930 אַרויסגעקוקט אויף אַ קונה.

איינער האָט זיכער אַ טעות געהאַט

צו אַ היגען דאָקטאָר קומט אַריין אַ מיידעל און בעקלאָגט זיך אויף איהר געזונד־צושטאַנד.

— אויב נאָר איך האָב קיין טעות נישט — זאָגט דער דאָקטאָר, געפינט איהר זיך אין אַנדערע אומשטענדען.

— איהר האָט אַ טעות, פּאַניע דאָקטאָרשע — ענטפערט דאָס מיידעל. איהר מוזט מיינען מיין פערהייראַטע שוועסטער.

— ניין, פריילין, איך האָב שוין נישט קיין טעות — האָט דער דאָקטאָר געענטפערט.

— אויב אַזוי — האָט דאָס מיידעל געזאָגט — האָט זיך מיין שוואָגער טועה געווען — ער האָט געמיינט, אַז איך בין מיין שוועסטער...

—=):O:(=—

אַלץ געהט אויסצולערנען

די פאַמיליע שטשאָבאָרשט האָט צוגענומען אַן אַם צום קינד.

— וויפיל האָסטו שוין געהאַט קינדער? — פרעגט די פרוי שטשאָבאָרשט דער יונגער אַם.

— כ'האָב נאָך נישט געהאַט קיין קינד — האָט די יונגע אַם געענטפערט.

— טאָ, ווי אַזוי ווילסטו אָנגעהמען אַ שטעלע אַלס אַם? — האָט זיך די פרוי געוואונדערט.

— איך בין זעהר אַן ענערגישע [illegible]. כ'וועל מיך שנעל אויסלערנען — האָט די יונגע אַם געענטפערט.

אַ לאַנגע אָהן אויסוועג
דער כוח פון אַ לאָדזער סוחר

קונה (צום אָנגעשטעלטען): וואו איז איישער שעף?

אָנגעשטעלטער: דער שעף געפינט זיך אין אַ לאַגע אָהן אויסגאַנג.

קונה: וואָס הייסט, דאָס אָהן אויסגאַנג?

אָנגעשטעלטער: ער זיצט אויף דער מילשאַ.

———

אַ צייכען פון דער צייט

אַ לאָדזער מאַנופאַקטוריסט ווייזט די געסט זיינע בילדער.

— וועמענס איז דאָס בילד? — פרעגט איינער פון די געסט — דאַכט זיך פיליכאָווסקיס. אָבער ערקלערט מיר, פּאַניע וועקסעלמאַן, פאַרוואָס איז אויפ'ן בילד אויסגעשטראָכען דעם מאָלערס נאָמען?

— דאָס איז דערפאַר — האָט דער בעל־הבית געענטפערט, ווייל איך האַלט מיר ביי מאַכען אַ „נאַדזור". האָב איך איבערגעשריבען דאָס בילד אויף מיין ווייבס נאָמען....

———

צווישען בטלנים

זאָג מיר, משה מענדעל, איז דאָס אמת, אַז ווייבער לעבען לענגער פון די מענער?

— יאָ, הויפּטזעכליך אַלמנות.

———

רעלאַטיוו־טעאָריע
אונטערגעהערטער שמועס

— זאָג מיר, הערשעל, ערקלער מיר, וואָס איז דאָס אַזוינס רעלאַטיוו־טעאָריע?

ס'איז אַ גאַנץ פערשטענדליכע זאַך! — דאָס איז אַזוי: אויב דו זיצט אין קינאָ מיט אַ פרעמדער שעהנער פרוי אַ שעה צייט דאַכט זיך דיר, אַז ס'איז אַ מינוט. זיצט דו אין דעם זעלבען קינאָ מיט דיין אייגען ווייב, איז פונקט דער היפוך.

— און דאָס איז איינשטיינס ערפינדונג? — האָט הערשעל זיך גע'חידוש'ט.

———

אַ סוחר בלייבט סוחר

ריכטער (צו אַ יוד אַ סוחר): איהר זענט פערמשפט געוואָרען אויף 2 חדשים תפיסה. איהר האָט צייט זיך צוצושטעלען אין דער תפיסה אויף אָפּצוקומען אייער שטראָף אין אַ חודש אַרום.

— פּאַניע סענדזשע! — האָט דער יוד געפרעגט, אַז איך וועל מיך שוין היינט צושטעלען וויפיל וועל איך קריגען ראַבאַט?

———

וועלכער איז דער נאַר

איינער זאָגט, ווען איך געווין אויף דער לאָטעריע, וואָלט איך באַלד חתונה געהאַט.

זאָגט דער צווייטער: איך וואָלט אַנדערש געטון — איך וואָלט מיך גע'גט.

—[]||[]—

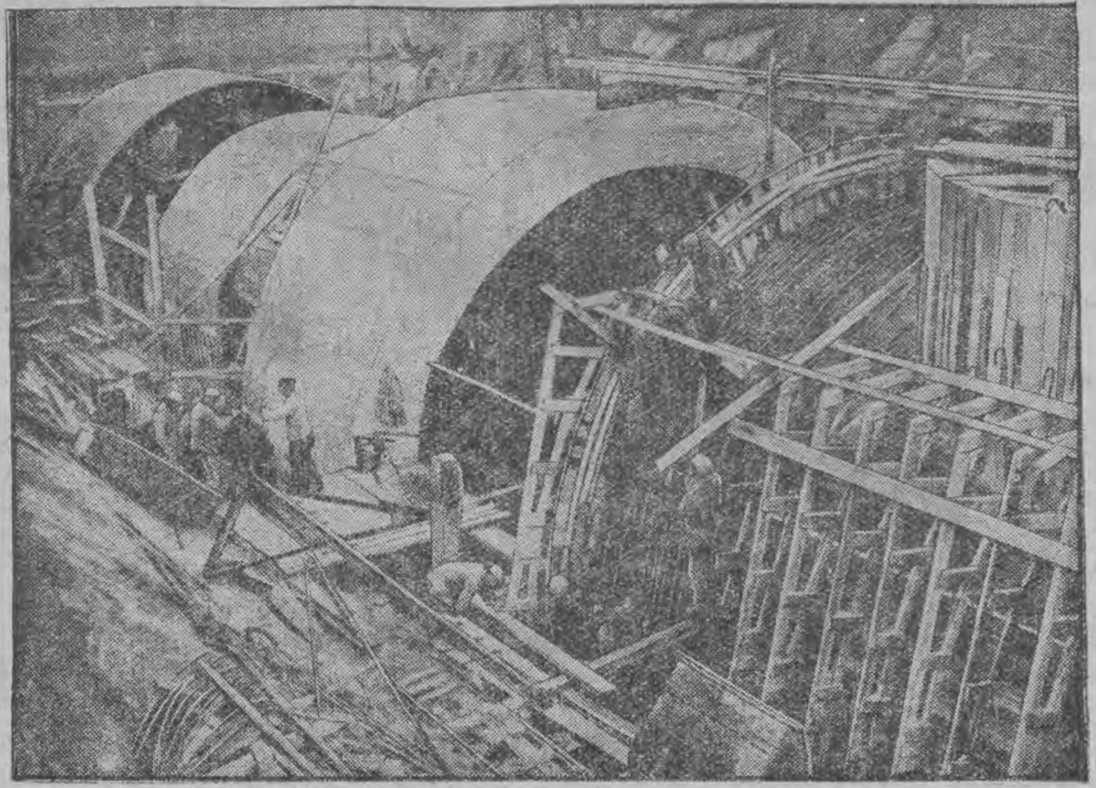

ריזען־טונעל אונטער אַ טייך
ביי אַנטווערפּען האָט מען אָנגעהויבען בויען אַ
גרויסען טונעל אונטער דעם טייך שעלדע

אונטען רעכטס: די ציווילע יאַפּאַנישע בעפעלקערונג
ענטלויפט פון די קריגס־ געביטען אין מאַנדזשוריען

גראַנדי, דער איטאַליענישער אויסערן־מיניסטער

גראַנר (מיט דער געהויבענער האַנד) פערלאָזט דעם
פּאַלאַץ פון פּרעזידענט הינדענבורג

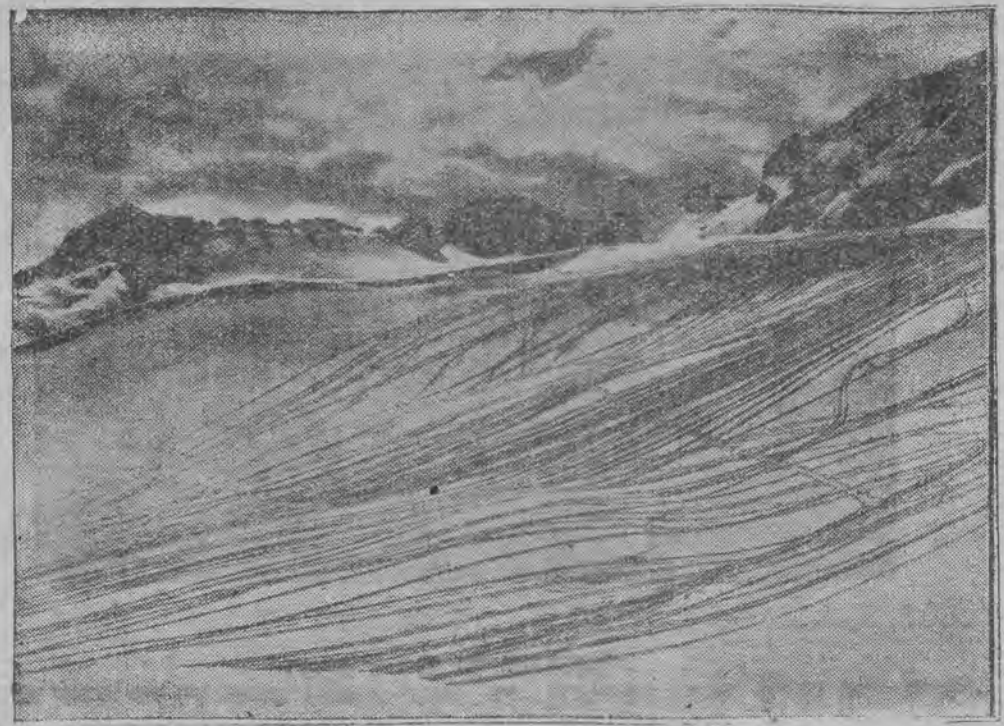

סעזאָן פון ווינטער־ספּאָרט האָט זיך אָנגעהויבען- שניי אין די אַלפּען פון גאַרמיש־פּאַרטענקירכען.

די ברידער פראַנץ און טאָ־
ני שמיד, וועלכע זענען אַ־
רויף אויפ'ן שפּיץ באַרג פון

מאַטערהאָרן אין די אַלפּען. זיי
האָבען דערפאַר בעקומען דעם
דייטשען אַדלער - אָרדען.

איבונגען פון אַמעריקאַנישען לופט־פלאָט
די גרויס עלופט־שיף „לאָס אַנדזשעלעס" אין אַ
קינסטליכען נעפעל

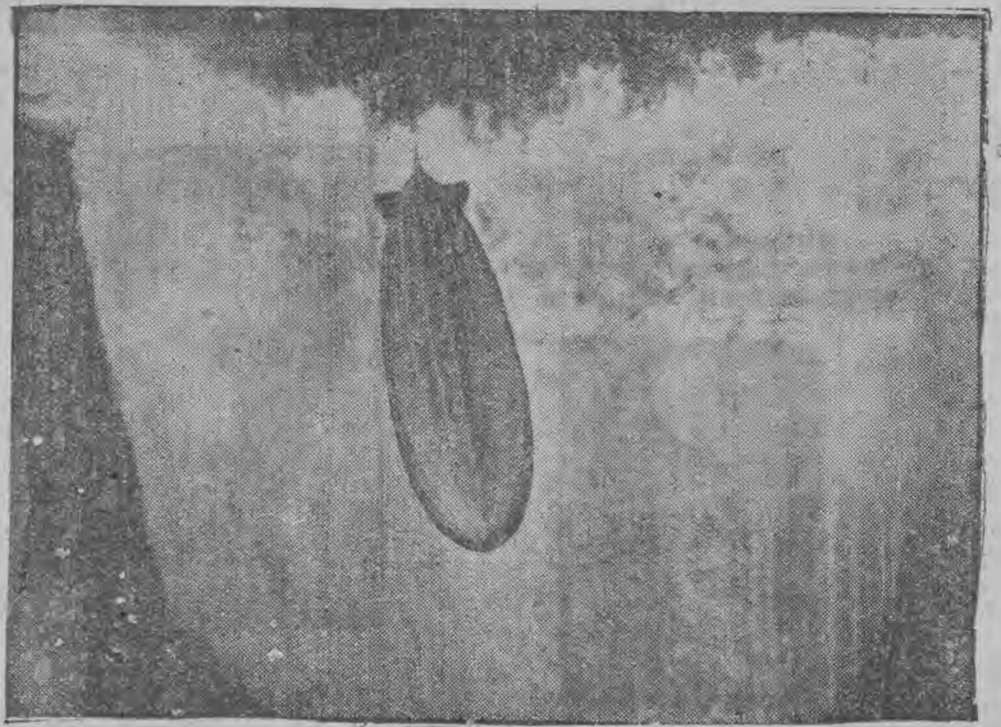

רעכטס אויבען : הערצאָגין פון יאָרק שוויגערטאָכטער פון ענגלישען קעניג האָט בעקומען דעם דאָקטאָר־טיטל אין אָקספאָרדער אוניווערזיטעט

אינדערמיט : עקספערימענטען איבער דער שפּאַלטונג פון אַטאָם. אין רעהמעל דער אַמע ריקאַנער פּראָפעסאָר קוליזש וועלכער מאַכט עקספּערימענטען איבער דער שפּאַלטונג פון אַטאָם. די עקספּערימענטען האָבען אַ קאַלאָסאַלע וויסענשאַפטליכע בעדייטונג.

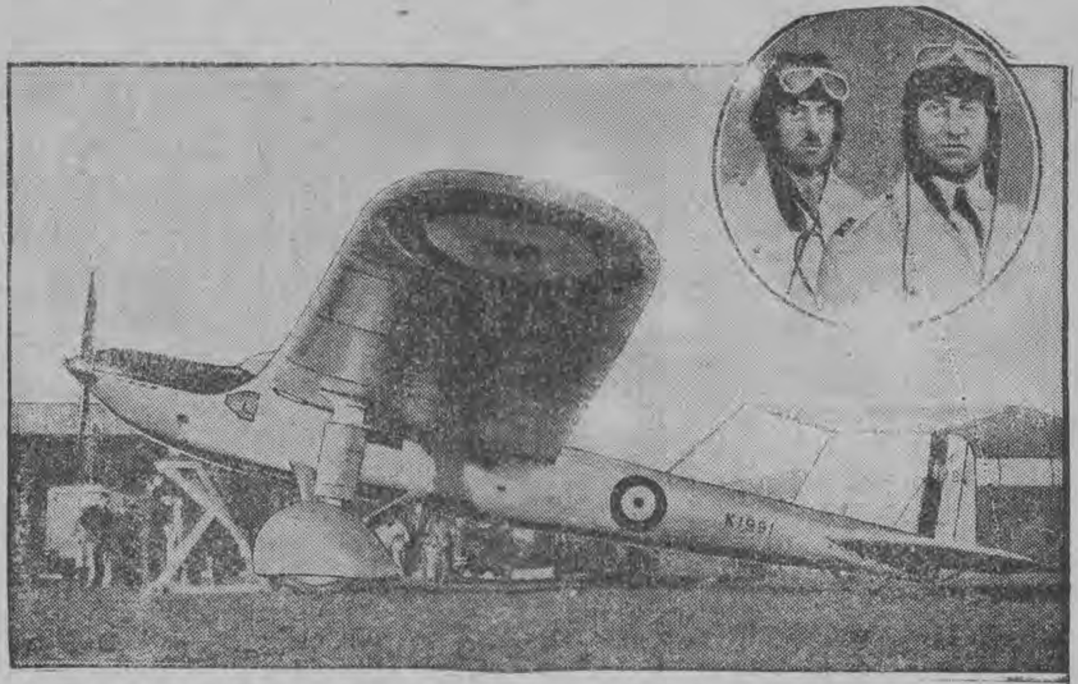

דער ענגלישער ריזען־אַעראָפּלאַן אויף וועלכען עס ווערט אונטערגענומען אַ רייזע אַרום דער וועלט אָהן איבעררייס. (אין רעמעל : די פּילאָטען סעיפעלד און בעט)

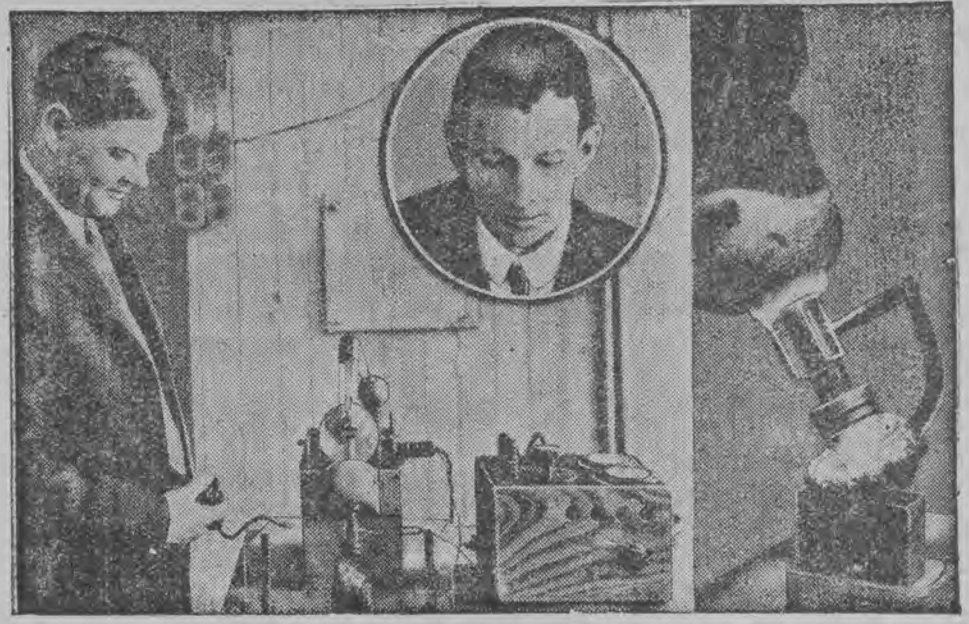

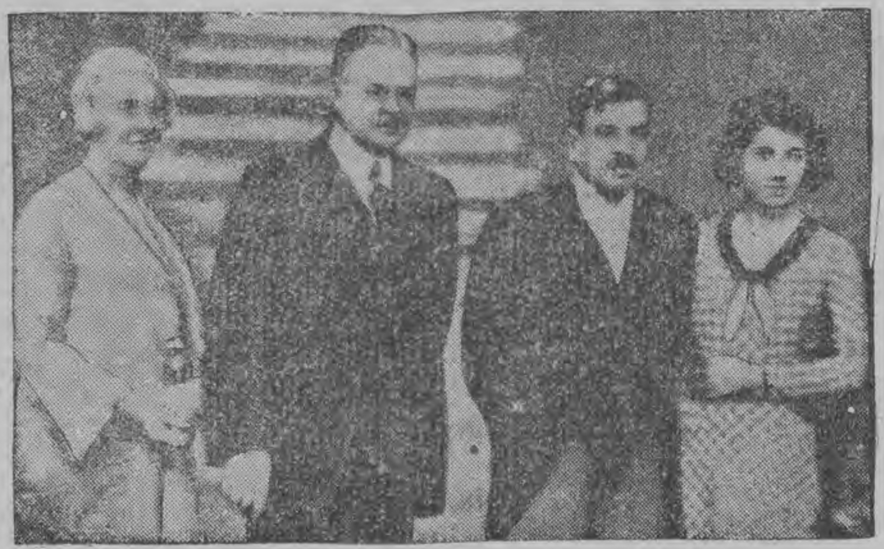

ראַדיאָ - בילד פון וואַשינגטאָן

פּרעמיער לאַוואַל מיט זיין טאָכטער (1 און 2 רעכטס) ביים פּרעזידענט הובער (לינקס פרוי הובער).

מאַנועל טעלעז

דער נייער פּרעזידענט פון מעקסיקאָ

פּי ליפּאָוויטש

דער פּוילישער באָטשאַפטער אין אַמעריקאַ צו זיין קאָנפליקט מיט סען. באָראַה

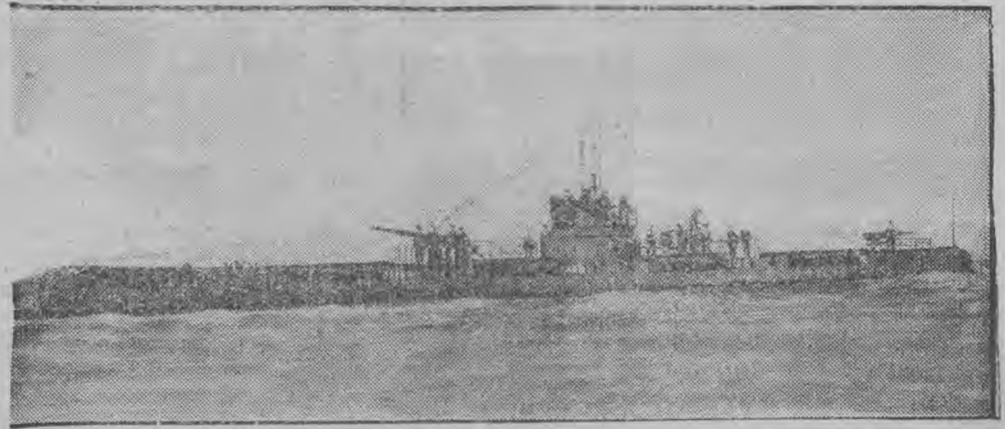

דאָס סאָוויעטישע אונטערוואַסער־שיפעל, וואָס איז אונטערגעגאַנגען ביי די ברעגעס פון פינלאַנד.

לינקס : חתונה פון אַ ענגלישער פּרינצעסין לעדי מערי קעמברידזש, די פּלימעניצע פון ענגלישען קעניג האָט חתונה געהאַט מיט'ן קאַפּיטאַן העררי סמיט.

אונטען : דער פּאַלאַץ פון לעצטען סולטאַן אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל, וואו עס קומט פאָר די צווייטע באַלקאַן־קאָנפערענץ.

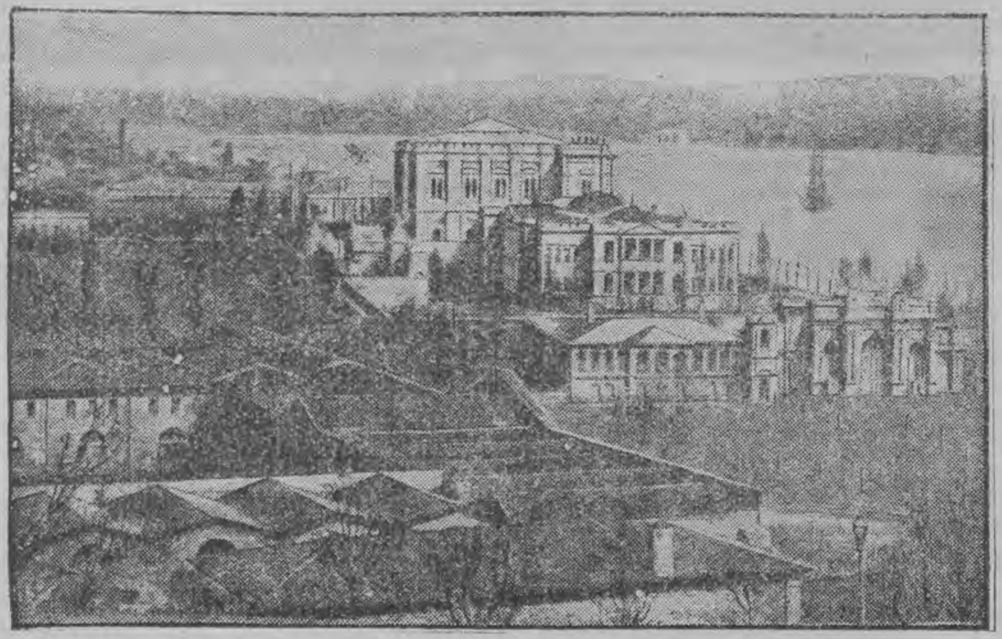

אַל קאַפּאָנע — דער קעניג פון די טשיקאַגער באַנדיטען איז פערמשפּט געוואָרען אויף עלף יאָהר טורמע

דער ביז־איצט געוועזענער כינעזישער אויסערן־מיניסטער זאָל אונטערהאַנדלען אין'ם יאַפּאַניש - כינעזישען קאָנפליקט.

אמת'ע און פאלשע משיחים

פון
דר. א. גינזבורג

„דער משיח פון איזמיר" א'ער פון סמירנא דער איצטיגער נאמען פון דערזעלבער שטאט, איז די געשיכטע פון דעם פאלשען משיח שבתי צבי — די געשיכטע פון דעם בעריהמטען פאלשען משיח ביי יודען זינט דאס יודישע פאלק איז פערטריבען געווארען פון זיין היים און האט אנגעפאנגען זיין לאנגען וואנדער-לעבען ווי א פרעמדער צווישען פרעמדע פעלקער.

צווישען די אלערליי פאלשע משיחים וואס האבען זיך אזוי אפט בעוויזען ביים יודישען פאלק אין פערלויף פון זיין גלות-לעבען, פערנעהמט שבתי-צבי א בעזונדער פלאץ, די מעהרסטע פון יענע משיחים זענען געווען, אזוי צו זאגען לאקאלע, זייער טעטיגקייט איז געווען בעגרענעצט בלויז אויף א געוויסען פלאץ, זיי איז נישט געלונגען הינצוזיי-סען מיט זיך דעם גאנצען יודישען פאלק. דער גרויסער רוב פון דעם יודישען פאלק האט פון זיי אפילו נישט געהערט. דערצו איז די צייט פון זייער טעטיגקייט געווען א קורצע. גאנץ אנדערש איז עס געווען מיט שבתי-צבי, די שבתי-צבי בעוועגונג האט זיך פערשפרייט מיט דער שנעליגקייט פון א וואלד-פייער, האט ארומגעכאפט דעם גאנצען יו-דישען פאלק אין אלע זיינע גלות-לענדער און האט דערצו געדויערט א היבש-לאנגע צייט. די בעוועגונג האט אנגעהאלטען און איז פארשגעזעצט גע-ווארען אין אזא אדער אנ'אנדער פארמע, לאנג נאך דעם טויט פון שבתי-צבי, איהם, מעהר ווי די אלע אנדערע פאלשע משיחים, האט זיך איינגעגעבען אויפצוטרייסלען דעם דעמאלסדיגען פערגליווערטען יודישען לעבען און איינצובלאזען כאטש בלויז אויף א ווײלע עטוואס לעבען אין די פערטריקענטע ביינער. נאך מעהר אפילו די נישט-יודישע וועלט די קריסטליכע און מאכמעדאנישע איז נישט געבלי-בען אינגאנצען גלייכגילטיג צו דער שבתי-צבי-בע-וועגונג. צווישען די קריסטען און דווקא צווישען די געבילדעטע קלאסען, האבען זיך געפינען מענשען וואס האבען געקוקט מיט שרעק אויף דער שבתי-צבי-בעוועגונג. זיי האבען גאנץ ערנסט מורא גע-האט טאמער איז טאקע שבתי-צבי באמת דער משיח, און אויב יא, טא וואס איז געווען יעזוס? קענען דען זיין צוויי משיח'ס? עס האבען זיך געפינען אזעלכע קריסטען, וואס האבען געמאכט א פשרה: יעזוס איז טאקע געווען דער אמת'ער משיח אבער ער איז בלויז געווען דער משיח פאר די אומות-העולם, וועהרענד די יודען וועלען זיך האבען זייער איי-גענעם משיח, די ביידע משיחים דער יודישער און דער קריסטליכער וועלען לעבען צווישען זיך בשלום און אין פריינדשאפט.

אום בעסער צו פערשטעהען די גאנצע שבתי-צבי-בעוועגונג דארף מען געדענקען אז דאן איז געווען א צייט, ווען די גאנצע לופט איז געווען אנגע-פילט און דורכגעזאפט מיט משיח-דערווארטונגען, נישט בלויז די יודען, נאר אויך א טייל פון די קריס-טען זענען געווען זיכער, אז משיח מוז און וועט באלד קומען.

די יודישע מקובלים האבען שוין געהאט פון לאנג-פריהער אויסגערעכענט אז משיח וועט קומען אין יאהר ת"ח — אין דעם יאהר פיר הונדערט און אכט אין זעקסטען יאהרטויזענד, לויט דער יודישער צייט-רעכענונג (אין יאהר 1648, לויט דער קריסט-ליכער צייטרעכנונג). זיי האבען זיך פערלאזען אויף א דרשה פון דעם זוהר (בראשית, ד' קל"ט).

די קריסטליכע מיסטיקער האבען זיך געהאט זיי-ערע אייגענע חשבונות, לויט וועלכע עס איז אויס-געקומען, אז יעזוס דארף זיך בעווייזען צום צווייטען מאל אין דעם יאהר 1666. דער חילוק צווישען די דאזיגע ביידע דאטען איז בלויז געווען אכצעהן יאהר. האבען זיי ביידע, סיי די יודישע און סיי די קריסטליכע מיסטיקער, דאן געווארט אויף א משיח. עס קען גאר קיין ספק נישט זיין, אז די דא-זיגע דערווארטונגען האבען שטארק בעאיינפלוסט שבתי-צבי'ן אין זיין בעשלוס זיך צו דערקלערען אלס משיח.

ביידע גלייך, סיי די יודען און סיי א טייל פון די קריסטען, האבען דערווארט א משיח'ן, אבער יעדער פון זיי האט דערווארט עטוואס אנדערש פון זייער משיח פאר די קריסטען איז די ווידער-ער-שיינונג פון יעזוסען נישט געווען פערבונדען מיט אירגענד-וועלכע נאציאנאלע אדער פאליטישע האפ-נונגען. פאליטיש און נאציאנאל האבען זיי פון יע-זוסעס צוריקקומען גארנישט געהאט וואס צו געווי-נען. פאליטיש און נאציאנאל זענען זיי געווען פערזיכערט. זיי האבען געהאט זייערע אייגענע לענ-דער און זייערע אייגענע אומאפהענגיגע נאציאנאלע לעבענס. זיי האבען דערווארט פון זייער משיח הויפט זעכליך א בעפרידיגונג פון א רעליגיעזער בעדער-פעניש. א נייע רעליגיעזע איבערלעבעניש — דאס אנקומען פון „גאטס קעניגרייך" אויף דער ערד.

גאנץ אנדערש איז עס געווען ביי די יודען. אויך זיי האבען פון זייער משיח דערווארט א נייע רעליגיעזע איבערלעבעניש און דעם אנקומען פון גאטס קעניגרייך, אבער דאס וואלט שוין געקומען ממילא, ערשט שפעטער. פריהער פאר אלץ האבען זיי אבער דערווארט פון זייער משיח א פאליטיש-נאציאנאלע ישועה. א באלדיגע נאציאנאלע דערלייזונג, — א בעפרייאונג פון דעם גלות און פון די אלע צרות און אומגליקען, וואס געהען מיט איהם. די נאציאנאלע בעפרייאונג און די אויסלייזונג פון דעם גלות, איז געווען דער מינימום, וואס זיי האבען דערווארט פון זייער משיח. בלויז יענער איז דער אמת'ער משיח, וועלכער עס קען דערפיהלען דעם דאזיגען מינימום.

פאלשע משיחים זענען געווארען אנ'אומפער-מיידליכע דערשיינונג אין דעם אומגליקליכען יודי-שען לעבען. דאס יודישע פאלק האט פערלוירען זיין היים, אבער ער האט איהר קיינמאל נישט אויפגעגעבען אלס פערלוירען. דאס יודישע פאלק איז בעשטאנען אין זייער שוואכקייט. זיי זענען נישט איז געווען טיף-איבערצייגט, אז פריהער אדער שפע-טער וועט דער „פערוואגעלטער זוהן" זיך צוריק-קעהרען צו זיין טאטענס היים. דאס יודישע פאלק האט נישט געקאנט לעבען, אבער עס האט אויך נישט געקאנט שטארבען, זיין חלום וועגען א גליק-ליכער צוקונפט, זיין זיכערקייט, אז דער אמת איז בלויז ביי איהם, האט איהם נישט דערלאזען, אז עס זאל זיך אויסמישען מיט די איבעריגע פעלקער.

דאס יודישע פאלק איז געווען זיכער, אז אין איין שעהנעם טאג וועט ער צוריקקריגען זיין אל-טע היים. און אזוי ווי דאס יודישע פאלק האט גאנץ גוט איינגעזעהען, אז ער קען זיין היים נישט קרי-גען מיט דעם כח פון זיין שווערד, האט ער, נישט ווילענדיג, געמוזט ווארטען אויף א נס פון הימעל, אויף אנ'איבערנאטירליכע ערשיינונג. גאט אליין, דורך זיין שליח, דורך משיח'ן, וועט טון די אר-בייט פאר איהם. ער וועט עס טון אין דער צייט, ווען ער האט בעשטימט. „אויב ער פערזאמט זיך, ווארט אויף איהם, קומען וועט ער קומען".

ווארט! ביז וואנען איז דער שיעור צו ווא-רטען? האבען זיך געפונען אומרוהיגע נאטורען, די מעהר צארט-פיהלענדע, די מעהר פאעטישע נא-טורען, וואס האבען פערלוירען דעם געדולד. וואס האבען נישט געקענט מעהר ווארטען. ווי קען מען ווארטען, ווען דאס בלוט פון פאלק גיסט זיך ווי וואסער?

זענען זיי, די דאזיגע צארט-פיהלענדע און אומרוהיגע נאטורען, די, וואס ליידען פון פרעמדע יסורים נישט ווייניגער, ווי פון אייגענע — זענען זיי געווארען די „דוחקי-הקץ", זיי האבען געוואלט ארויסברענגען משיח'ן פאר זיין צייט.

אין די ערשטע צייטען נאכ'ן חורבן, ווען א גרויסער טייל פון יודישען פאלק איז נאך געבליבען זיצען אויף זיין אייגען לאנד, האבען זיך געפונען אזעלכע, וואס האבען מיט'ן שווערד אין האנד געוואלט ברענגען די בעפרייאונג פון זייער פאלק. אזא איינער איז געווען בר-כוכבא. שפעטער, ווען פון דעם יודישער שווערד איז קיין שריד-ופליט נישט געבליבען, ווען די יודישע בעפעלקערונג אין ארץ-ישראל איז געווארען אלץ קלענער און קלע-נער, ווען עס האט זיך אנגעפאנגען דער אמת'ער גלות, האט מען מעהר אפילו נישט געקאנט טראכ-טען וועגען א בעוואפענטען אויפשטאנד געגען די אונטערדריקער פון דעם פאלק. אנשטאט זיך צו בענוצען מיט'ן שווערד, האבען די נייע „דוחקי-הקץ" זיך גענומען בענוצען מיט ווערטער, מיט הייליגע שמות... זיי האבען אויך אנ'אמת גע-

ווי אין סאציאליזם, קאמוניזם אדער אנארכיזם.

גלויבט, אז מיט די דאזיגע הייליגע ווערטער, מיט די „שמות" און „צירופים", קען מען אומווארפען מלוכות...

אוודאי איז עס נאריש, אבער אזוי זענען מיר שוין, מיר מענשען. זענען מיר דען היינט פיל בע-סער? גלויבען מיר דען אויך נישט היינט אין דעם כח פון ווערטער און גראזען? ווילען מיר דען אויך היינט נישט אומווארפען די מעכטיגע געביידע, וואס שטעהט אויף פיקסען און קאנאנען, מיט דעם כח פון ווערטער?

יענע אלע פאלשע משיחים האבען באמת גע-גלויבט, אז מיט דער הילף פון „שמות" און „צירו-פים" וועט זיי געלונגען צו בעפרייען דעם יודישען פאלק פון גלות. געפיהרט צו דעם דאזיגען גלויבען האבען זיי די לעהרען פון דער אזוי-גערופענער פראקטישער קבלה (קבלה מעשית), — יענע מיסטי-שע און פערפלאנטערטע לעהרען, וואס זענען בע-שטאנען אין דזשאגלירען מיט אותיות און ווער-טער.

זייער טראגעדיע האט זיך אנגעפאנגען, ווען זייערע פוסטע ווערטער און שמות, זאל זיין אפילו „הייליגע", זענען געקומען אין קאנפליקט מיט דער רויהער, ברוטאלער ווירקליכקייט... די אייביגע טרא-געדיע, ווען די פאנטאזיע קומט אין צוזאמענשטויס מיט דער וואכיגקייט, מיט דער אלטעגליכקייט, מיט ממשות'דיגע פאקטען....

מיט ווערטער, אפילו מיט הייליגע, קען מען נישט אומווארפען די רוימישע אדער די טערקישע אימפעריען. דערצו דארף מען עטוואס מעהר ווי ווערטער. מאכט געגען מאכט!

האבען די דאזיגע טרוימער און פאנטאסטען פריהער אדער שפעטער געמוזט טייער בעצאהלען פאר זייער נארישען גלויבען אין דעם כח פון ווערטער, — ווער אויף דער תליה, ווי יעזוס, ווער אויף דעם שייטער-הויפען, ווי מולכו, און ווער אין פערווארפענער איינזאמקייט, ווי שבתי צבי.

נישט לאכען און נישט שפאטען דארפען מיר פון זיי, נאר פערשטעהען, — פערשטעהען און בעדויערען. „בלינדע, וואס האבען געפיהרט בלינדע", אבער זייערע מאטיווען און כוונות זענען געווען ריינע און גוטע. זייער שוואכקייט און הילפסלאזיג-קייט איז אונזער שוואכקייט און הילפסלאזיגקייט. זייער דורכפאל איז אונזער דורכפאל.

זיי זענען אלע געווארען פאלשע משיחים אין די אויגען פון דעם יודישען פאלק. ווייל זיי האבען נישט געקענט דורכפיהרען זייער מיסיע צו בעפרייען דעם פאלק פון גלות. זייער „פאלשקייט" געווען קיין פאלשע אין דעם זין פון שווינדלער און בעטריגער. זיי האבען געמיינט ערנסט און עהרליך. עס זענען שפעטער צו זיי צוגעשטאנען אלס זייערע תלמידים אויך שווינדלער און בעטרי-גער, וואס האבען געהאט דערביי זייערע אייגענע פערזענליכע צוועקען, אבער דאס פאסירט אין אלע בעוועגונגען.... עס איז אויך מעגליך, אז אין זיי-ערע שפעטערע יאהרען, ווען זיי זענען שוין פראק-טיש געווארען, האבען זיך ביי די דאזיגע פאלשע יודישע משיחים גיפא ארייגעכאפט עלעמענטען פון שווינדלער, אבער אזוי איז שוין דער פאל מיט אלע הייליגע פון אלע צייטען און פון אלע פעל-קער.... הייליגקייט און שווינדעל, פונקט ווי הייד-ליגקייט און ערטיק, זענען צווישען זיך נאהענטע מחותנים.... ווי אזוי און פארוואס? דאס איז א בעזונדער פראגע, וואס דארף נאך ערשט פער-ענטפערט ווערען פון א פסיכא-אנאליטיקער אדער גאר פון א פסיכיאטער.

פאלשע משיחים? קענען דען זיין אמת'ע משי-חים? זענען דען נישט די אלע משיחים פון אלע צייטען און פון אלע פעלקער געווען פאלשע? מוזען זיי דען נישט אלע, וואו זיי זאלען נישט זיין און ווער זיי זאלען נישט זיין. — מוזען זיי דען נישט אלע ווערען פאלשע? עס איז די פאלשקייט פון דער פאנטאזיע, ווען זי קומט אין צוזאמענ-שטויס מיט דער ווירקליכקייט, ווען זי קומט אין קאנפליקט מיט דער וואכיגקייט.

דער „משיחיזם", דער געדאנק פון משיחיזם, איז אלגעמיין מענשליך, די מענשהייט בכלל ווארט און האפט אויף א דערלייזער און דערלייזונג. עס איז דער מענשליכער שטרעבען און פערלאנג צו לעבען א פולקאמענעם, פולען, פרייען, אידעאלען לעבען — א לעבען, וואס איז פריי פון דעם עלע-מענט פון שלעכטס, עס איז דער מענשליכער חלום, פון „גאטס קעניגרייך" אויף דער וועלט".

ער, דער „משיחיזם", דריקט זיך אויס אין פערשידענע פארמען אין פערשידענע צייטען און ביי פערשידענע פעלקער. אין רעליגיעזע צייטען, ביי רעליגיעזע פעלקער, ווען די רעליגיע שפילט די הויפט-ראלע אין מענשליכען לעבען, נעהמט דאס דאזיגע שטרעבען אן א רעליגיעזע פארמע.

אין נישט-רעליגיעזע צייטען, ווען רעליגיע שפילט נישט מעהר די הויפט-ראלע אין מענשליכען לעבען, איז דא דערזעלבער שטרעבען צו פולקא-מענהייט, דערזעלבער פערלאנג צו אפשאפען דאס שלעכטס פון מענשליכען לעבען. ער דריקט זיך אבער דאן אויס אין אנדערע פארמען: אין פאלי-טישע און סאציאלע שטרעבונגען און אידעאלען, ווי אין סאציאליזם, קאמוניזם אדער אנארכיזם.

קימפעט=פיבער

וואס פאר א סארט קראנקהייט איז דאס?

פון דר. מלך כמיעלניצקי

צעהנדליגע געפאהרען לויערען אויף פרויען, אין דער צייט פון שוואנגערשאפט און קימפעט, די שרעקליכסטע פון אלע איז די קראנקהייט קימ-פעט-פיבער, — אנ'אורואלטע, אין העכסטען גראד לעבענס-געפעהרליכע קראנקהייט, וועלכע מ'האט זיך אויסגעלערענט ערשט אין די לעצטע אכציג יאהר ווי אזוי צו פערהיטען און צו בעקעמפען.

נאך צוריק מיט א יאהר זיבעציג פלעגען זעהר אפט אין די געבורט-קליניקעס בושעווען מגפות פון קימפעט-פיבער, פון וועלכע עס פלעגען שטאר-בען דרייסיג פראצענט פון די קימפעטארינס. און די דאקטוירים זענען דאן געווען אפהענגיג, מאכט-לאז, פערצווייפעלט: זיי האבען נישט געוואוסט פון וואנען די שרעקליכע מגפה נעהמט זיך און האבען אויך נישט געוואוסט ווי אזוי זי צו בעקעמפען און פערטרייבען.

צוריק מיט העכער 80 יאהר איז געווען אין א געבורט-קליניק אין ווין א יונגער דאקטאר, וואס האט געהייסען איגנאץ זעמעלוויס. די מגפות פון קימפעט-פיבער, האבען געמאכט אויף איהם א שווערען איינדרוק, ער האט געזעהען ווי יעס שטאר-בען אוועק יונגע, בליהענדע פרויען, אפט ביי דער ערשטער געבורט און די דאקטוירים שטעהען אפהענ-גיג ווי פאר עפעס א שרעקליכער נאטור-קראפט מיט וועלכער מען קען זיך נישט אוועקשטעלען. דער יונגער זעמעלוויס האט שטארק געליטען דערפון און האט זיך מיט ברען א ווארף געטאן אויסצופארשען די פראגע, פון וואנען דאס קימפעט-פיבער נעהמט זיך און וואס פאר א סארט קראנקהייט דאס איז.

ביי זיינע אויספארשונגען איז זעמעלוויס'ן אויפגעפאלען אז די קרענקליכע ערשיינונגען ביי קימפעט-פיבער זענען זעהר ענליך צו די ער-שיינונגען פון בלוט-פערגיפטונג. ביי טויטע, וואס זענען געשטארבען פון בלוט-פערגיפטונג, האט ער דאסגלייכען געזעהען, אז צושטערט זענען ביי זיי געווארען דיזעלבע אינעווייניגסטע ארגאנען ווי ביי די קימפעטארינס, וועלכע זענען געשטארבען פון קימפעט-פיבער. זעמעלוויס איז דאן דער ערשטער געקומען צום בעשלוס אז קימפעט-פיבער איז א סארט פון בלוט-פערגיפטונג, אלזא, אנ'אנשטעקיגע חולאת.

מ'דארף וויסען, אז צוריק מיט אכציג יאהר איז די עקזיסטענץ פון באקטעריעס נאך נישט גע-ווען בעקאנט. אויך דעמאלט האט מען שוין גערעדט וועגען אנשטעקיגע קלעפיגע קראנקהייטען, אבער מען האט וועגען זיי געהאט א גאנץ אומקלארען פערנעפעלטען בעגריף, מ'האט זיך פארגעשטעלט אז קלעפיגע קראנקהייטען פערשפרייטען זיך דורך „גיפט פון טויטע" און „שטאבען, וואס פוילען אין לופט". אויך דר. זעמעלוויס האט גערעדט מיט עהנליכע נישט-קלארע און נישט-וויסענשאפטליכע ווערטער, וויכטיג איז אבער יעדענפאלס געווען, וואס זעמעלוויס האט דער ערשטער אויסגעפונען, אז קימפעט-פיבער איז א סארט פון בלוט-פערגיפטונג, און וואס ער האט דער ערשטער אנגעוויזען דעם וועג, ווי אזוי די דאזיגע שרעקליכע קראנקהייט צו פערהיטען.

ס'איז קלאר געווארען אז ביים פערשפרייטען זיך פון קימפעט-פיבער זענען קודם-כל שולדיג שמוץ, אומריינקייט, און אפגעלאזענקייט, וואס האבען געהערשט אין יענע צייטען אין די געבורט-קליניקס. ער האט איינגעפיהרט זעהר שטרענגע פארשריפטען פאר דאקטוירים, און האט דערמיט אר-ליין שוין דערגרייכט, אז די צאהל פון טויטפאלען פון קימפעט-פיבער איז אין א קורצער צייט געפא-לען אויף א דריטעל. שפעטער איז ער געווארען נאך שטרענגער. ער האט געצוואונגען אלע, וואס האבען געארבייט אין דער קליניק, אז זיי זאלען גרינדליך ריינינגען די הענד, מיט געוויסע שארפע כעמישע מיטלען. ער האט דאס אויך געהייסען טון מיט דער וועש און די מעדיצינישע אינסטרומענטען ער האט דורכגעפיהרט אז מען זאל תיכף אפזונדער-רען פון די אנדערע קימפעטארינס יעדע קימפעטא-רין, ביי וועלכער עס איז דא א פערדאכט אויף קימ-פעט-פיבער. דער פראקטישער ערפאלג פון זיינע שטרענגע פארשריפטען האט דערוויזען, אז ער איז גערעכט: עס האבען כמעט אויפגעהערט בושעווען אין דער קליניק מגפות פון קימפעט-פיבער און אלץ ווייניגער פרויען זענען געשטארבען פון דער חולאת.

זעמעלוויס האט אלזא נאך א לאנגע צייט פאר דער ענטדעקונג פון די באקטעריעס אויסגעפונען, אז קימפעט-פיבער איז א בלוט-פערגיפטונג, וואס בעהמט זיך פון אנשטעקונג (אינפעקציע!) און ער האט אויך מיט זיין פראקטישען ביישפיל געלערנט דאקטוירים, ווי אזוי מען זאל קימפעטארינס שי-צען געגען דער שרעקליכער סכנה פון קימפעט-פי-בער. אט די וויסענשאפטליכע און פראקטישע לייס-טונג האט זעמעלוויס'ן אוועקגעשטעלט אין דער ערשטער רייה פון די גרעסטע דאקטוירים און מע-דיצינישע געלערנטע, זעמעלוויס האט אין די ער-שטע יאהרען פון זיין ווירקונג געהאט א סך געגנער און ס'האט לאנג געדויערט ביז זיין ערקלערונג פון קימפעט-פיבער איז אלגעמיין איינגעפיהרט געווא-רען אין דער מעדיצין. געשטארבען איז זעמעלוויס אין די יונגע יאהרען צופעליג פון בלוט-פערגיפטונג — פון יענער קראנקהייט וועלכע ער האט געפארשט און בעקעמפט אלע זיינע יאהרען.

שפעטער נאך דער ענטדעקונג פון די באקטע-ריעס איז נאטירליך, די קראנקהייט קימפעט-פיבער געווארען קלאר נאך אין א סך איינצעלהייטען, מען האט זיך אויך אויסגעלערענט ווירקזאמער זי צו בע-קעמפען, נאך אלעמען איז עס אבער פארט הויפט-זעכליך א פערדינסט פון זעמעלוויס'ן, וואס די שטערבליכקייט פון קימפעטארינס איז געפאלען פון 30 און 20 פראצענט אויף בלויז 1 פראצענט.

ס'איז אבער מערקווירדיג, אז כאטש מען גיט זיך די גרעסטע מיה און מען איז זעהר פארזיכ-טיג איז אבער פארט נישט געלונגען אינגאנצען דאס קימפעט-פיבער צו פערטרייבען. עס קומט פאר נאך אין אלע לענדער, אויך אין יענע, וואו די מעדיצין שטעהט זעהר הויך און וואו מען גיט זעהר אכטונג אויף קימפעטארינס.

ביי יעדע קימפעט דארף מען זיין אויסערגע-וועהנליך פארזיכטיג און כסדר אכטונג געבען, אז די קימפעטארין זאל נישט אנגעשטעקט ווערען מיט באקטעריעס פון דרויסען. די גרינטליכע סטעריליזא-ציע פון דער וועש, פון די אינסטרומענטען, פון די הענד פון די דאקטוירים און העבאמעס איז היינט א זעלבסטפערשטענדליכע זאך און קען אויך אומ-טום דורכגעפיהרט ווערען. אזוי ווי עס בעשטעהט אויך א געפאהר פון אנ'אינעווייניגער אינפעקציע, גיט מען אויך געוויסע בעהאנדלונגען די קימפעטא-רינס, מ'האט אויך שוין געזוכט צו מאכען פאר-אויס די קימפעטארינס אימון (נישט-אויפנאהמעפע-היג) געגען יענע באקטעריעס, וועלכע פערורזאכען קימפעט-פיבער. אבער די דאזיגע מעטאדע האט דערווייל נאך נישט בעקומען קיין פראקטישע בעדיי-טונג.

לויט געוויסע ערפאהרונגען בעשטעהט די גע-פאהר פון קימפעט-פיבער בפרט ביי יענע פרויען, ביי וועלכע די געבורט ציהט זיך לאנג. ס'איז בע-וואוסט, אז אין נישט-ציוויליזירטע לענדער האבען פרויען קינדער א סך גרינגער און גיכער, ווי אין די ציוויליזירטע לענדער. ביי די נעגערטעס אין אפרי-קע געדויערט די געבורט אפט נאר א האלבע שטונ-דע און ביי א סך דארפישע פרויען, איבערהויפט

(ענדע זעה 11-טע זייט).

יודישע מאכלים

א טשיקאווע געשיכטע פון דייטשע געלעהרטע וועגען די געפלאכטענע חלות. — טעאריעס וועגען שבועות'דיגע מילכיגס. — פון וואנען שטאמט דער טשאלענט? — עס פעהלט א וויסענשאפטליכע ערקלערונג פאר די קרעפלעך און די חנוכה-לאטקעס?

(נאטיצען) פון דר. ז. קאדיש

יודישע מאכלים זענען זעהר גוט צו עסען. אבער א חוץ עסען קען מען זיי אויך שטודירען און פארשען אויפ'ן זעלבען שטייגער, ווי מ'שטודירט און מ'פארשט היינט אלע אנדערע זיטען און מנהגים פון דעם היינטיגען און אמאליגען יודישען פאלקס-לעבען.

ווארום יודישע מאכלים געהערען צו די יודישע זיטען, צו דעם יודישען לעבענסשטייגער, און זיי זענען דערפאר א טייל פון דעם יודישען פאלקסלאר און א טעמע פאר די פאלקלאר-פארשער.

יודישע פאלקלאריסטען האבען שוין געשריבען אויף דער דאזיגער טעמע, אבער זיי האבען נישט מעהר ווי בעשריבען די פערשידענע יודישע מאכלים אין פערשידענע לענדער. זיי האבען אונז דערמיט געגעבען א שטיק פון דעם היינטיגען יודישען לעבענסשטייגער. אבער זיי האבען נישט געפארשט און בעלויכטען וויסענשאפטליך, קולטור-היסטאריש דעם דאזיגען טייל פון יודישע פאלקסזיטען. זאמלען, צונויפקלייבען פאלקלאר איז איין זאך, און אויספארשען און וויסענשאפטליך בעלויכטען דעם פאלקלאר איז א צווייטע זאך. אויף זאמלען דעם יודישען פאלקלאר זענען שוין איצטער דא א סך בעלנים. עס זענען נאך אבער דא זעהר ווייניג שרייבער ביי אונז, וועלכע זענען פעהיג אויסצופארשען און צו בעלייכטען וויסענשאפטליך דעם פאלקלאר אונזערען.

די איינציגע וויסענשאפטליכע אפהאנדלונג וועגען יודישע מאכלים, וואס מיר איז בעקאנט, איז דער ארטיקעל „אויס דער יודישען פאלקסקיכע" פון דעם בערימטען יודישען געלערנטען, פראפעסאר שמואל קרויס פון וויען (אין די מיטטיילונגען צור יודישען פאלקסקונדע", 18-טער יאהרגאנג, ערשטער און צווייטער העפט). אבער אויך קרויסעס אפהאנדלונג איז נישט מעהר ווי אן אנהויב. די טעמע ווארט נאך, מ'זאל נאך שרייבען וועגען איהר, מ'זאל זי נאך פארשען און נאך ווארפען אויף איהר נייע וויסענשאפטליכע בעלייכטונגען.

מאנכע אינטערעסאנטע פונקטען פון קרויסעס אפהאנדלונג וויל איך דא, יעדענפאלס, איבערגעבען.

* * *

באקען חלות אויף שבת איז אן אלטער מנהג ביי יודען, וועלכער איז שוין, ווייניגסטענס, ארום א פאר טויזענד יאהר אלט. ווארום עס ווערט שוין דערמאהנט אין דער אגדתא פון תלמוד, אין די מעשיות פון רבי חנינא בן-דוסא, וועגען באקען פרישע ברויט ערב שבת (רב חנינא בן-דוסא האט געלעבט אין דער צייט פון צווייטען חורבן).

יודען האבען שטענדיג געבאקען חלות לכבוד שבת, ווייל זיי האבען פון די עלטסטע צייטען אן ליב געהאט ווייסע ברויט. ווארום ביז היינטיגען טאג נאך האבען די מזרח-מענשען ליב ברויט פריש פון אויווען. אין מיטען וואך האט מען אפטמאל בעגעסען אויך טרוקענע ברויט, וואס איז שוין געווען עטליכע טעג אלט. אויף שבת, אבער, האט מען געוואלט האבען די ברויט, וואס מ'האט ליב געהאט: פריש און ווארעם פון אויווען (שמואל קרויס, קדמוניות התלמוד, סדר שני, חלק ראשון, זייט 192-193).

די שבת'דיגע חלות בכלל זענען, אלזא, א פשוט'ע און פערשטענדליכע זאך. יודען באקען עס פון אלע מאל, און אויך ביי אונז אין אמעריקע האלט מען זעהר און זעהר פון דעם דאזיגען יודישען מנהג. ווייל מען וויסען אויף א געגענד, א שכונה, צי זי איז א יודישע, איז א גוטער מיטעל פאר דעם א קוק צו טון פרייטאג אין די פענסטער פון די בעקעריי'ען, צי דארטען ליגען חלות.

דערפאר אבער איז זעהר א פערפלאנטערטער ענין די געפלאכטענע חלות. וועגען די געפלאכטענע חלות האבען דייטשע געלערנטע אויפגעבויט א גאנצע טעאריע, אביסעל א ווייטלויפיגע, אבער דאך אן אינטערעסאנטע.

דייטשע געלעהרטע האבען א סך פלייס און געדולד צו שאפען טיפזיניגע, וויסענשאפטליכע סברות און טעאריעס וועגען יעדער זאך אין דער וועלט, אפילו וועגען געפלאכטענע חלות, קומט אויס, לויט זייער טעאריע, אז די געפלאכטענע חלות זענען נאכגעמאכט געפלאכטענע צעפ פון פרויען, און די יודישע פרויען האבען איבערגענומען אט דעם מנהג פון די גערמאנישע פרויען אין פריהערגען מיטעלאלטער.

ביי די גערמאנישע פעלקער איז, נעמליך, געווען א מנהג אין די אלטע צייטען, אז די פרויען האבען געאפפערט זייערע צעפ צו א געוויסע אלט-גערמאנישען געטין פון ליבע און פרוכטבארקייט. אזא מנהג איז, הדרך אגב, געווען אויך ביי די פעניקער. שפעטער, אבער, ווען די גערמאנען האבען אנגענומען די קריסטליכע אמונה, האבען זיי נישט געקאנט מעהר פראקטיצירען דעם דאזיגען מנהג פון אפפערען די צעפ. האבען די דייטשע פרויען אויסגעטראכט א „במקום", אנ'ערזאץ פאר די צעפ אפפער זייערע. זיי האבען אנשטאט דעם געאפפערט צעפ אויסגעפלאכטען און אויסגעבאקען פון טייג. אזוי ארום איז אויפגעקומען ביי די דייטשע פרויען אין פריהיגען מיטעלאלטער די מאדע פון באקען געפלאכטענע ברויטלעך, און פון דעם איז עס געקומען צו די יודישע פרויען אין דייטשלאנד.

אגב אורחא, דערקלערט דאס אויך, פארוואס די דייטשע יודען רופען די שבת'דיגע חלות „בערכעס", ווארום יענע אלט-גערמאנישע געטין, צו וועלכער די דייטשע פרויען פלעגען אפפערען זייערע צעפ, האט געהייסען בערכטא, אדער, גענויער, פרוי בערכטא. אויף דער דאזיגער געטין האט מען געגלויבט אמאל אין דרום-דייטשלאנד, אז זי פאסט אויף, אז די פרויען זאלען זיין פלייסיג אין שפינען און אז זי בעשטראפט די פרויען, וועלכע זענען פויל אין דעם. זי איז בכלל געווען א מיוסע געטין, פאר וועלכער מ'האט זעהר מורא געהאט.

פראפעסאר קרויס האלט נישט פון אט דער צעפ-טעאריע וועגען די געפלאכטענע חלות. פערקעהרט, ווידער, האט אנ'אנדער גרויסער יודישער געלעהרטער זי יא אנגענומען (פראפעסאר קויפמאן קאהלער אין זיין ארטיקעל „בארכעס". אין דער דזשואיש ענציקלאפעדיע, באנד 8, זייט 529).

* * *

וועגען דעם ווארט טשאלענט אדער שאלעט, ווי דאס הייסט ביי די דייטשע יודען, זענען דא פערשידענע טעאריעס. איין ערקלערונג איז, אז דאס איז פערגרייזט פון „שול ענד". ס'איז, הייסט עס, א מאכל, וואס מ'האט צוגעגרייט פרייטאג עס צו עסען שבת, ווען די שול איז צו ענד. א צווייטע ערקלערונג איז, אז דער נאמען שטאמט פון דעם העברעאישען ווארט „שלנו", עס הייסט, א שפייז, וואס האט גענעכטיגט אין אויווען. אבער די דאזיגע צוויי ערקלערונגען זענען ביידע געמאטערטע.

אנגענומען איז געוועהנליך די ערקלערונג, אז טשאלענט קומט פון שאלעט, און שאלעט קומט פון אנ'אלט-פראנצויזישען ווארט, וואס האט בעדייט ווארעם, ביי די שפאניאלישע יודען הייסט נאך עד-היום אונזער טשאלענט „חמין", ווארימעס.

וועגען דער היסטאריע פון דעם שאלעט זענען נישטא קיין חלוקי-דעות. עס איז אנגענומען ביי די געלעהרטע, אז זיין אורהיים, זיין וויגעלע איז געווען דאס רהיינלאנד, וואו עס האט געבליהט אזא רייכער יודישער לעבען אין מיטעלאלטער.

אויף יעדען פאל איז דער טשאלענט שוין אויך א גאנץ אלטע אינסטיטוציע ביי אונז יודען.

* * *

איינעם פון די שווערסטע פראבלעמען אין דער קולטור-געשיכטע פון יודישע מאכלים שטעלט מיט זיך פאר די שבועות'דיגע מילכיגס. מאריע פארוואס איז גראד שבועות דער יום-טוב פון מילכיגע מאכלים?

קרויס ציטירט א דייטשען געלערטען, פראפעסאר הובערט גרימע, וועלכער האט געשאפען א ווייטלויפיגע, מיטאלאגישע טעאריע וועגען דעם יום-טוב שבועות און די שבועות'דיגע מילכיגס. איך האב די אפהאנדלונגען פון הובערט גרימע נישט געקאנט קריגען, און איך ווייס דעריבער נישט גענוי, אין וואס זיין טעאריע בעשטעהט, אבער, יעדענפאלס, לויט פראפעסאר גרימע, איז דער מנהג צו עסען שבועות מילכיגס אנ'אוראלטער, אזוי אלט, ווי דער יום-טוב גופא.

קרויס איז, אהן וואסערע ארגומענטען, מבטל גרימעס טעאריע, און ער גיט אנשטאט דעם א פשוט'ע, אביסעל א צו פשוט'ע און גלאטע, ערקלערונג. לויט קרויסען, איז דער מנהג אויפגעקומען פון די אומשטענדען, אין וועלכע מ'עסט שבועות. ווארום מ'איז שבועות אויף די גאנצע נאכט און מ'דאווענט באגינען. מ'קומט דעריבער פון שוהל גאנץ פריה, ווען מ'קען נאך נישט עסען און מ'קען נאך אויך גארנישט האבען פארטיג אויסגעקאכט קיין פליישיגען מאהלצייט. איז אזוי ארום געווארען א מנהג צו עסען שבועות מילכיגס.

דאס פאלק האט, יעדענפאלס, דערקלערט דעם דאזיגען מנהג אויף זיין אייגענ'עם פאלקסטימליך-דרש'נישען אופן. מ'עסט דעריבער שבועות מילכיגס — זאגט דאס פאלק — ווייל ווען יודען זענען נאך מתן-תורה געקומען אהיים, זענען זיי געווען אזוי מיד און הונגעריג, אז זיי האבען נישט געקאנט ווארטען ביז די ווייבער וועלען אויסקאכען א פליישיגען מאהלצייט. און זיי האבען דערפאר זיך געכאפט האסטיג צו מילכיגס.

* * *

וועגען די מילכיגס פון שבועות איז נאך, לכל הפחות, דא עפעס אנ'ערקלערונג. די קרעפלעך, אבער, וואס יודען עסען דריי מאל אין יאהר, זענען אינגאנצען אומערקלערליך. איך מיין נישט צו זאגען, אז די קרעפלעך גופא זענען אומערקלערליך, פארוואס מ'עסט קרעפלעך אין אזעלכע פערשידענארטיגע טעג, ווי ערב יום-כפור, הושענא-רבה און פורים. דאס פאלק האט וועגען דעם א וויציגע ערקלערונג. מ'עסט קרעפלעך, זאגען יודען, אין די טעג, ווען מ'שלאגט: ערב יום-כפור, ווען מ'שלאגט כפרות; הושענא-רבה, ווען מ'שלאגט הושענות, און פורים, ווען מ'שלאגט המנ'ען). קיין וויסענשאפטליכע ערקלערונג פאר די קרעפלעך האב איך נאך אבער ביז איצט נישט געטראפען.

פונקט אזוי איז נישטא קיין וויסענשאפטליכע ערקלערונג, פארוואס מען עסט חנוכה קעז-לאטקעס און קעז בכלל. די פאלקסטימליכע ערקלערונג פערבינדט עס מיט דער מעשה פון יהודית און זאגט, אז מ'עסט דעריבער קעז חנוכה, ווייל יהודית האט געגעבען האלאפערנוס'ען קעז צו עסען. דאס איז אנ'עהנליכע ערקלערונג, ווי דאס פאלק גיט פאר די פורים'דיגע המן-טאשען. מ'עסט דעריבער פורים דרייעקיגע המן-טאשען, זאגען יודען, ווייל המן האט געטראגען א דרייעקיגע היטעל.

* * *

דערפאר, אבער, איז פון לאנג שוין דערקלערט געווארען, פארוואס מ'עסט ראש-השנה זיסע זאכען. דאס שטאמט פון אנ'אלגעמיינעם אוראלטען כשוף-גלויבען, וואס ווערט בעצייכענט אין דער וויסענשאפט אלס סימפאטעטישער כשוף, דאס איז דער גלויבען, אז יעדע טעטיגקייט רופט ארויס עפעס עהנליכעס אין דער נאטור. למשל, אז מ'גיסט וואסער אנהויב יאהר, בעזונדערס אויפ'ן מזבח, וועט עס אין דעם קומענדיגען יאהר זיין גענוג רעגען; אז מ'עסט ביי-יאהר זיסע זאכען, וועט מען האבען א זיסע יאהר; אז מ'טראגט אריין ברויט אלס אנ'ערשטע זאך אין א נייער דירה, וועט מען דארטען האבען פרנסה.

ביישפילען פאר דעם דאזיגען גלויבען קען מען ברענגען אין די הונדערטער פון פערשידענע פעלקער און לענדער אין דער וועלט.

——=):O:(=——

א ווייב שטעלט אויף די פיס און ווארפט פון די פיס

(פון דער סעריע: „מענטשען פון א גאנץ יאהר")

פון יוסף זעלקאוויטש

אז ס'איז בעשערט קומט עס אין שטוב אריין, מען ווייסט נישט פונוואנען און פון וואו. יוקעל באנדז איז בעשערט געווען צו ווערען די ווייסע שלום-טויב אין שבע מירעלעס שטוב און איז געקומען און האט דארט דעם שלום-בית צווישען שבע מירעלען און מענדעלען איינגעשטעלט, ווי א שטייגער מען שטעלט איין בארשט אויף פסח; צום ערשט, בונטעוועט ער זיך, שוימט זיך, איז ווארעסדיג און האט א מיתה-משונה-קאליר, אבער לסוף סטאטקעוועט ער זיך, שטעלט זיך איין, בעקומט א פנים און האט טויזענד טעמים.

זייט יענער נאכט, ווען מענדעלע האט בעוויזען, אז א מאנספערשוין איז פארט א מאנספערשוין און זייט יענעם שמועסעל, וואס שבע מירעלע האט געהאט סאם-נא-סאם מיט'ן רבונו של עולם און האט איהם צוגעזאגט, אז מעהר וועט זי איהם נישט פאניעווייערען דעם צלם-אלקים — זיין מענדעלען — איז ביי שבע מירעלען אין שטוב געווארען אזוי א שטייגער, ווי מען נעהמט די האנד און מען איבערדרעהט איהר: זעלטען, זעלטען האט מען דארט געהערט א קללה און מענדעלע איז געווארען אנגעזעהעודיגער, סיי ביי די מיידען אין די אויגען, סיי אפילו ביי דער אלטער דבורה רויזען, וואס האט איהם ביז איצט נישט געקענט אנקוקען, לא עלינו, ווי א יוד קען נישט קוקען אויף קיין דבר-אחר, נישט בחנם זאגט ד יוועלט: אזוי ווי דער האר האלט דאס הינטעל, אזוי האלט עס אדס גאנצע געזינדל.

מענדעלע האט פון דעם שלום-בית אנגעקוואלען, ווי עפעס א פלוצלונג אויפגעכטעניש וואלט אויף איהם געקומען. ער איז געווארען ברייטער ווי לענגער און האט זיך געסטארעט מיט אלע כוחות דעם שלום-בית צו דערהאלטען.

אנומעלטען האט ער שבע מירעלען געגעבען צו פערשטעהען:

— אייגענטליך איז דאך די מעשה אזוי און אזוי, דעם מסחר, נו, כ'מיין האנדלען קען איך דאך, כ'מיין, כ'בין אריינגעטון אין מסחר, בין איך דאך, איז אפשר, כ'מיין, כ'וואלט געפרובט אליין, כ'מיין...

— כ'מיין אהין, כ'מיין אהער — זאג וואס דו מיינסט!

האט זיך מענדעלע דערדרייטעלט, ווי א קינד ביי דער מלאכה און לסוף ארויסגעשאסען:

— כ'קלער, דאס געברויך, קיין עין-הרע, נו. כ'מיין, יאכעט, אנ'אויסשטייער, כ'וואלט געהאנדעלט, מיין איך בעזונדער, דו אין דעם דארף, איך אין א צווייט דארף, מיין איך....

שבע מירעלען איז עס געקראכען אין קאפ אריין און זי האט איבערגערעדט מיט דער אלטער דבורה רויזען. יענע האט נישט מסכים געווען:

— ווער ווייסט, וואסערער שמד-שטיקלעך, רע מענדעלע קראץ האט אין זינען! דו לאז איהם באר אליין מיט דיין שווערע פראצע איבער די דערפער!

— אבער, וואס קען איך דא אנווערען? — כ'וועל פרובען.

צומארגענס פארטאג האט איהם שבע מירעלע איינגעפאקט א בעזונדערן טלומאק און האט פאר איהם אפגעווינט:

— געדענק, מענדעלע, אז דאס האב איך דיר נישט איינגעפאקט, נישט קיין בויקע, נישט קיין וועב, נישט קיין בעטציג, נאר בלוט פון די אדערן, מארך פון די ביינער און פינסטערע יאהרען פון מיין חושך'דיגען לעבען. וואלסט געווען, מענדעלע, דער גרעסטער פושע, ווען דו וואלסט מיינע יאהרען, דא אין דעם פאק ווייטער פערטאכליעוועט, ווי דו האסט עס ביז איצט געטון! דא האב איך דיר איינגעפאקט יאכעטס נדן, יאכעטס אויסשטייער — טו מיט איהם, ווי ד' פערשטעהסט.

אט אזוי האט זי איהם אנגעזאגט א פסוק מיט א שטעקען, ביז עס האט איהר ביים הארץ פערקלעמט און זי האט זיך צעוויינט. אויך מענדעלע האט זיך געווישט די אויגען, ווען ער איז שוין געווען אויף יענער זייט טיר און האט זיך ארייגעהערט אין געקרייזעלטען בערדעל אריין:

— א יודענע, וואס בין איך עפעס א גזלן, בין איך? און כדי צו בעוויזען, אז ער איז נישט קיין גזלן, נישט קיין יודענע אפילו, נאר א מאנספערשוין, וואס טראגט אויף זיך אנ'עול-פרנסה, פלעגט ער זיך סטארען מיט אלע מעגליכקייטען אהיימצובריינגען, וואס מעהרערע ריווח און צר פלעגט אומישנע אויספאסען אין די אוועדען שפעטער אהיימצוקומען פאר שבע מירעלען, אדרבה, זאלען זיי זעהען, די ווייבער, אז א מאנספערשוין איז פארט עפעס אנדערש.

קוים פלעגט ער איבערטרעטען די שוועל, פלעגט ער באלד ארויסציהען דאס רויטע טאשענטיכעל פון דער שטיוועל-כאליעווע ארויס, גיבען עס א ווארף שבע מירעלען:

— נא, ציהל דארט איבער.

— נו, פטור, עס נאר עפעס קודם-כל, האסט דאך דיך נישט היינט נאך דערווארעמט.

אזוי אט האט שבע מירעלע צו איהם גערעדט! אזעלכענע ווערטער, הארציגע פלעגט ער אפט פון איהר איצט הערען און זיי פלעגען איהם, די ווערטער, ארייגקריכען דורך די אויערן אין די געדערעם אריין און האבען זיך אזוי געדרייהט אונטערן הארץ ביים, ווי א [illegible], געשמאקער קראץ. פון אזעלכענע ווערטער פלעגט איהם ווערען אזוי מחיה'דיג, אזוי יגילדענדיג גוט, אז ווען ער וואלט זיך נישט געשעהמט פאר דער אלטער דבורה רויזען און פאר יוקעל גאנדז, וואס איז שוין דארט געווען א שטענדיגער תושב, אין שטוב, וואלט ער איהר, שבע מירעלען, כ'ווייס נישט וואס געטון פאר אזעלכענע דבורים. — ער פלעגט דעריבער נאר אנטערען מיט א ווייכקייט און מיט א ציטער אין קול:

— נו, ווייטער א געשעפט, כ'וועל צום ערשט געבען א דאווען-אפ.

רע, מענדעלע קראץ, ווי ער קען דאס טשאקען א וועלט! וואלט ער דען נישט צעהן מאל דאוונען אוועקגעגעבען, פאר איין שיסעלע קרופניק, מיט ביינער, אנגערייסטען מיט גריוועס? נאר גאר נישט, די צונג איז איהם ארומגעלאפען אין מויל ווי משוגע, דאך האט ער זיך מיט אלע כוחות איינגעהאלטען און געגעבען א מירמעל אפ דאס דאווענען, כדי אזוי-ארום זיך אונטערצוחנפ'ענען דער אלטער דבורה רויזען, וועלכע איז אבער סוף-כל-סוף געבליבען נישט צופרידען און האט ציתר שטאכעלירט אויף איהר שטייגער:

— הלוואי וואלט איך מיך אזוי געקענט אויפ'ן וואונק מיט'ן רבונו של עולם, ווי מיין גן-עידעמס קען זיך — קיי און שפיי און אפגעהאבערט. ערשט האט איהם שבע מירעלע געמוזט פערענטפערען:

— וואס מיינסטו, מאמע, ס'האר'ן פאלט נישט ארויס פון איהם? — מ'דרעהט זיך אזוי ארום א גאנצען גייענדיגען טאג און מ'האט נישט קיין לעפעל ווארעמס אין מויל!

איז חנה רויזע געבליבען זיצען, וואו א קאץ, וואס מ'האט אוועקגעטרייבען פון מילך-נאשען און האט ביין געמויכעלט הינטער דער נאז:

— ס'זאל באר זיין אויף לאנגע יאהרען. א פרישער פרנסה-געבער אויפגעשטאנען, מענדעלע קראץ!

וואס אנ'אמת, האט זיך שבע מירעלע אליין אויך נישט געוואלט אזוי שטארק גלויבען אין מענדעלעס גליקען, אז ער זאל זיך האבען מיט איינמאל אזוי דעם פעלץ איבערגעדרייט און געווארען א בעל-תכלית. באר גארנישט, מ'וועט דאך זעהן, און דערווייל — א חיה-שעה איז אויך גוט.

דערווייל האט זיך מענדעלע געהאט געוואשען אויסגעטון דעם האנדטוך וועלכען ער האט זיך געהאט ארומגעוויקעלט ארום בויך, אנשטאט א גארטעל ביים געבען דעם דאוונאפ, האט זיך אוועקגעזעצט נעבען טעלער קרופניק, וועלכער האט געפארעוועט ווי אין דער מקווה נישט צו גלייכען, און געקוקט דורך דער פארע ווי עס זיצט שבע מירעלע מיט שמואל-יאנקעשין אויף דער שלום און סדר'ן גלייך דאס געלד פון זיין טאשענטיכעל ארויס; דרייער צו דרייער, פייעס צו פייעס און צעהנער צו צעהנער, ווי די דרייער'ס די פייעס און די צעהנער'ס וואקסען אויס אין בערגלעך און ווערען העכער, גרעסער, וואקסען, איז מענדעלע ביי זיך אויך געוואקסען, געווארען לענגער, גרעסער, ביז... ביז ער האט דערגרונטעוועט דעם טעלער און איז געבליבען מיט'ן טרוקענעם לעפעל אויפ'ן ליידיגען דנא, ווי א שיפעל, וואס איז פלוצלונג ארויסגעפאהרען פון די טיפענישען פון וואסער אויף א זאמדיגען ברעג ארויף. און אז יאכעט האט איהם נאכ'ן קרופניק דערלאנגט דאס שטיקעל כאבעניגע, מישטייגס געזאגט, צו וועלכען שבע מירעלע האט בגניבה

(ווייטער צום 11. זייט).

אקראנץ פערל פון תלמוד און מדרש

געזאמעלט און באַארבייט פון **אברהם שלעזינגער**

ס'איז צו ווייגען אויף די, וואס שטאַרבען און קאָנען נישט פערגעסען ווערען.

(סנהדרין קי"א).

* * *

ווען דער גנב האָט נישט די געלעגענהייט צו גנב'ענען האַלט ער זיך פאַר אַ ערנטליכען מענש.

(סנהדרין כ"ב).

* * *

פערשליס דיין מויל און אייל זיך נישט צו ענט-פערען. (עבודה זרה ל"ה).

* * *

עס טרעפט אַמאָל, אַז מ'שיקט איינעם טון אַ זאַך און ער טוט פערקעהרט, ווי מ'האָט איהם אָנ-געזאָגט אָבער דאָס רוב טוט אַ שליח ווי מ'פער-זאָגט איהם. (עירובין ל"א)

* * *

ווען איינער זאָגט צום צווייטען דאָס וואָרט „חמור", מוז ער איהם גלייך ערקלערען, אויב ער מיינט דאָס חמור — אַנ'אייזעל אָדער חמור — ווייִן. (עירובין ל"ה).

* * *

ס'איז בעסער צוויי ווי דריי". די גמרא מיינט דערמיט צו זאָגען, אַז ס'איז בעסער צו געהן מיט די אייגענע צוויי פיס, איידער צו געהן מיט אַ שטעקען. (שבת קנ"ב).

* * *

בעסער צו האָבען אַ קליין שטיקעלע ערד און גוט בעמיסטיגען, איידער האָבען פיל ערד און — נישט בעאַרבייטען.

(בראשית רבה פ"ב).

* * *

דעם בעסטען פון די שלאַנגען — צוהאַק איהם דעם מוח.

(מכילתא בשלח).

* * *

דער בעסטער פון דאָקטוירים איז פער'משפט צו גיהנום, ווייל ער איז גורם צייטענווייז דעם טויט פון מענשען.

(קידושין פ"ד).

* * *

הגם איך ווייס
אַז וואויל וועט זיין דעם גאָטספאַרכטיגען
וואָס פאַרכט גאָט
און דער רשע וועט קיין גוטס נישט האָבען,
און לאַנג וועט ער נישט אָנטרייבען,
און פערשווינדען וועט ער ווי אַ שטן,
ער, וואָס האָט קיין מורא נישט פאַר גאָט
איז אָבער מאָדנע מיט דער וועלט
וואָס עס טרעפט אַ צדיק
ווען עס דער'געהט ווי עס פאַסט פאַר אַ רשע
און פאַרהאַן ווידער אַ רשע
וואָס עס געהט איהם
— הלוואַי אויף צדיקים געזאָגט געוואָרען...
(קהלת ח. י"ג י"ד)

פון יודישען הומאָר-אוצר

געקליבען פון **שר של אש**

אַ פיינע הסכמה...

צו ר' משה בן מנחם האָט אַ מחבר געבראַכט זיינעם אַ ביידעם חיבור וואָס ער האָט געמאַכט אויף מגילת איכה, און ער האָט איהם געבעטען ער זאָל דורכקוקען דעם כתב־יד, און אויב ער וועט געפינען פאַר נויטיג עפּעס צוצושרייבען זאָל ער דאָס טון.

נאָך אַ געוויסע צייט האָט ער איהם צוריק אָפּגעגעבען דעם כתב־יד און האָט איהם אַזוי גע-זאָגט:

דו האָסט דאָך געמאַכט אַ פירוש אויף קינות
— דאָס וואָס איך וואָלט צוגעשריבען איז נאָך אַ
— קינה...

אַ ביסעל וועלט-זאַכען...

אַ מלמד דערציילט פאַר זיינע תלמידים אַבי-סעל וועגען וועלט־זאַכען און זאָגט צווישען אַנדערע:

— אַזוי זיך גלאָט אַ מענש טוט איינמאָל אין וואָך אָן אַ פּרישע העמד אַנ'עושר טוט אָן יעדען טאָג אַ פּרישע העמד, ראָטשילד טוט אָן דריי מאָל אין טאָג: איינדערפריה, צו מיטאָג און אין אָוונט. דער דער — קיסר, שטעהען טאָג און נאַכט צוויי סאָלדאַ-טען און איינער טוט איהם אָן אַ העמד און דער צווייטער טוט איהם אויס. סתם אַ געוועהנליכער מענש טרינקט טיי און האַלט אַ שטיקעל צוקער אין מויל, אַנ'עושר וואַרפט אַריין אין גלאָז טיי גאַנ-צע דריי שטיקלעך, ראָטשילד האַלט דריי שטיקלעך אין מויל, דריי שטיקלעך וואַרפט ער אַריין אין גלאָז און טרינקט, דער קיסר — ברענגט מען איהם אַ הוט־צוקער, מ'גיסט אַריין אויבען אין לעכעלע אַ גלאָז טיי און ער טרינקט.

אַ געוועהנליכער מענש בעשמירט אַ זעמעלע מיט פוטער און עסט, אַנ'עושר בעשמירט מיט פו-טער פון ביידע זייטען זעמעל, ראָטשילד בעשמירט די זעמעל מיט פוטער פאַר יעדען ביס, דער קיסר — שטעהען צוויי סאָלדאַטען מיט לאָפּאַטעס, דער קיסר האַלט די זעמעל אין האַנד און איין סאָלדאַט פון לינקס וואַרפט מיט'ן לאָפּאַטע די פוטער אויפ'ן זע-מעל און דער צווייטער סאָלדאַט פון רעכטס וואַרפט מיט'ן לאָפּאַטע פוטער אויפ'ן זעמעל און דער קיסר עסט !...

ארטור שניצלער

(ענדע פון דער 6־טער זייט)

אַרויסגערופען, מ'האָט שניצלערן געוואָלט פערשטיי-נעדען, און שניצלער האָט געגעבען אַ בילד פון דער ווירקליכקייט (אפשר אַביסעל איבערגעטריבען), אַ-דורכגעלאָזען דורך דער פריזמע פון זיין אַרטיסטי-שער נשמה, „נידערער טריב" האָט אויסגעוויזען, אַז דער מאַן שטרעבט גאָר צו שטילען זיינע ליידענ-שאַפטען און איהם איז אַלץ איינס, צי דאָס איז א דינסט, אַנ'אייגענע פרוי, אַנ'אַקטריסע אָדער גהעפּין, ער איז צופרשט צופלאַמט דאַן ווערט ער גלייכגיל-טיג און זי ווערט ערשט שפּעטער ליידענשאַפטליך.

אונז יודען אינטערעסירט אַמייסטען די איינ-ציגע זיין ראָמאַן, אָנגעשריבען אין יאָהר 1908 „דער וועג אינס פרייע" אין דער דאָזיגער ערצעהלונג איז דער באָדען — ווין, און דאָס ווינער „זיסע מיידעל", ווין און זיין אומגעגענד, די ווינער אַר-יסטאָקראַטיע און אַרטיסטען, די ווינער בורזשואַזיע וועלט מיט איין וואָרט די ווינער און אַלץ וואָס איז ווינעריש איז דער באָדען פון זיין ווערק.

אין „דעם וועג אינס פרייע" זעהען מיר, אַז שניצלער איז אַ יוד אין פולען זין פון וואָרט, ער מאַלט אומצעהליגע יודישע טיפען, וועלכע זענען זעהר טרעפליך אויסגעכאַפּט, די הויפּטזאַך איז אָבער דאָס, אַז פון די בלעטלעך פון דעם דאָזיגען ביכעל רייסט זיך אַרויס די נשמה פון קינסטלער און די נשמה פון יוד...

דר. ווילהעלם פאַלעס.

קימפעט-פיבער
וואס פאר א סארט קראנקהייט איז דאס?

(ענדע פון דער 9־טער זייט)

אין די סלאַווישע לענדער, זאָל דאָס אויך אָפּט פאָר-קומען. אַ סך פּרויען־דאָקטוירים בעהויפּטען אויך, אַז אין אַלגעמיין געבוירען קריסטליכע פרויען קינ-דער אַ סך גרינגער און גיכער, ווי יודישע טעכטער. דער פּראָצענט פון קימפעט־פיבער איז אָבער ביי יודישע קימפעטאָרינס נישט גרעסער ווי ביי נישט-יודישע, און דער'פון וואָלט מען אייגענטליך גע-קענט דרינגען, אַז די לענג פון געבורט האָט נישט קיין שום שייכות צו קימפעט־פיבער. אָבער אַזוי ווי עס בעווייזט זיך פאַרט אזא פערדאַכט, בע-מיהט מען זיך צו פערהיטען, אַז דאָס צו־קינד־געהן זאָל נישט צו־לאַנג געדויערן. מען דערגרייכט דאָס מיט בייע, זעהר ווירקזאַמע מעדיצינען. וואָס מאַכען קרעפטיגער די וועהען (אָבער נישט די שמערצען) ביי קימפעטאָרינס.

צום סוף וויל איך דערמאָהנען, אַז די מעדיצין פערמאָגט שוין ווירקזאַמע מיטלען צום בעקעמפען קימפעט־פיבער. ווען אַ פרוי בעקומט די קראַנק-הייט, איז דאָס געוויס אַ זעהר ערנסטער, אָבער אַ-לענפאַלס נישט קיין האָפנונגסלאָזער צושטאַנד. מען מאַכט אין אַזאַ פאַל איינשפּריצונגען פון סע-רום און פון געוויסע כעמישע מיטלען און מיט אַזאַ בעהאַנדלונג געלינגט עס נאָך צו ראַטעווען אַ סך פון די געפעהרליך קראַנקע קימפעטאָרינס.

אַווייב שטעלט אויף די פיס און וואַרפט פון די פיס

(ענדע פון דער 10־טער זייט)

פאַר דער אַלטער דבורה רויזען געהאַט צוגעוואָרפען אַ שטיקעל פון איהר חלק, האָט זיך מענדעלע נישט געקענט איינהאַלטען און שבע מירעלען אַריינגער-שטופּט אַ שטיקעל פלייש אין מויל אַריין און אין איינוועג געגעבען איהר אַ גלעט וואו עס האָט זיך איהם געלאָזט. און שמואל יאַנקעשין דערלאַנגט אַ שטיקעל אין הענטעל אַריין, אַ פּיר געטון איהם מיט די באָרד איבער'ן פנים:

— האָסט ליב ב'טאַטע? שמואל יאַנקעשי?

— האָב נישט ליב בעגדעלע טראַץ, האָב ליב אויפּעגעסען, גאָט געלויבט, שטעלט זיך מענ-ב'פעטער יוטעל.

דעלע אויף, גלעט זיך דעם בויך מיושבדיג אין דער לענג און אין דער ברייט, ווי ער וואָלט גע-וואָלט איבערבעטען דעם מאָגען דערפאַר, וואָס ער האָט איהם איבערגעגעבען צופיל אַרבייט, מאַכט ער אַ גבה'שען אָנשטעל:

— אפשר האָסטו אַ פּאָר גראָשען?

— וואָס טויגען דיר גראָשענס?

— כ'ווייס, אַ צוויי דריי פּאַפּיראָסען.

— גיי שוין, גיי, ווייס טויגען דיך די פּאַפּי-ראָסען, דאָס האָ־ך זיך אָפּצוטרוקענען? — עס בעסער עפּעס פאַר די פּאָר גראָשען.

נו, איז זי נישט ווערט דאָס גאַנצע געלד, די יודענע פאַר אַזעלכע ווערטער? זי האָט איהם גע געבען אַ גאַנצען פייעס און רע מענדעלע מאַכט איבעראַמאָל אַ גבה'שען אָנשטעל:

— וואָס טויג מיר אַזויפיל? — אַ דרייער וועט אויך גענוג זיין.

— נאַ, שוין, ווערסטו האָבען אַ פּאָר גראָשען איז מאַש, אַ י'עבעריגער מענש ברויך איביק צו האָבען אַ פּאָר גראָשען, מען זאָל זיי נישט ברויכען.

מענדעלע איז גליקליך, ער שיינט, ער דרייט דעם פייעם אין האַנט:

— פייגע גליקע, פייגע גליקע, גיב גאָר אַ שפּרונג צו הערשעל קראַדניק און גיב מיר אַ ברענג פינף שטיק עלעגאַנצקע פּאַפּיראָסען און אַ דרייער רעשט!

האַ, האַ, ס'איז איצט גאָר אַנ'אַנדערער דרך־ ארץ אין שטוב, גאָר אַנ'אַנדערער פּאָטליך. פריהער, אַז מענדעלע האָט געדאַרפט עפּעס אַ גאַנג פון אַ מויד איז עס איהם אָנגעקומען מיט גרינגע ווערים, אָדער זיי האָבען אָפּגעפּיסקעוועט: כ'וויל נישט, אָ-בער גאָר אָקייגענגעשנאָבעלט: ביזט נישט קליין אַליין צו גיין. און היינט? — האָסט געזעהן, ווי פייגע גליקע האָט געכאַפּט דאָס טיכעל און געלאָפען צו הערשעל קראַדניק נאָך פינף שטיק עלעגאַנצקע פּאַפּיראָסען?! — ס'איז גאָר עפּעס אַנדערש! פריה-ער אַז שבע מירעלע איז אַרומגעגאַנגען בעיאָפּעט און רק געמרוקעט איבער איהם, האָט די אַלטע דבורה רויזע קיינמאָל קאַ גוט וואָרט פאַר איהם נישט געהאַט און די בענקאַרטעס האָבען אַקייגען געפּיסקעוועט, נישט געוואָלט פאָלגען פון דאַנען ביז דאַנען. אָבער היינט? — האָסט געזעהן?!

און מענדעלע, פּיפקעט דעם פּאַפּיראָס און די מחשבות פּיפקעווען זיך ווייטער ביי איהם אין קאָפּ:

„וואָס דען? — אַלץ אַ ווייב, אַ ווייב שטעלט אויף די פיס און וואַרפט פון די פיס — אַלץ אַווייב. און אַזוי טראַכטענדיג מאַכט ער אַ פּאַ מיט זיך פון היינט אָן ווייטער שבע מירעלען בכבוד צו האַלטען, נישט לאָזען איהר צו דער ערד בויגען, היטען איהר, ווי אַנ'אויג אין קאָפּ — אוי־וואַ, אוי־וואַ - אַלץ אַ ווייב".

—=:O:=—

ר. איזראעל.
די פערלען

א סענסאציאנעל= עראטישער ראמאן פון דער לאדזער ווירקליכקייט

(7

— יאָ איך וועל אייך אַלץ גענוי ערקלעה-רען, און האָב אָפּגערעדט מיט דער ציגיינערין, אַז זי זאָל הייגט דעם קאווע אַריינברענגען אין 4 גלייכע טעפּלעך, דער מענש, אין וועלכען זי האָט דערקענט דעם פּערפיהרער פון פרידאַן, האָט בעקומען פערסמטע קאווע.

— סם?!

— דו האָסט אימיצען פער'סמט?!

אַ שוידער איז אַדורכגעלאָפען אַלע אָנוועז-זענדע.

— בערנאַרד, נישט אַנדערש ווי דו ביזט משוגע געוואָרען.

— משוגע? זאָל אַזוי זיין, אפשר וואָלט איהר דאָס אויך געוואָרען ווען איהר וואָלט אַזוי שטאַרק געליבט אייער ווייב און אימיצער וואָלט זי פערפיהרט, אַזוי ווי אימיצער פון אייך האָט דאָס געטון מיט פרידאַ.

— אָבער פערסמען? מאָרדען?

— דאָס איז אַ סם, וועלכער ווירקט זעהר שטאַרק, דאָס האָט נאָך דאָס דינסטמיידעל מיט-געבראַכט פון איהר ציגיינער-לאַגער, אַ סם, וועל-כער רופט נישט אַרויס קיין שום פערדעכטיגע סימפּטאָמען, אויסער אפשר אַ ביסעל נערוועזקייט, אָבער עס ברענגט אַ זיכערען טויט אין פערלויף פון אַ שעה.

בערנאַרד האָט אַ קוק געגעבען אויף דעם האַנד זייגערל וואָס ער האָט געטראָגען.

ס'איז איצט גענוי דריי און פופציג מינוט, זייט מ'האָט צוגעטראָגען די שוואַרצע קאווע, אין זיבען מינוט אַרום וועל איך פּאָזיטיוו וויסען ווער ס'איז געווען דער פערפיהרער פון מיין טייערער פרידאַ.

קיינער האָט נישט גערעדט קיין וואָרט, נאָר איינע האָט אָנגעקוקט אויפ'ן אַנדערען, לאַנג האָט די דאָזיגע שטומע סצענע געדויערט.

ד"ר גאָלד איז געזעסען אַ בלאַסער און האָט געביסען די ליפּען, זיין מויל איז געווען האַלב געעפענט און דער אויסדרוק פון זיין גע-זיכט איז געווען פון אַ מענש, וועלכער האָט גלוצ-לונג בעקומען אַ שטאַרקען קלאַפּ איבערן קאָפּ.

ליפּאָן דרייהאָרן איז געזעסען ווי איינגע-מויערט, זיינע לאַנגע האָהר זענען איהם געהאַנגען איבערן שטערן. מיט בלוט-פערלאָפענע אויגען האָט ער שטאַרק געקוקט אויף קאַלינסקי'ן. ווי אַ הונד וואָס לויפט נאָך אַ קאַץ.

געגענאיבער דר. גאָלד איז געזעסען בראַנד ער איז געווען רויט, ווי אַ פרישע וואונד, די הענד זענען געווען איי.געפּרעסט צווישען זיינע קניען מיט איבערגעבויגענע אַקסלען, דאָס מויל איז געווען פערקרומט, מ'האָט געזעהן, אַז ער האָט געקעמפט מיט זיך שטאַרק, אַז ער זאָל זיך בע-הערשען, און זיינע אויגען? קיינמאָל אין לעבען סומט נישט אוים צו זעהען אַזאַ ווילדען אויסדרוק. אַזאַ חיהשען בליק ביי מענשען; ער האָט אָנגע-הויבען צו ציטערן, זיין קערפּער האָט זיך אַלץ מ:הר און מעהר אויסגעקרומט. ער האָט געוואָלט עפּיס זאָגען, אָבער ער האָט נישט געקענט אַרויס-ברענגען קיין איינציגען טאָן און געכאָרכעלט. אין אַ רגע שפּעטער, זענען די אויגען פון אַלע אָנ-וועזענדע געווען געווענדעט אויף בראַנדין. ווי לאַנג אַלע זענען אַזוי געזעסען אין מוראדיגער טויט-שרעק האָבען זיי אַליין נישט געוואוסט. יע-דע סעקונדע האָט געדויערט אַנ'אייביגקייט. פּלוצ-לינג האָט בראַנד אויפגעהויבען די הענד אין דער לופט און געמאַכט אַ בעוועגונג ווי ער וואָלט די הענד אָוועקגעוואָרפען, ער האָט זיך אָנגעהויבען צו שאָקלען ווי אַ קאָרן-זאַנג, זיין פּנים האָט אָנ-געהויבען קאָנוואולסיוו צו ציטערן, די אויגען זע-נען געווען אויפגעריסען און געגלאָצט אין דער ווייטקייט. פּלוצלינג האָט ער געגעבען אַ געשריי און איז געפאַלען אויפ'ן דיוואַן, וועלכער איז גע-לעגען אין מיטען שטוב.

קיינער האָט נישט גערעדט קיין וואָרט. מ'האָט קלאָהר געהערט דעם טיק-טאַק, טיק-טאַק פון זייגער. ווי אַ נאַסער הינד, וועלכער טרייסעלט אָפּ זיין נאַסע פעל, אַזוי האָט זיך בערנאַרד קאַלינסקי געשוידערט, קוקענדיג אויף דעם אומבעוועגליכען קערפּער, וואָס איז געלעגען ביי זיינע פיס.

דו, בראַנד? האָט בערנאַרד געברומט, איצט ווייס איך און דאָך קאָן איך נישט זאָגען, אַז דאָס האָט מיך אַזוי שטאַרק איבערראַשט, ווען אַ ך האָב זיך היינט אָהער איינגעאָרדענט, ביזטו גאָרנישט אַזוי גערן געקומען. דו ביזט, אַלזאָ, דער מענש, וועלכער האָט פערפיהרט און בעשווינדעלט פרידאַן. איך וואָלט גערן געוואָלט וויסען, וואָס פרידא וואָלט געזאָגט, ווען זי וואָלט דיך געזעהן אין דיין איצטיגער לאַגע.

זיין שטים איז געווען קאַלט און גלייכגיל-טיג. מיט איין שפּרונג איז ד"ר גאָלד געווען ביי בערנאַרד'ן, אָנגעכאַפּט איהם פאַר די הענד, שטאַרק געטרייסעלט און געשריגען.

בערנאַרד! בערנאַרד, וואָס האָסטו געטון?

— איך האָב געטון?

— נו, יאָ מיט בראַנדען, מענש פערשטעהסט דען בכלל נישט וואָס דאָ איז פאָרגעקומען?

— אינסטינקטיוו האָט ד"ר גאָלד זיך אַוי-בערגעבויגען איבער בראַנדס קערפּער, כדי אַלס דאָקטאָר צו זעהען וואָס מיט איהם איז געשעהען, ער האָט זיך געשטעלט אויף די קניע און צוגע-לעגט דאָס אויער צו בראַנדס האַרץ. ס'האָט גע-דויערט בלויז עטליכע סעקונדען און ד"ר גאָלד האָט טרויעריג ערקלעהרט, אַז בראַנד לעבט נישט מעהר.

— ווייסט דו, אַז ער איז טויט? האָט ד"ר גאָלד זיך געווענדעט צו קאַלינסקין.

— ער איז טויט? האָט קאַלינסקי ווי פער-וואונדערט געפרעגט, ביזט דו דערין איבערצייגט. און אפשר ליגט ער אין חלשות.

דער דאָקטאָר האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ

— ניין ער איז טויט.

ווידער איז אַלץ געוואָרען שטיל אין צי-מער, אַלע האָבען זיך אַרומגעשטעלט אַרום בראַנדס קערפּער און געקוקט אויף קאַלינסקין.

— דאַרפען מיר נישט מיטיילען דער פּאָ-ליציי, האָט ליפּאָן דרייהאָרן איבערגעריסען די שטילקייט, ס'איז אַ שרעקליכע געשיכטע, סוף-כל סוף וועט דאָך דאָס אַרויסקומען, ס'איז, פשוט אַנ-דערש נישט מעגליך. ס'האָט קיין זין נישט דער ענין נאָך מעהר צו קאָמפּליצירען.

(פאָרטזעצונג קומט)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

דער מערדער פון בראפ'ן
איז נעכטען פערמשפט געווארען אויף 3 יאהר טורמע

דעם 5. יולי אין מיטען העלען טאג אין סאמע הארץ פון דער יודישער געגענד אין באלוט אויף זגערזשער 92 איז געשעהען א שרעקליכע רציחה, אויף א בעסטיאלישען אופן איז געשטאכען געווארען מיט א מעסער דער 32-יעהריגער אליה אהרן בראף, זיין 30-יעהריגע פרוי מרים איז דורך דעמזעלבען מערדער שווער פערוואונדעט געווארען, ס'איז אויך פערוואונדעט געווארען דער 46-יעהריגער שלמה רייגראדסקי, וועלכער האט פון דעמזעלבען רוצח בעקומען עטליכע מעסער-שטעך.

אליה אהרן בראף א לאנג געקליידעטער יוד האט געהאט א קאלאניאל-געשעפט אין פראנט אויף זגערזשער 92. דאס געוועלב איז געווען געשלאסען. אין טויער זענען געשטאנען אליה אהרן בראף מיט זיין פרוי, ארום האלב צוועלף פארמיטאג איז אנגעקומען פון גאס דער איינוואוינער פון דארטיגען הויז קאראל ביעגאנסקי.

אריינגעהענדיג אין דעם הויז האט ביעגאנסקי אנגעהויבען צו פערטשעפען די פרוי בראף, וועלכע האט זיך פערשטעהט זיך, געווערט געגען דעם פערשוין. באלד האט ביעגאנסקי ארויסגעכאפט פון בוזים-טאש א מעסער און דערמיט דערלאנגט עטליכע מעסער שטעך אין דער האנד און פלייצעס.

אליהו אהרן בראף האט זיך אנגענומען פאר דער פרוי און דער רוצח האט איהם צוגעדריקט צו דער וואנד און מיט דעם מעסער, וואס ער האט ביי זיך געהאט האט ער דעם אומגליקליכען יוד געשאכטען ער האט דאס געטון אויף אזא אופן, אז ער האט צובראכען אין דעם יוד א מעסער. דאס אלץ איז געשעהען, אזוי שנעל, אז קיינער פון די שכנים, וועלכע בעוואוינען אזוי געדיכט דאס הויז, האט נישט געהערט און נישט געוואוסט, וואס אין הויז קומט פאר. אין דעם אויגענבליק איז פון דער גאס אנגעקומען א צווייטער שכן פון דעמזעלבען הויז שלמה רייגראדסקי, וועלכער וואוינט אויפ'ן צווייטען שטאק אין דער אפיצינע, כדי צו געהען צו זיך אין דער וואוינונג, דערזעהענדיג ווי דער מערדער פייניגט זיינע קרבנות איז דער יוד צוגעלאפען צו איהם, וועלענדיג איהם ארויסכאפען דאס מעסער.

דער אכזר האט אבער ווייטער געטון זיין ארבייט און מיט א צווייט מעסער, וואס ער האט ארויס-גענומען פון טאש האט ער דערלאנגט רייגראדסקי'ן אין קאפ, ארעם און האנד. ערשט איצט האט די שווער פערוואונדעטע פרוי בראף און דער פערוואונדעטער רייגראדסקי אויפגעהויבען א טומעל און פון אלע זייטען האבען זיך אנגעהויבען צוזאמענלויפען מענשען.

דער מערדער איז דערוויל רוהיג אוועק צו זיך אין וואוינונג אראפגענומען די מארינארקע און זיך אוועקגעשטעלט וואשען די הענד פון בלוט.

די שכנים האבען דערוויל אלארמירט די פאר-גאטאוויע און דעם פאליציאנט, וועלכער געפינט זיך אויפ'ן באלוטער מארק. בעת דער פאליציאנט איז געקומען אויפ'ן ארט פון מארד און געוואלט אריינגעהען אין שטוב פון מערדער, כדי איהם צו ארעסטירען, האט דער אכזר איהם בעגעגענט מיט א האק אין האנד געוואלט זיך אויף איהם ווארפען. דער פאליציאנט האט אבער בעוויזען ארויסצוכאפען זיין רעוואלווער און צו ענטוואפענען דעם מערדער.

דערוויל איז צו די פערוואונדעטע אנגעקומען די פאגאטאוויע, דעם שמאלע טויער אויף זגערזשער 92 איז געווען פערוואנדעלט אין א בלוט-ראד.

בראף איז פשוט געשוואומען אין זיין אייגען בלוט און אויך ביידע פערוואונדעטע זענען אפגעלעגען אין בלוט. דער דאקטאר פון פאגאטאוויע האט גענומען ראטעווען די קרבנות פון דעם שרעקליכען מארד. ליידער האט זיך שוין בראף'ן נישט איינגעגעבען אפצוראטעווען און ער איז געשטארבען אין שווערע יסורים. ביידע איבעריגע פערוואונדעטע איז ערטיילט געווארען הילף און ס'איז זיי פערבאנדאזשירט געווארען די וואונדען.

אליהו אהרן בראף איז געווען א חסידישער יוד און זעהר ארענטליכער מענש. דער גאנצער הויף שכנים גיט ווערען איהם די בעסטע מיינונג. ער האט איבערגעלאזען א פרוי מיט 5 קינדער.

נעכטען איז אין לאדזער קרייז-געריכט פאר-געקומען דער פראצעס פון דעם שרעקליכען מערדער. דער מערדער האט זיך פאר'ן געריכט פערטיידיגט, אז ער איז געווען זעהר שכור, און ער האט נישט געוואוסט, וואס ער טוט.

עדות האבען אבער געזאגט, אז ער איז גראד געווען ניכטער.

בלויז אין 14-יאהריג מיידעל האט ערקלערט, אז בראף האט דעם מערדער גערזידעלט.

נאך א לענגערער בעראטונג איז ביעגאנסקי פערמשפט געווארען אויף 3 יאהר טורמע.

טראגישער זעלבסטמארד פון א יודישער פרוי

בעכטען 7 א זייגער אינדערפריה זענען די שכנים פון הויז אויף זגערזשער 43 אויפגעוועקט געווארען דורך א שטארקען קלאפ וואס האט זיך גע-העריט פון הויף.

די שכנים זענען זיך צונויפגעלאפען און פאר-זייערע אויגען האט זיך פארגעשטעלט א שרעקליך בילד, אויפ'ן הויף איז געלעגען א יונגע פרוי מיט א צוקלאפטען מוח און איבערגעצען פערבלוטיגט.

די אלארמירטע פאגאטאוויע איז באלד גע-קומען אויפ'ן ארט און דער דאקטאר האט קאנסטא-טירט דעם טויט. ווי ס'האט זיך ארויסגעשטעלט האט זיך די פרוי ארויסגעווארפען פון פערטען שטאק און איז דערהרגעט געווארען אויפ'ן ארט.

צוערשט האט מען נישט געוואוסט ווער דאס איז, אבער באלד האט מען אין דער זעלבסטמערדע-רין דערקענט די יודישע פרוי ליבא ראזענבלאט, וועלכע האט געוואוינט אויף זגערזשער 37. די זעלבסטמערדערין איז אלט געווען 29 יאהר און האט איבערגעלאזען א 4-יעהריג יונגעלע.

מיט 9 יאהר צוריק האט די זעלבסטמערדערין, וועלכע שטאמט פון אן אנגעזעהענער הויערער פאמיליע חתונה געהאט מיט א געוויסען יצחק ראזענבלאט. די ערשטע יאהרען האט זי מיט'ן מאן געלעבט בשלום, אין דער צייט פון דער עליה איז זי מיט'ן מאן גע-פאהרען קיין ארץ-ישראל און האט דארט פערבראכט עטליכע יאהר, דאן זענען זיי צוריקגעקומען קיין לאדז און האבען זיך אריינגעצויגען צו ראזענ-בלאטס מוטער אויף זגערזשער 37. פון דעמאלס אן האבען זיך אין דער פאמיליע אנגעהויבען שטארקע מחלוקת, די יונגע פרוי האט זיך כסדר בעקלאגט, אז מ'בעהאנדעלט זי זעהר שלעכט, זי האט שטארק געליטען און האט זיך אויסגעדריקט פאר איהר פאמיליע און בעקאנטע, אז סוף כל סוף וועט זי מוזען בעגעהען זעלבסטמארד, נעכטען אינדערפריה איז די אויפגעשטאנען ארום האלב זיבען, שטארק געקושט דאס שלאפענדע קינד און איז ארויסגעגאנגען נישט זאגענדיג וואוהין זי געהט, זי איז אוועק אין שכנותדיגען הויז, וואו ס'איז ערשט נישט לאנג אויסגעבויט געווארען א פיר-שטאקיגע אפיצינע, איז ארויף אויפ'ן פערטען שטאק און זיך פון דארט אראפגעווארפען.

ווי די שכנים דערצעהלען האט זיך די פרוי ליבא ראזענבלאט שוין זייט עטליכע טעג געדרעהט דארט אויפ'ן הויף און געגוי בעטראכט די הויכע געביידע, א סברא, אז זי האט זיך שוין זייט עט-ליכע טעג געגרייט צו איהר פערצווייפעלטען שריט.

קאמוניקאט!

מיר טיילען מיט דער עפענטליכקייט, אז שוין אין קורצען וועט זיך אנהויבען די ציהונג פון דער גרויסער 24 מיכה לאטעריע! גרויסע שאנסע רייך צו ווערען! יעדעס 2-טע לאס געווינט!

הויפט-געווינס 1.000.000 זל. 25 פרעמיעס

יעדער וועלכער בגעהרט גליק און וואוילשטאנד דארף אינבעדינגט פערזוכען זיך מיט א לאס 1-טער קלאס אין בעריהמטער קאלעקטור

ס. יאטקא

פיעטרי. אהע' 22

פיעטר. אוטש' 66

פאביאניץ, פל. דאמבר. 3

בעשטעלונגען, פון פראווינצער ווערלן דיגען מיר פינקטליך און רעיעל. קאנטא פ. ק. א. 63910.

אינטענסיווע טעטיגקייט
פון הכנסת כלה וגמילת חסדים וואלבארסקא 20

ס'זענען פעהאן אן לאנג בעשטייענדע אינסטי-טוציעס, וועלכע שרייען נישט, לארמען נישט, מאר-כען זיך נישט קיין איבעריגע רעקלאמע, נאר ארביי-טען סאליד לשמה פאר דער זאך, וועלכע איז פאר זיי נאהענט צום הארצען.

צו דעם דאזיגען מין אינסטיטוציעס געהער, אהן ספק דער הכנסת-כלה וגמילת חסדים אויף וואלבארסקא 20.

די אנפיהרענדע מיטגליעדער זענען בלב ונפש איבערגעגעבען זייער ארבייט און זיי האבען די גרויסע סאטיספאקציע פון דער הילף, וועלכע זיי קענען געבען די ארימע און פערארימטע.

וויפיל עקזיסטענצען האט שוין די דאזיגע גע-זעלשאפט געראטעוועט דורך ארויסגעבען אהן-פראצענטיגע גמילת חסדים? הונדערטער פאמיליעס זע-נען געראטעוועט געווארען אזוי ארום פון ארויס-שטרעקען די האנד נאך נדבות און ווערען שנארער, אלץ אהן שפיכת דמים, אהן פערשעמען יענעם אלץ מיט'ן גרעסטען כבוד.

די הויפט-טעטיגקייט פון פעראיין איז אבער געווידמעט דער הכנסת-כלה. טויזענדער, איצט גליק-ליכע פאר-פעלקער, האבען געפונען זייער לעצטע רעטונג אויף וואלבארסקא 20, טויזענדער כלות האבען דורך דעם פעראיין געפינען זייער היים און פאמיליע. די אונערמידליכע ארבייט פון דער פערוואלטונג ערלויבט צו פיהרען די טעטיגקייט אויף א ברייטען פערנעהם, אזא פעראיין איז זיכער ווערט די אונטערשטיצונג פון דער ברייטער יודי-שער געזעלשאפט.

מישבריוועז אין דער מיליטער-דיכ-ריי
דער פראקוראר איז נישט צופרידען מיט דעם אורטייל, און גיט אן אנאפעלאציע

(2) צוויי וואכען האט זיך אין דער מיליטערי-שער אפטיילונג ביים לאדזער קרייז געריכט געצויגען דער פראצעס פון קאראטשניק עדמונד לובטשינ-סקי, וועלכער איז בעשולדיגט געווארען אין בעגיין מיסבריוכען אויף זיין אמט, אלס לייטער פון דער דרוקעריי א. ק. 4.

לויט'ן בעשולדיגונגס-אקט האט דער בעשולדיג-טער פערשווענדעט אין משך פון 3 יאהר העכער 8000 זלאטעס, פעלשענדיג רעכענונגען, מאכענדיג פערשידענע שווינדלערייען א. א. וו.

לויט דעם פסק דין איז ער פערמשפט געווארען אויף 4 חדשים טורמע, דעגראדאציע און דערווייטערונג פון מיליטער.

דער פראקוראר האלט אז פאר א קנאפע שטראף און טראגט אריין אן אפעלאציע.

צוזאמענפאהר פון פאוויאטאווע פאלקס-צעלונגס-רעפערענטען

(2) היינט און מארגען קומט פאר אין לאד-זער וואיעוואדזשאמט א צוזאמענפאהר פון אלע פאלקס-צעלונגס רעפע ענטען אין לאדזער פאוויאט

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפ-טייקען: י. קאפראוזסקי נאוואמיעסקא 15, ס. טראוי-קאווסקי בזשעזשינער 56, מ. ראזענבלום שרודמיע-סקא 21, מ. בארטאשעווסקי פיעטריקאווער 95, י. קלופטא קאנטנא 54. ל. טשינסקי ראקאטשינער 53.

לאדזער גנבים "בעארבייטען" לענטשיץ

(2) די צוויי בעקאנטע לאדזער גנבים: זיג-מונט קאוואלסקי (אגראדאווא 28) און אנטאני קאפעטש (סמיגאווא 9) האבען געמאכט אן "אויפ-טריט" אין דער לענטשיצער טאבאק-הורטאווניע, וואו זיי האבען ארויסגעגנב'עט טאבאק און פא-פיראסען אין דעם ווערט פון 8,000 זלאטעס.

מען האט זיי שוין געכאפט.

גנבית

(2) ביי אברהם הערש גלאווינסקי'ן (זשגאווי-סקא 67) האט מען ארויסגעגנב'עט מלבושים פאר 800 זלאטעס.

אויף פייפער-גאס 14 האט מען פון א ב' דעם אראפגענג'בעט וועש פאר 700 זל.

אויף אלעקסאנדריסקע 32 האט מען ביי אלטער סילווער'ן ארויסגעגנב'עט מלבושים און אנדערע זאכען פאר 450 זלאטעס.

פרייטאג 30 יט מרחשון תרצ"ב

אקטאבער

זון-אויפגאנג 6.32

זון-אונטערגאנג 4.12

ליכט-צינדען 3,59

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1911

די רעגיסטראציע פיהרט אדורך די מיליטער-ביורא פון מאגיסטראט אויף זאוואדזקא 11, טעגליך פון 8 ביז 3 אזייגער.

עס דארפען זיך שטעלען:

היינט, פרייטאג, ד. 30 אקטאבער

די, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 4 קאמיסאריאט מיט די אותיות:

S Sz T

און די, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 11 קאמי-סאריאט, מיט די אותיות:

P R S Sz

מארגען, שבת, ד. 31 אקטאבער

די, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 4 קאמיסאריאט מיט די אותיות

U W Z Z

און די, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 11 קאמי-סאריאט מיט די אותיות:

T U W Z Ź

שטייער פון לאקאלען און הייזער

(2) אין משך פון חודש נאוועמבער וועט אויפ-געמאנט ווערען די פערטע ראטע פון לאקאל-שטייער פאר'ן יאהר 1931, און די דריטע ראטע פון שטייער פאר אומבעוועגליכע גיטער.

נאך נאוועמבער וועלען די שטייערן אויף געמאהנט ווערען אויף א צוואנגס אופן.

אמטליכעס

(2) נאך קראנק זיין עטליכע טעג האט דער וואיעוואדע, ה' וולאדיסלאוו יאסטשאלט ווידער איבערגענומען זיין אמט.

נעכטען איז צוריקגעקומען פון אפרוח אורלויב און איבערגענומען זיין אמט דער לייטער פון א.ק. 4, גענעראל סטאניסלאוו מאלאכאווסקי.

א פרא אדם

(2) דער 41-יאהריגער גוסטאוו גערליך פאב-יאניצער 29, איז נעכטען פערמשפט געווארען אויף 5 חדשים דערפאר, וואס ער האט פערגוואלדיגט דאס 5-יאהריגע מיידעלע פון זיינע שכנים, די משפחה ג.

קיין גביר, ווי ער הייסט מוז ער נישט זיין

(2) א געוויסער פיאטר באגאטש האט זיך נעכטען צום 15-טען מאל געפרובט נעהמען דאס לעבען, ארונטערווארפענדיג זיך אונטערן טראמוואי נומער 3 אויף נאפיורקאווסקא גאס.

ווי די 5 יהערדיגע 14 מאל, איז איהם אויך דאס מאל געלונגען... צו ארויסגיין מיט'ן לעבען.

פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט א היים

קלאנג-פילם-טעאטער

„CASINO"

היינט און פאלגענדע טעג!

ליבעס-עפאפיי, אין וועלכער די פיו צוליב איהר פערגאנגענהייט לעגט אוועק איהר פערלאנגען פון הארץ אויפ'ן מזבח פון קרבנות א. נ.

„ראמאנס"

אין די הויפטראלען:

Greta Garbo i Lewis Stone

אויסערן פראגראם: די ליבלינגען פון פובליקום

LAWREL i HARDY

און דער פערוויילונגס-קלאנג-קאמעדיע א. נ. „PIKNIK" ווי אויך לאנד-אקטואליטעטען.

אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

יודיש טעאטער
אין „פילהארמאָניע"
דיר.: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאַן.

נאָר 5 גאַסטשפּילען פון די ליבלינגס-אַרטיסטן פון גאַנץ פוילן
דינה האַלפּערן און סעם בראָנעצקי
צוזאַמען מיט'ן גלאַנצענדען אַנסאַמבל לאַלא יאַקובאָוויטש, אסתר ליפּאָווסקאַ, אהרן אייזענבערג, מרדכי שאַדראָווסקי, ראובן מאַידעלבוים און אַנד.

דאָס שענסטע
דאָס בעקוועמסטע, דאָס בי־ליגסטע און דאָס בעסטע!

היינט, פרייטאג 9.30 אָוונט | מאָרגען, שבת 4 נאָכמ. | מאָרגען, שבת 9 אָוונט

מאָרגן, שבת 4 נאָכמיטאָג פון 50 גר. ביז 2 זל. מיטנעהמען קען יעדער אַ קינד בחנם! יעדעס קינד בעקומט אַ ספּעציעלע מתנה פון דער פירמע פלוטאָס

דאָס שענסטע
דאָס בעקוועמסטע, דאָס בי־ליגסטע און דאָס בעסטע!

אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ פון סעם בע
2 פּרעמיערעס
די סופּער-שלאַגער-קאָמעדיע
די גרויסע ירושה
האָט אַ אינהאַלטסרייכען פּראָגראַם האָט שפּאַנענדע אַקציע איז פאָלקסטימליך און סאַלאָנאַרטיג שפּיגעלט אָפּ דאָס לעבען פון די ענגלישע ביזנעסמענער.

די הויפּט-שלאַגערן, וואָס ווערן געזונגען אין
„די גרויסע ירושה"
פון דינה האַלפּערן און סעם בראָנעצקי
1) איך וויל נישט קיין געלט, נאָר אַ שוואַרצען
2) אַ פינטעשוואַר מצוה-טענצל
3) אַ געראַטענע קאַליקע
4) מ'דאַרף געפינען נאָר דאָס פינטעלע
5) עס ציהט, עס בריהט דאָ און דאָרט, דאָרט און דאָ
6) איך בין פאַרליבט אין מיין אייגענעם מאַן
און פיל אַנדערע נומערן.

אכטונג! דאָס מוזען אַלע מיטזינגען: לאַדזער פרויען, יונג און אַלט, די וואָס האָבן שוין חתונה-געהאַט און די וואָס האַלטען דערביי, לערנט אייך בעצייטענס אויס.
רעפריין
איך בין פאַרליבט אין מיין אייגענעם מאַן,
און נישט איין פרוי וועט מיך מקנא זיין,
נאָר ווייבער איך אייך וואָרן,
אַז דאָס איז אַ חסרון,
ווען מ'איז פאַרליבט אין אַן אייגענעם מאַן.

פּרעמיערע! זונטאָג, דעם 1-טען נאָוועמבער ד. י. 9 אָוונט פּרעמיערע!
דער רעקאָרד-שלאַגער פון די פּאַריזער טעאַטערס פאַר די לעצטע 2 יאָהר
פּיפּי, דאָס פּאַריזער וועשען-מיידעל
אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ, יודיש פון ב. ס. קומט זעהען
ווי פּאַריז לאַכט / פּאַריז וויינט / פּאַריז זינגט / פּאַריז טאַנצט.
די פּיעסע ווערט געשפּילט אָהן אַ סופלער. טרופּע-דירעקטאָר: אברהם האַלפּערן.
אַדמינ. לייטער: ר. מאַרסאַלאָוו. בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

נישט אַכטענדיג אויף די גרויסע קאָסטען, זענען די פּרייזען פון די פּלעצער שפּאָט-ביליג

דיכטער ז. סעגאַלאָוויטש אין לאָדז

אין לאָדז איז איצט געקומען אויף עטליכע וואָכען דער בעקאַנטער דיכטער און ראָמאַניסט ז. סעגאַלאָוויטש.

ז. סעגאַלאָוויטש אַרבייט איצט איבער אַ גרויסען ראָמאַן פון יודישען לעבען אין פוילען, און אונזער שטאָט זאָל אין דעם ווערק פאַרנעהמען דאָס הויפּט אָרט.

דער דאָזיגער פּרט האָט טאַקי געבראַכט דעם דיכטער קיין לאָדז, וואו ער וועט שטודירען די אָרטיגע פאַרהעלטנישען.

קענענדיג ז. סעגאַלאָוויטשעס צוגאַנג און אופן פון בעהאַנדלען ליטעראַרישען מאַטעריאַל, רעכנען מיר, אַז דאָס ווערק וועט זיין אַ סענסאַציע אין דער נייער יודישער ליטעראַטור.

מיר בעגריסען אונזער ליבען דיכטער צו זיין אָנקומען קיין לאָדז, און מיר ווינשען איהם ערפאָלג אין זיין אַרבייט אויף אונזער „וויסטען לאָדזער באָדען".

דערווייל וואָלט כדאי געווען, אַז דערצו בערופענע היגע קולטור-אָרגאַניזאַציעס זאָלען אויסנוצען זיין בעזוך אין לאָדז און אַראַנזשירען עטליכע ליטעראַרישע פאַראַנשטאַלטונגען.

געהיימנישפולער אָנפאַל

(2) נעכטען ביינאַכט זענען אומבעקאַנטע באַנדיטען בעפאַלען אַ געוויסען יוזעף קאַמינסקי צמענטאַרנאַ גאַס און איהם שרעקליך צושטאָכען מיט מעסערס.

פאַגאַטאָוויץ האָט איהם אין אַ נויטדיגען צושטאַנד צופיהרט אין שפּיטאָל.

ביי מענשען מיט אונרעגעלמעסיגער האַרצטעטיגקייט
שאַפט אַ גלאָז נאַטירליך ביטערוואַסער
Franciszka Józefa
דאָס מ'דאַרף נעהמען טעגליך ניכטערנהייט אינדערפריה אַ ם הלאָזען און ליכטען שטוהלגאַנג, צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטייקען.

קלאַנג-
GRAND KINO
די ציפערן רעדען פאַר זיך!
אין משך פון 24 טעג — 70,000 מענשען זענען ענטציקט מיט'ן בעסטען פוילישען קלאַנג-פילם
די 10 פון פּאַוויאַק
אכטונג: אינטערוואַרפענדיג זיך דער געזעלשאַפטליכער פּרעסיע איז די די-רעקציע פון „גראַנד-קינאָ" געצוואונגען געוואָרען אָפּצורופען די פּרעמיערע און צו פאַרלענגערן נאָך אויף עטליכע טעג דאָס דעמאָנסטרירען דעם פילם א. נ.:
„10 פון פּאַוויאַק"
די פּרייזען אויף אַלע פּלעצער בעדייטענד פאַרקלענערט.
אנהייב 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג.
שבת און זונטאָג אנהייב 11 בייטאָג

דערהרג'עט, פאַרטיידיגענדיג זיך

(2) דעם 21. נאָוועמבער האָט אַ געוויסער שלאָבס זיך בגוואַלד אַריינגעקראָגען אין דער וואוינונג פון מאַריא סעראַפינסקא (אין פּאַביאַניץ, יאַפּאַנסקא 28) און זי געוואָלט פאַרגוואַלדיגען.

פאַרטיידיגענדיג זיך פאַר דעם גזלן, האָט סעראַפינסקא געכאַפּט אַ רעוואָלווער, וואָס איז גראָד געלעגען אויפ'ן טיש, און איהם אוועקגעלייגט אַ טויטען אויפ'ן אָרט.

נעכטען האָט דאָס געריכט פאַסטגעשטעלט, אַז דער פרוי האָט פאַקטיש געדראָהט אַ סכנה, אָבער זי האָט איבערגעשריטען די גרעניצען פון זעלבסט-שוץ, און זי פאַרמשפט אויף דריי חדשים פעסטונג.

געשטאָרבען דער אַרטיסט הערשעל יעדוואַב
עטליכע ווערטער אויפ'ן פרישען קבר

נעכטען פאַרנאַכט איז נאָך אַ קורצער אָבער שווערער קראַנקהייט געשטאָרבען דער אין לאָדז גוט בעקאַנטער און פּאָפּולערער אַרטיסט הערשעל יעדוואַב.

הערשעל יעדוואַב, דער אייביגער לאַכער, דער אייביגער פרעהליך-מאַכער, דער, וואָס האָט יאָהרען-לאַנג מיט זיין שפּרודעלדיגען הומאָר געבראַכט צום לאַכען ביז טרערען, דער הערשעל יעדוואַב איז נישטאָ מעהר.

הערשעל יעדוואַב, ווער האָט איהם נישט געקענט? ס'איז געווען, ער זאָל זיך בעווייזען אויף דער סצענע, און אַ שטורם פון געלעכטער האָט אויסגעבראָכען. ער איז געווען אַ גוטער הומאָריסט און אַ נאָך בעסערער מאָנאָלאָגיסט. זיינע מאָנאָלאָגען זענען געווען בעריהמט ביי די ברייטסטע קרייזען פון די לאָדזער טעאַטער בעזוכער.

דער פאַרשטאָרבענער האָט אָנגעהויבען זיין אַרטיסטישער קאַריערע אין יאָהר 1907 אַלס אַמאַטאָר אין דער לאָדזער „דראַמאַטישער קונסט", וואו ער האָט צוזאַמען מיט אַ גרופּע לאָדזער טעאַטער-ליבהאָבער אַרויסגעטרעטען אויף דער יודישער ביהנע.

אָנפאַנג יאָהר 1912 טרעט ער אַריין אין יוליוס אַדלערס טרופּע ער שפּילט אין „גרויסען טעאַטער" און שפּעטער אין „סקאַלאַ".

אין יאָהר 1912 ווערט אַדלערס טרופּע איינגעלאַדען קיין וויען צום ציוניסטישען קאָנגרעס, וואו ער טרעט אויף צום ערשטען מאָל אויף דער העברעאישער ביהנע. ער שפּילט אויף העברעאיש „אוריאל אַקאָסטאַ" און אין „נייעם געטאָ", וואו ער ווערט וואַרים אויפגענומען פון די הונדערטער קאָנגרעס-דעלעגאַטען.

דאָס לעבען פון הערשעל יעדוואַב איז געווען אַ קייט פון קוואַל און מאַטערניש. נישט קענענדיג, וואָס ער איז געווען אַ גוטער פאַכמאַן (וועבער-מייסטער) האָט עס איהם געצויגען צו דער ביהנע, דער סוף זיינער איז געווען דערזעלבער וואָס פון אַ סך אַנדערע מאַרטירער פון יודישען טעאַטער — נויט.

די לעצטע צייט ווען די עלטער האָט זיך איהם געלעגט אויפ' פנים, איז ער געוואָרען אָפּגעשטויסען פון די יודישע טעאַטער-דירעקציעס.

הערשעל יעדוואַב הויבט אָן צו ווערען אַ פאַרגעסענער, ער קלאַפּט-אָן אין די טירען פון די טעאַטער-דירעקטאָרען — נישטאָ געווען פאַר איהם קיין אָרט.

די לעצטע טעג איז ער אַרומגעגאַנגען אַ דערשלאָגענער, שטאַרק צעראָגען און דענערווירט, און נעכטען פאַרנאַכט האָט ער אין דער אַנוועזענהייט פון זיין פרוי און קינדער אויסגעהויכט די נשמה.

הערשעל יעדוואַב איז געבוירען אין יאָהר 1870 אין פּאַביאַניץ, ביז 20 יאָהר האָט ער געלערנט אין פּאַביאַניצער בית-המדרש, ער איז געשטאָרבען אין עלטער פון 61 יאָהר.

היינט, ווערען די הונדערטער פריינד און חברים בעגלייטען הערשעל יעדוואַב צו זיין אייביגער רוה.

— רוה אין פרידען!

א—ה.

„תומכי אורחים" הויבט אָן אַן אַקציע פון קוילען און קאַרטאָפעל
אויף ווינטער-חדשים לטובת פאַראַרימטע בכבוד'ע פאַמיליעס

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אונטערגעגאַנגענער סאָציאַלע הילפס-אַקציע דורך דעם פאַראיין „תומכי אורחים" איז נעכטען אונטערן פּאָרזיץ פון וו.-פּרעזעס י. בעכער אין אַנוועזענהייט פון אַ גרעסערע צאָהל געזעלשאַפטליכע כלל-טוער פאָרגעקומען אַ זיצונג געווידמעט דער פראַגע ווי אַזוי צו אָרגאַניזירען די הילפס-אַקציע אין די ווינטער-חדשים לטובת בכבוד'ע פאַמיליעס.

פרעזו. מיטגליד י. זאַלץ און סעקרעטאַר ל. לייזעראָוויטש רעפערירען וועגען דער דאָזיגער וויכטיגע פראַגע, מיט וואָס צו העלפען לינדערן די נויט, זיי קומען צום בעשלוס, אַז אין יעצטיגען מאָמענט דאַרף מען אַרויסהעלפען מיט פּראָדוקטען פון ערשטען געברויך ד. ה. מיט קאַרטאָפעל און קוילען.

ס'ווערט דאַן בעשלאָסען שוין די קומענדיגע וואָך אָנהויבען צו פאַרטיילען אַ גרעסערען סכום קאַרטאָפעל און קוילען, די פאַרטיילונג וועט פאָרקומען יעדע וואָך.

ס'ווערען דאַן אויסגעוועהלט אין דער פאַרוואַלטונג די ה"ה בעריש ליפשיץ, ז. ציטרין און ד. עפּשטיין.

ס'ווערט אויך בעשלאָסען צו פאַרגרעסערן די צאָהל אומזיסטע מיטאָגען אויף שבת'ים אין דער קיך, און דאָס אַהיים-געבען פון געקאָכטע מאָהלצייטען.

* * *

פון תומכי אורחים ווערט מיטגעטיילט דאָס דער בלימעל-טאָג, וואָס איז פאָרגעקומען די פאָריגע וואָך דאָנערשטאָג, דעם 22/10, האָט געבראַכט הכנסה 816 זל. מיט 13 גר.

דיכטער יצחק קאַצענעלסאָן אין „מרכז עברי"

שבת אָוונט קומט פאָר אין מרכז עברי" פּילסודסקי גאַס 66, אַ רעציטאַציע-אָוונט מיט דער בעטייליגונג פון בעליבטען דיכטער יצחק קאַצענעלסאָן.

ה' יצחק קאַצענעלסאָן וועט רעציטירען זיין נייעסטע דראַמע „בן-זכר" פון דער סעריע „בין-הרועים".

הייל-אָרטאָפּעדיע און ברוך-קראַנקהייטען

זייט צוויי יאָהר עקזיסטירט אין לאָדז אויף וואָלטשאַנסקאַ 10 (פּראָנט פּאַרטער) אַ ספּעציעלער אַנשטאַלט הייל-אָרטאָפּעדיע אונטער דער פּערזענליכער לייטונג פון ה' דיר. י. ראַפּאַפּאָרט פון לעמבערג. זייט צוויי יאָהר רויש'ן די לאָדזער צייטונגען פון דאַנקזאַגונגען און דאַנק-בריף פון בעקאַנטע און אונזער שטאָט פּערזאָנען וועלכע האָבען בעקומען הילף אין זייערע ליידען און דריקען דעריבער אויס זייער דאַנקבאַרקייט דעם ה' דיר. י. ראַפּאַפּאָרט. אָט ליגט פאַר אונז ווידער אַ בריף פון אַ געוויסען י. באַרטאָשעווסקי, וואוינהאַפט אין לאָדז, נאַפּיוּרקאָווסקאַ 172 וועלכער דאַנקט האַרציג דעם דיר. י. ראַפּאַפּאָרט, פאַר די הילף, וואָס ער האָט ערטיילט זיין שווער-קראַנקער טאָכטער מאַריע, וועלכע איז געלעגען עטליכע חדשים צובעט אויף אַ קראַנקהייט פון שווינדזוכט פון קרענגאָסלופ, ה' דיר. י. ראַפּאַפּאָרט האָט בענוצט אַ ספּעציעלען אָרטאָפּעדישען אַפּאַראַט ביי דער דאָזיגער קראַנקער און איצט האָט זי צוריק בעקומען מאַכט און איז איצט אַ רעקאָנוואַלעסצענטקע. דאָס איז נאָר איין פון די טויזענדער פאַקטען, מיט וועלכע ה' דיר. י. ראַפּאַפּאָרט קען זיך רוהמען מיט זיינע גלענצענדע רעזולטאַטען, אַ דאַנק זיין קאָלאָסאַלער פּראַקטיק פון איבער דרייסיג יאָהר (דער הייל-אַנשטאַלט פאַר אָרטאָפּעדיע איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1901) איז ער געוואָרען אַזוי פּאָפּולער אַז ווי ס'איז נאָר פאַרהאַן אַ קראַנקער אויף רופּטור, הויקערס, ברוך א.ז.וו. ווענדט מען זיך גלייך צום דערמאָנטען ספּעציאַליסט וואו ער בעקומט הילף און אַ דאַנק דעם ווערט דער קראַנקער צוריק געזונד און אַרבייטס פעהיג, פעהאַן אויף פאַלען וואָס וואָלטען זיך געקענט ענדיגען מיט'ן טויט. נאָר אַ דאַנק דעם גרויסען ספּעציאַליסט ה' דיר. י. ראַפּאַפּאָרט ווערט דורך איהם אַלעס אויסגעמיטען און געהיילט.

מיר פון אונזער זייט ווינשען דער דאָזיגער הייל-אָרטאָפּעדישער פּלאַצובקע ווייטער ערפאָלג אויפ'ן מעדיצינישען געביט.

געסט אין לאָדז
דינה האַלפּערן און סעם בראָנעצקי מיט דער „גרויסער ירושה" אין „פילהאַרמאָניע"

היינט, פרייטאָג, און מאָרגען, שבת 4 נאָכמיטאָג און 9 אָוונט טרעטען אויף די בעליבטע יונגע אַרטיסטען דינה האַלפּערן און סעם בראָנעצקי אין דער זעהר פרעהליכער קאָמעדיע מיט געזאַנג און טענץ „די גרויסע ירושה".

די „גרויסע ירושה" האָט אַן אינהאַלטסרייכען סאָזשעט, ווי אויך אַ שפּאַנענדע אַקציע און אַ שפע פון געזאַנגען און הומאָר.

די געסט בלייבען אין לאָדז נאָר עטליכע טעג.

קליינהענדלער פאדערען

פון דער יודישער קהלה קינדער-היימען

די טעג איז פארגעקומען אין צענטראלען קליינהענדלער-פאראיין, פאמארסקא 15, א פער-זאמלונג וועגן הילף פאר פאראימטע קליינהענדלער, צו דער פערזאמלונג זענען געקומען פאר-שטעהער פון אלע פעראיינען אפטיילונגען און סעקציעס פון דער צענטראלע.

ראטמאן כאיי גיט אן איבערבליק איבער דער שרעקליכער לאגע פון די קליינהענדלער.

דער פארשטעהער פון די טארג-און מארק-שטייער, אבראמאוויטש, אביהם שילדערט די ביטערע לאגע פון די טארג-שטייער.

נאך א לעבהאפטע דיסקוסיע ווערט אויסגעוועהלט א ספעציעלע קאמיסיע, וועלכע זאל זיך פערנעהמען מיט פערווירקליכען די פארגעלייגטע פראיעקטען צווישען אנדערע ווענדען זיך מיט א מעמאריאל צו דער יודישער קהלה, אז זי זאל ארגאניזירען איבערן ווינטער, קינדער-היימען, פאר די קינדער פון די ארימע קליינהענדלער און אז די קהלה'ס-אקציע זאל טראגען א ברייטע פארם.

„די גרינע פעלדער" ביי די ווילנער

לטובת די שולען און קינדער-היימען א. נ. פון וו. מעדעם

היינט פרייטאג אוועגד קומט פאר אין קאמעראל-טעאטער א פארשטעלונג לטובת דעם קוראטאריום פון די שולען און קינדער-היימען אויפ'ן נאמען פון וולאדימיר מעדעם.

צוליב דער גרויסער נויט, וואס הערשט איצט אין לאדז געפינען זיך איצט די שולען און קינדערהיימען אין א שווערען מאטעריעלען מצב. נישט געקוקט אבער אויף דעם ווערט די ערציהונגס-ארבייט אין די שול-אנשטאלטען געפיהרט מיט דער גרעסטער איבערגעבענהייט און אפפערוויליגקייט. ס'איז דעריבער כדאי, אז די היינטיגע פארשטעלונג זאל גוט בעזוכט ווערען, כדי כאטש ווייל נישט אין צי פערלייכטערען דעם שווערען מצב פון די שולען.

געשפילט וועט ווערען דורך דער „ווילנער טרופע" די בעקאנטע פיעסע פון פ. הירשביין „די גרינע פעלדער". הן דאס שפילען פון די ווילנער, הן די פיעסע וועט פערשאפען א גרויסע עסטעטישע הנאה די בעזוכער פון דער היינטיגען פארשטעלונג.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, ד. 30 אקטאבער

11,58 צייטסיגנאל, 12,10 גראמאפאן, 3,25 פארלעזונג, 3,45 קאמוניקאט, 3,50 גראמאפאן, 4,00 לעקציע ענגליש, 4,20 פארלעזונג, 4,40 גראמאפאן, 5,10 פארלעזונג, 5,35 לייכטע מוזיק, 6,50 פערשידענעס 7,15 קאמוניקאט פון לאדזער האנדעלס-קאמער, 7,30 רעפערטואר, 7,40 גראמאפאן, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8,00 מוזיקאלישע געשפרעכען, 8,15 סימפאנישער קאנצערט, 10,40 קאמוניקאטען, 11,00 לייכטע און טאנץ-מוזיק.

שבת, ד. 31 אקטאבער

11,58 צייטסיגנאל, 12,10 גראמאפאן, 3,50 גראמאפאן, 4,20 ראדיא-כראניק, 4,40 גראמאפאן, 5,10 פארלעזונג, 5,35 ווינקעל פאר יונגע מוזיקאלישע טאלענטען, 6,05 פראגראם פאר קינדער, 6,30 קאנצערט פאר קינדער, 6,50 פערשידענעס, 7,15 קאמוניקאט פון לאדזער האנדעלס-קאמער, 7,30 רעפערטואר, 7,40 גראמאפאן, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8,15 קאנצערט, 9,55 פעליעטאן, 10,10 שאפען-קאנצערט, 10,40 קאמוניקאטען, 11,00 גראמאפאן.

Dr. med. J. BETTE
ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקה.
צוריקגעקעהרט
פיעטריקאווער 6, טעל. 144-95
נעמט אן פון 8–11 פריה און פון 4–6 נאכמ.

אונטערגעצונדען דאס שטאטישע שעכט-הויז

ניין פייערלעשער פערטשאדעט

(2) יעכטען 8 אין אוונט איז אויסגעבראכען א שרפה אין דער גרויסער שטאל פון שטאטישען שחט הויז, אין וועלכען עס האבען זיך געפונען 265 בהמות. די ארויסגעריקטע פייערלעשער האבען די שרפה פערלאשען, די בהמות איז געלונגען בעצייטענס ארויסצופיהרען פון שטאל. עס איז פערברענט געווארען דער גאנצער בנין פון 150 מעטער לאנג.

9 פייערלעשער זענען פערשאדעט געווארען און מען האט זיי אפגעראטעוועט.

די פאליציייאישע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז דאס פייער איז ענטשטאנען פון אנ'אונטערצינדונג.

די ווייטערדיגע אויספארשונג איז אין גאנג.

די ביכער-אויסשטעלונג אין דער יודישער פרויען-גימנאזיע

שבת, 6 א זייגער אוונט קומט פאר די ערעפנונג פון דער ביכער-אויסשטעלונג, וועלכע איז איינגעארדנט געווארען דורך דער יודישער פרויען-גימנאזיע פון דער געזעלשאפט צו גרינדען יודישע מיטעל שולען אין לאדז.

די אויסשטעלונג געפינט זיך אין די זאלען פון דער גימנאזיע פיראמאוויטשא 6 און וועט זיין פון דעם 1 נאוועמבער ביז דעם 8-טען נאוועמבער פון 4 ביז 10 אוונט טעגליך, זיין צוגענגליך פאר דעם ברייטען פובליקום.

די אויסשטעלונג וועט דעריבער זיין א פילשפראכיגע און וועט בעווייזען אלדאס בעסטע, וואס איז דורך יודען געשאפען געווארען אין דער לעצטער צייט.

א גרויסען ארט וועט אויך פערנעהמען דאס פוילישע בוך, וועלכעס וועט שוין האבען א מעהר אלגעמיינעם כאראקטער.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אז אויף דער אויסשטעלונג געפינט זיך אויך א רייכע יודאאיטישע אבטיילונג אין דער עספעראנטישער שפראך.

דאס העבראישע בוך וועט, אויסער די נייע ווערק, זיין פערטרעטען אויך דורך אלטע ועלטענהייטען, יקרי-המציאות.

אויף דער אויסשטעלונג וועלען אויך פארקומען א רייהע פארלעזונגען אין שייכות מיט דעם יודישען בוך. די ערשטע פארלעזונג וועט פארקומען זונטאג דעם 1. 6-אזייגער אוו. פון ד"ר ירמיהו פרענקעל אויף דער טעמא: די יודען אלס עם הספר.

דער היסטארישער „בריסקער" פראצעס

(ענדע פון דער 1. זייט)

בעשולדיגטע וואס זיי האבען צו זאגען וועגען בריסק.

פראקוראר גראבאווסקי אטאקירט די פערטיידיגער און בעשולדיגט דערפאר וואס זיי רעדען ערשט איצט אין געריכטס-זאל וועגען בריסק און פריהער האבען זיי געשוויגען, דאס איז א דעמאנסטראציע. זיי רוקען ארויס פארוואורף כדי צו פערדעקען דעם אמת.

א פייערדיגע רעדע האט געהאלטען

אדוו. בערנסאן

איהם וואונדערט די שטעלונג פון פראקוראר און ערקלערט אז עס איז אנגענעבען געווארען אנ'ענטשפרעכענדע אנקלאגע און דער פראקוראר האט זי געהאלטען 6 חדשים אין שופלאר און צום סוף האט ער די אנקלאגע אנולירט, די, וועלכע האבען דעם אידער פון ווייסען אדלער קאן מען נישט טראקטירען ערגער ווי דעם מערדער פון צענטנער-שווער.

אין מאמענט ווען מען האט ארעסטירט די דעפוטאטען האט מען גערעדט וועגען ארטיקעל 154 לויט וועלכען עס דראהט 3 חדשים תפיסה, איצט איז מען שוין דערגאנגען צום ארטיקעל 100 וועלכער האט הונדערט יאהר תפיסה. דאס איז קיין פערשווערונג, דאס איז א פריוואטע נקמה, דאס איז די פערניכטונג פון קאוואלער פון „ווירטוטי מיליטארי" וועלכער איז געווען דאס אויג און קאפ פון פילסודסקי (באגינסקי).

אדוו. שורליי

שטעלט פעסט אז די בעשולדיגטע וועלען זיך פערטיידיגען אז בריסק איז געווען א פאליטישער נקמה-אקט, אויב דאס געריכט האלט אז מען טאר נישט רעדען וועגען בריסק, איז א סימן אז מען דארף נישט, אמאל שפעטער וועט מען וועגען דעם קאנען רעדען. מיר געבען זיך אפ א חשבון וועגען דער בעשיידענער ראל פון די ה"ה בעשולדיגער אין דאזיגען פראצעס און אין דער צוקונפט וועלען זיי ופנקט אזוי בעשולדיגען ווי היינט.

אדוו. שטערלינג

פאלעמיזירט מיט'ן פראקוראר און פערענדיגט מיט פאלגענדע ווערטער:

— פוילען ווייסט אזוי אויך וואס צו טראכטען וועגען בריסק.

נאך דער הפסקה האט גענומען א ווארט צו

א פערזענליכער ערקלערונג דער אנגעקלאגטער דיבוא

ער זאגט אז דער פראקוראר האט פארגעווארפען אז מיר האבען פריהער גאר נישט גערעדט וועגען בריסק. איך שטעל פעסט אז ער זאל זיך דערמאנען ווען איך האב וועגען דעם גערעדט, איך האב געשריבען, איך האב אפילו געוואלט פערעפענטליכען מיינע מעמוארען, כדי אבער צו זיין אין ארדנונג, גיב איך פון דעם ארט אן אנ'אנקלאגע צום פראקוראר, און זאל ער די אנקלאגע אויסנוצען.

נאך דעם גיט ערקלערונגען דער אנגעקלאגטער

רעפ. פוטעק

ער זאגט:

— לגבי מיר איז קיין שום אויספארשונג נישט געפיהרט געווארען עס זענען נישט אפגעהיטען געווארען די עלעמענטארסטע כללים, וואס דארפען אנגעווענדעט ווערען לגבי יעדען פערברעכער, דאך איז א פאקט אז איך זיץ אויף דער בעשולדיגונגס-באנק.

דער גאנצער בעשולדיגונגס-אקט איז א נקמה-אקט

23 יאהר האב איך מיך פערנומען מיט פאליטישע-געזעלשאפטליכע ארבייט נאך אלס יונגער גימנאזיסט האב איך שוין אנטייל גענומען אין דעם פויערים-בעוועגונג, „אויב דאס ווארט בעוועגונג" מעג מען נאך היינט בענוצען. אין יאהר 1923 האבען די פילסודסקיסטען דריי מאל געשאסען, „וויזוואלעניע" און איין מאל „פיאסט". בארטעל מיעדזשיבסק יאן פלאקאוויטש זענען געזעסען אין וויזוואלעניע נישט זי צו שטארקען נאר זי צו קריישלען און צושפליטערען. נאך אין יאהר 1929 ד.ה. נאך דעם ווי דער בעשולדיגונגס-אקט שטעלט מיך פאר אלס פערברעכער, האבען מיר, איצטיגע גרויסע מלוכה-מענער, פארגעלייגט צו שפאלטען מיין פארטיי, ערשט נישט לאנג צוריק האט מען מיר דאס פארגעלעגט. איך האב געפרעגט די דאזיגע העררען, צוליב וואס איך זאל דאס טון, וואס גוטס איך זעה ביי זיי, איך האב זיי פארגעווארפען ווי אזוי זיי האבען בעליידיגט און בעזידלט וויטאסען, האבען זיי אויף דעם מיר געענטפערט: „מיר האבען דעם כאס א בעהם-נעמון פאר דער מארדע איז געווארען רוהיג אין לאנד".

און ווייסט איהר ה"ה ריכטער ווער עס האט מיר דאס פארגעלעגט!? פולקאווניק קאסטעק-בערנאצקי און פולק. רישאנעק. איך האב געזאגט: „דער מארשאל פילסודסקי האלט דאך אלע דעפוטאטען פאר גנבים און אויסוואורפען און ער וועט דאך מיין מיטארבייט אויך נישט וועלען, אויף דעם האבען זיי געענטפערט, אז מיך וועט ער יא וועלען, ווייל איך בין א פעהיגער מענש און קאן פיל נוצען ברענגען.

איך שטעל פעסט, אז די פראקוראטור העלפט צו פערוואנדלען די דיקטאטור אין א געזעצליכער מאכט. וואס בעדייט די בעשולדיגונג אז מיר האבען געוואלט אראפווארפען די רעגירונג? וועלכע רעגירונג? לויט דער קאנסטיטוציע דארף א מיניסטער דינען דער מלוכה און איצט דינען די מיניסטארען די קאפע „איראפעיסקי" פון וואנען עס קומען אלע בעפעהלען.

נישט מיר האבען געמאכט פערשווערונגען געגען דער רעגירונג דווקא אין יאהר 1928 שוין נאכדעם ווי דער בעשולדיגונגס-אקט שטעלט אונז פאר אלס פערברעכער האבען מיר געשטיצט בארטעלס רעגירונג, מיר האבען איהר געגעבען א בודזשעט איך אליין בין געווען רעפערענט פון בודזשעט פון אינערן-מיניסטעריום און געגעבען דעם אינערן-מיניסטער א דיספאזיציע-פאנד פון דריי מיליאן זל. מיר צוזאמען מיט'ן אינערן-מיניסטער יוזעפסקי, האבען מיר געמאכט א פערשווערונג געגען די, וואס זיצען אין רעגירונג אין קאפע „איראפעיסקי".

איך זיץ אויף דער בעשולדיגונגס-באנק צוליב'ן ווילען פון גענעראל סקלאדקאווסקי. איך ווער בעשולדיגט דערפאר, ווייל איך בין געווען רעפערענט אין דער אדמיניסטראציע-קאמיסיע פאר די וואהל-מיסברויכען, דערפאר, ווייל אך האב געשריבען און געפאדערט איבערצוגעבען דעם גענ. סקלאדקאווסקי איז מלוכה'שען טריבונאל צוזאמען מיט טשעכאוויטש'ן. אין דער אדמיניסטראציע קאמיסיע איז ערשט בעקאנט געווארען די ראל פון גענ. סקלאדקאווסקי אין די וואהל-מיסברויכען. דעריבער איז די אדמיניסטראציע-קאמיסיע דער אנהויב פון בריסק.

פון דאן אן האט מען געזוכט זיך אנציושטעפען אין מיר, איך בין געווען אויפ'ן ארט פון וואיט אין ראטשניעוו זייט 10 יאהר. פלוצלינג איז געקומען א בעפעהל מיך צו בעזייטיגען פון דעם אמט. דער סטאראסטע האט דאס נישט געטון, ווייל ער האט נישט געהאט אין וואס זיך אנצוטשעפען. דאס זעלבע אויך די וואיעוואדזשאפט.

פראקוראר האבען זיך בעראטען וועגען דעם און נישט געפונען אזעלכעס אויף צו קאנען מיך בעזייטיגען פון אמט.

ערשט דאן ווען איך בין געזעסען אין בריסק, האט מען זיך ארייגעריסען צו מיין קראנקער מוטער און צוגענומען די גמינע-ביכער. שפעטער האט מיר דער ריכטער דערמאנט, צוריקגעגעבען מיט א בעשלוס, אז זיי האבען נישט קיין שייכות צו מיין פראצעס און דאך איז די מעשה כאטש נישט פערהאן אין בעשולדיגונגס-אקט.

אלס בעווייז, אז גענ. סקלאדקאווסקי האט אלס נקמה מיך בעשולדיגט, קאן דינען דאס, וואס אין דער ערשטער רשימה פון די, וואס זאלען געשיקט ווערען קיין בריסק, איז נישט געווען מיין נאמען און נישט פראגערס נאמען. ערשט שפעטער האט גענ. סקלאדקאווסקי אונז צוגעשריבען. איך האב געוואוינט אין עסטרייך, וואו די בעדינגונגען זענען געווען אביסעל פרייערע, איך האב פיל געלעזען וועגען

צארישען רוסלאנד

און איך זעה, אז די בעדינגונגען חזר'ן זיך איבער. מען בעשולדיגט אונז אין די בלוטיגע געשעהעניש פון 14. סעפטעמבער. וואס בין איך אין דעם שולדיג?

מיר זיצען דא 11 פערברעכער. איך האב גארנישט געוואוסט, אז מיר זענען אזוי טייער, ווייל מיר קאסטען 100,000 זל. אזויפיל בעטרעפט אונז דער קויציע. מען וועט אונז אפשר פערמשפט'ען אבער דער משפט וועט נישט זיין געגען די פערברעכער, נאר דורך דעם אורטייל וועט מען לעגאליזירען די דיקטאטור.

נאכדעם גיט ערקלערונגען דער אנגעקלאגטער

כאוויצקי

ער רעדט נישט לאנג, ער איז זיך מודה, אז ער האט אנטייל גענומען אין צענטראלעוו. די אנדערע בעשולדיגונגען געגען איהם זענען נישט ריכטיג. ער האט נישט געשאסען, נישט גערופען צו געוואלדטאטען.

ווייטער דערציילט ער די געשיכטע פון זיין ארעסט. מען האט געגעבען איהם פערפיהרט 56 פראצעסען. אזוי ווי מען האט איהם בעפרייט פון ביאליסטאקער תפיסה, האט מען איהם גלייך ארייגעזעצט אין בריסק. ער האט גארנישט געטון אראב-צוווארפען די רעגירונג. להיפך, ער האט זיך בעמיהט עטליכע מאל אריינצוקומען אין קאאליציע-לאגער, נאר מע האט איהם נישט אנגענומען. מיט דעם האבען זיך געענדיגט די ערקלערונגען פון די בעשולדיגטע.

היינט פרייטאג וועט מען צוטרעטען אויסצוהערען די עדות.

וו א ר ש א 29 (טעל. פון אונזער קארעספאנדענט) אין צוזאמענהאנג מיט'ן צוריקקומען פון מארשאל פילסודסקי קיין ווארשא, קורסירן קלאנגען, אז ער וועט געבען אנ'אינטערוויו דער פרעסע וועגען פראצעס.

לויט אנדערע סברות וועט ער ארויסגערופען ווערען אלס צעדות מצד דער בעשולדיגונג.

LUNA
היינט און פאלג. טעג
גרויסע פיערליכע פרעמיערע
פון פיעכטיגסטען קלאנג שלאגער
פון פוילישער פראדוקציע א. ג.
שטורם איבער זאקאפאנע
אויף די העכסטע שפיץ-בערג פון די טאטרעס שפילט זיך אב א קאמף וועגען די ליבע פון א נעליפטער ארוי.
אין די הויפט-ראלען:
Alfons Fryland, Domenico Gambino, Inge Frank.
אויסער'ן פראגראם: מלאנג-קאמעדיע אין דער אויספיהרונג פון פוילישע ארטיסטען. קלאנג-וואכען-זשורנאל פון „FOX", פוילישער וואכען-זשורנאל P.A.T.
אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכט, שבת, זונטאג און יום-טוב — פריהמארגען-סעאנס 12 בייטאג. נאכמאלע פרייזען פון די פלעצער. פריהמארגען-פארשטעלונגען צו 1 זל. און 75 גר. זעמטל הנחה-בילעטען און פאספארטס, א חוץ שמאליגע (רויטע) אנגעבער: גם אונגילטיג

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז
„Splendid"
היינט און פאלגענדע טעג
מעכטיגע דראמע רעזשי פון גענילעם RAOUL WALSH א. ג.
„צוריקקעהר צום לעבען"
מיט'ן אנטייל פון די עקראנ-ליבהאבער
JANET GAYNOR i CHARLES FARREL
„צוריקקעהר צום לעבען" — איז א דראמע פון געטומעל פון ברוך און ליידען צום גליק.
„צוריקקעהר צום לעבען" — איז א „שיר השירים" פון דער זיסער ושאנעטקע און דעם מענליכען פאררעל.
„צוריקקעהר צום לעבען" — איבערראשט, ענטציקט מיט דעם שפילען און אויסשטאטונג.
אנהייב 4 נאכמ. שבת זונטאג 12 בייטאג. WESTER ELECTRIC אפאראטור
פרייזן פון די פלעצער פערקלענערט. הנחה-בילעטן פייקארטן און פאספארטן אונגילטיג

קירזשנער=ווערקשטעל מ. שאריט, פּיעטריקאווער 33

טעלעפאָן 240=64

פּינקטלעכע אויספירונג סאלידע בעהאנדלונג פּיהרט אויס אַלערליי פּעלץ=אַרבּייטען צו צוגענגליכע פּרייזען פּינקטליכע אויספירונג סאלידע בעהאנדלונג

זיכערע הילף און א רפואה

אהז א אפּעראציע, אָן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאָפּ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם בוט און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספּעציעל גומענע הייל-באנדאזשען אויסגעצייכנט גוט דורך ורויסע פּראַקטיק'ען מיט מיינע בע-האנדלונג און פון דעמזשן טראַפּעסאר

דאָקטאָר בראַבּוראַטאָרי בּצומטנעט ווייכער דעם שמערצען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס לאהמגנגעז מיט הייל-גארמעטען און אפּאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאַט-פוס ספּעציעלע אײנלאגען אין די שיך. פּינקטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאָקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן. עמפּפאַנגט פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אוונט.

ארטאפּעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דעם פערזענליכע עראייגען פון די קראנקע איז אונ-בעדינגט נויטיג, דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזי-טעטס-פראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר בּאַראנטש. פּראָפ. דר. י. מאַ-רישלער, פּראָפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע. מיר נעהמען אויך אַן סערויזקרטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין הערצליכען דאנק דעם גרויסען ספּעציאליסט ה' דיר. ראפּאפּארט, וואוינהאפט, אין לאָדז, וואָול-טשאַנסקא 10 פאר לאַקאליזירען מיר דעם ברוך, אויף וואָס כ'האָב געליטען א סך יאהרען.

באַנדע עליאַש, פּיעטריקאָווער 50.

קלאַנג-קינא
MIMOZA
קילינסקיעגא 178

היינט און פאָלגענדע טעג!
גרויסע פּרעמיערע א. נ.:
ואנקא מוזיקאנט
אין די הויפּט ראָלעו:
STEFAN ROGULSKI, MARJA MALICKA, DYMSZA, Kazimierz KRUKOWSKI

אָנהויב 4 נאָכמ., שבת און זונטאָג 2 בּטאָג
אויפ'ן ערשטען סעאנס אלע פּלעצער 60 גר

א צימער
געאייגנעט פאר א צאהן-ארצט=קאבינעט
אין דער געגענד פון באלוטער מארק, מעגליך אויף אלעקסאנדראָווסקא גאַס
ווערט געזוכט.
אָפערטען אין אדמיניסטר. פון „נייעם פאָלקסבלאַט" אונטער „צאהן-ארצט".
7238

ZAKŁAD KUSNIERSKI
Ch. W. Tyger
(פריהער טראַוגוטאַ 5)
איז געוואָרען איבערגעטראָגען אויף
פּיעטריקאָווער 114 טעל. 119=42
פיהרט אויס זעמטליכע אַרבייטען. וואָס האָט א שייכות מיט קירושנעריי צו צוגענגליכע פּרייזען.

קלאַנג-קינא-טעאטער
ZACHETA
26 זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג!
מייסטערווערק פון אלע צייטען!
ליבעס פּאעמע, וועגען וועלכער די וועלט האָט נישט געטרוימט.
רוהם פון דער קלאַנג-פילם=קונסט א. נ.:
„קעניג פון די בעטלער"
די ראָלע פון פּאָעט-בעטלער שפּילט דער הויפּט-ארטיסט פון ניו יאָרק
DENIS KING
דאָס מעכטיגע שפּילען פון אַקטיאָר און זינגער פערטושט מיט רוהם אלע ביז-איצט געזעהענע ביהנע און עקראַן-שטערענס.
אין דער ראָלע פון דער פּירשטין דער סימפּאַטישסטער סטאַר פון עקראַן
Jeanette Mac Donald
בעריהמט פון פילם „ליבעס-פּאַראַדיז"
מ'בעט דאָס ג' פּובּליקום צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאנסע
קירצליך: „אונטער די פּאַריזער דעכער"
אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג 12 בייטאָג.

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען=מעבעל=פאבריק
I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ
פאבריק-לאַגער:
באַרוטאָוויטשאַ (דזיעלנאַ) 11, טעל. 137-70

אין: א מבילינסטען א מבעסטען מבעקוועמסטען
און דער גרעסטער אויסוואהל פון מעטאל=בעטען, מאַטראַצען פערשידענע סאָרטען, קינדער-וועגעלעך, פעלד=בעטען מעטאלענע, Perfekt Patent, ווי אויך וואַש-געשירען. סערוויזען. וויזשימאַשקעס. אייז-קאַסטענס, וואַנעס. קינדער-בענקלעך, ראָווערען א. ד. גל.
עקזיסטירט פון 1896 יאָהר.
בעדייטענד נידריגע רייזען!

REZINOTRUST
וויכטיג פאר לאדז
און דער פּראָווינץ!
דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט דער ג. קונדשאַפט, אַז אונזער לאַגער אין לאָדז,
פּיעטריקאָווער 40, רינקעס אָפיצינע, פּאַרטער א. פ.
SKŁAD KOMISOWY
Przedsięb. Handlowe **„REZYNA"**
איז פערזעהען מיט א רייכען אויסוואהל פון זעמט-ליכע קאַלאָשען און באָטען פון דער פירמע
„REZINOTRUST"
צו מעסיגע פּרייזען מיט אַכטונג
Przedsięb. Handl. „REZYNA"
Łódź, Piotrkowska 40
tel. 145-32.

Dr. med.
Kaltrecht
ספּעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראַנקה.,
נעהמט א פון 8—9.30 פריה פון 1—2 נאָכמיטאָג און פון 6 ביז 9 אָוונט.
יום טוב א פון 9 ביז 1 בייטאָג.
פּיעטריקאָווער 10
טעל. 245-21.
פאר אינטעליגענטע לעטשניצע פּרייזען.

Dr. med.
REICHER
פּאַלודניאַוואַ 28, טעל. 20193
ספּעציעל ארצט פאר מענער=שוועכע=בעהאנדלונג
נעהמט אָן פון 8—11 פריה און פון 5—8 אָוונט.
זונטאָג און יום-טובים פון 9—1 בייטאָג.

Dr.
MORTKOWICZ
Śródmiejska 19
tel. 123-27
(dawn. Cegieln. 14)
נעמט אָן פון 5—7 אָוו.

1000=מעטער
מענשע האָבען זיך שוין איבערצייגט אין דעם, דעריבער מאך איך אייך בעקאַנט מיינע געעהרטע דאַמען און מענער, אז ביליגער, שעהנער און בע-קוועמער צו קויפען א דאַמען- אדער מענער-היט, ווי ביי מיר ניבט נישט. גלייכצייטיג מאך איך בע-קאנט, אז איך נעהם אָן צום איבערפאַסאָנירען דאַמען- און מענער-היטען פון גאר אַלט אויף געצליך ניי און אויך צו גאָר ביליגע פּרייזען.
י. פערדער, זגערזשער 20
אדער לוטאָמירסקאַ 2.

בוכהאלטעריע
איינפאכע און דאָפּעלטע.
מיט מאַשין-שרייבען לערן איך אויס גרינדליך פאַר 25 זלאָטעס. מיט א פערקירצטער מעטאָדע אין פער-לויף פון 1 חודש 15 זל. בלויז מאַשין שרייבען גרינדליכער קורס 6 זל. מיר ערטיילען אויך פּויליש, דיטש, פראַנצויזיש, און האנדעלס - אַרימעטיק.
קילינסקיעגאַ 50, קווער אָפיצינע, 1-טער שטאָק

לעקציעס מוזיק!
די: קלאַוויר, פידעל, מאַנדאָלין, סאָל-פעדזשיע (נאָטען לעזען), שטים=בילדונג, הזנות=לערנען. אויסשטודירען בארע', נעהמט אָן דער בעוואוסטער טאַלאַנטפולער מוזיק-לעהרער און פּעדאַגאָג:
פרענקעל, פּעטריקאָווער 26 ה. 12 פראָנט.

צו די נידריגסטע פּרייזען!
קרעפּ-דע-שין, מעטעאָר, קרעפּ-זשאָרזשעט, מאָנגאָל, קרעפּ-סאַטען, מאַראָקען, טול-דע-סוא, שיפאָן אין פערשידענע מוסטערן.
זייד אויך יוביצעס
בעסערע פאַדשעווקעס,
▲ וואָלענער זשאַרזשעט ▲
אין א גרויסען אויסוואהל קאָלירען און סאָרטען
צו בעקומען ביי דער פירמע
J. S. KLUGER
Łódź, Piotrkowska 31
געוועלב אין הויף, רעכטס.
בעמ.: שבת איז דאָס געשעפט געשלאָסען.

אכטונג!
דער
באָטשאַן
קומט.
האָט איהר
שוין
קינדער
וועש
?

ספּעצ. אָפּטיילונג פאר קינדער=שיך

שיך פון 11 זל.
האַלבשיך פון 9.80 זל.
צו בעקומען ביי
J. FRIMER, Piotrk. 75
Filje: Piotrk. 112 i Piotrk. 148.

יעדער איינציגער
מעבעל
האָט זיך אי-בערצייגט, אַז פאַר דיוואַנעס, פעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען או"וו צאָהלט די העכסטע פּרייזען
א. ווייצמאַן שענקעוויטש 23
טעלעפאָן 191=00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצט מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

„SANATO"
כירורגיש=וועכנעריז-אנשטאלט
אַגראַראָוואַ 10, טעל. 213=57
1-טע און 2-טע קלאַס
גינעקאלאגיש-וועכנעריז-אבטיילונג
ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד רייטלער=סוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער
פּרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאַס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פּאַלאַסאַש
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאַנשאר
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
אויגען-אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראַוש
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 11 ביז 12 נאָכמיטאָג.

„Praca"
פּרויען-פאַך=קורסען
ביי דער געזעלשאַפט צו פערשפּרייטען פאַך-רעמעסלישען צווישען יודישע פרויען
וואָלטשאַנסקאַ 21, טעל. 167-15
נעמט אָן איינשרייבונגען אויף פאָלג. אָפּטיילונגען
1) דאַמען=שניידעריי
2) האַנד=שטיקעריי,
3) הוטען-פוצעריי
4) וועש-אַרבייט
5) אַנדולאַציע
6) מאַניקור
די קאַנצעלאַריע איז טעטיג פון 1 — 6 נאָכמ.

Dr. med.
J. LUBICZ
כירורג=ארטאפּעד
פּאַלודניאַוואַ 9, טעל. 183=17
צוריקגעקעהרט
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פּלייצעס און גלידער אייגענע פּראַצאָווניע פון זעמטליכע ארטאָפּעדישע אפּאַראַטען ווי: הקלאַרקעס אויף פלאַטפוס, קינסטליכע הענד און פיס, גאָרסעטען א. ז. וו.
נעמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צוריקגעקעהרט
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216=90
ספּעציאַל-ארצט פאר הויט= און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער=שוועכע, אלע ארט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2 און פון 5—9 אָוונט.
בעזונדער וואַרטע-צימער פאר פרויען.

איבעראשונג פאר די לאדזער איינוואוינער!!!

מארגען, שבת ערעפנונג פון רייך-פערזעהענעם און ביליגסטען לאגער פון

פלאטין און מעסערס

אויף לאגער

מעסער-אויסארבייטונגען פון שטאהל, וואס זשאווערט נישט „GERLACH", אייגענע פלאַטין פון FRAGET, NORBLIN, B-ci HENNEBERG, גרויסער אויסוואהל פון גלימשערס (ליזשוועס), ראזיר-מעסערס, מעסערלעך, שערען, ווי אויך פערשידענע

פלאַטין- און מעטאל-גאלאנטעריע

נידריגע רעדוקציאנס-פרייזען

איך שלייף און פלאַטעריר זעמטליכע געגענשטאנדען.

R. LINKOWSKI Oddział w Łodzi Piotrkowska 120, tel. 226-26

אפשפארונג מאכט פערמעגענס!

נישט קוקענדיג אויף די איינגעהויערע קאסטען, האָב איך בעשלאָסען צוליב דעם שווערען קריזיס ארויסצוגעבען מיט נעבעקס פון 9 פריה ביז 12 א זייגער בייטאג

פערשידענע זופען נור פאר 60 גראשען א פּארציע

ווי אויך קאלאציע צו יעדער צייט

מיט אכטונג

„BAR ALA FOURCHETTE"
H. BERNHEIM
PIOTRKOWSKA 62

„Bar ala Fourchette"
PIOTRKOWSKA 62, tel. 183-64

מיטאגען קאסט בלויז 1.70 פון 3 שפייזען מיט געבעקס

היינט און ווייטערדיגע טעג! וואונדערשעהנע ליבעס-פּאָעמע פון דער מייסטערשאַפטס-רעזשי ERNEST LUBICZ

„מאנטע קארלא"

אין דער הויפּט-ראָלע די רייצענדע העלדין פון „ליבעס-פאראדע" – JEANETTE MAC DONALD און איהר פארטנער JACK BUCHANAN

סער'ן פראָגראַם: א קלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואַליטעטען. אָנהויב אין געוועהנליכע טעג 4.30 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 12.30 בייטאָג.

קלאנג-ליבע-טעאטער **APOLLO**

היינט און פאלג. טעג! דאס מעכטיגסטע מייסטערווערק פון דער פילם-קונסט! אינגעוועהנליכע אויסשטאטונג!

פרעה'ס ווייב

אין די הויפּט-ראָלען: EMIL JANNINGS, HARRY LIEDTKE, PAWEŁ WEGENER, LIDJA SALOMONOWA i in.

ריהרענדע עפּיזאָדען! מעכטיגע אקציע! אָנהייב פון די סעאַנסען 4 נאָכמ. שבת און זונטאַג — 12 בייטאָג.

פרייז פון אנ׳אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ׳אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

עס איז נויטיג

דאַמען - שניידער געזעלען בעשטעלט קענען זיך מעלדען ביי ח. קערשנער, בזשעזשינער 21.

עס קענען זיך מעלדען יונגלעך צו לערנען מאַשין צו וועש. אַלטער מאַרק 6, בלאָהשטיין.

אַ פעהיגער יונגערמאַן זוכט אַ פּאָסטען ביי וואָס ס׳זאָל נישט זיין, בעקאַנט אין דער מאַנופאַקטור-בראַנזשע. בעסטע אויסקונפט. אָפּערטען אין אַדמ. פאָלקסבלאַט אונטער „נויטיג".

אַ זייגער-מאַכער געזעלען ווערט פון זאָפאָרט געזוכט ביי י. ל. ראָזענקאָפף, זגערזשער 32.

אַ לערן-יונגעל ווערט געזוכט צו אַ גוט פאַך געגען באַלדיגער צאָהלונג, צו ערפאַהרען קאָנסטאַנטינער 50, וואוינונג 6.

עס ווערט געזוכט אַנ׳אינטעליגענטער יונגע פון 14—16 יאָהר צום געשעפט געגען באַלדיגע צאָהלונג. Gdańska 18/11

אַ קוואַליפיצירטע בייהעלפערין צו סוועטערס איז נויטיג ביי זעלמאַנאָוויטש סאָלנאַ 8.

לאָקאַלען

איבערצוגעבען אַ געוועלב געאייגנעט צו אַלעם אויף נאַווראָט 15, צו ערפאַהרען אין געוועלב ביי ראָדזשינסקי.

אַנ׳איינגעפיהרטע בודע פון האָלץ מיט קוילען אין איבערצוגעבען גדאַנסקאַ 21.

אַ זוניגע וואוינונג פון 2 שטובען מיט אַ קוך זאָפאָרט איבערצוגעבען אויף פלאַץ וואָלנאָשטשי. אָפּערטען אין אַדמיניסטראַציע פאַר וואוינונג.

אַנ׳אָרט צו שלאָפען פאַר 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט אָדער 2 פריילינס אין אַ שעהן מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען ביליג זאָפאָרט אָפּצוגעבען ביי אַ בעסערע פאַמיליע. צו ערפאַהרען ביי אויער-באַך. קילינסקיעגאָ 41.

צו פערמיטען אַ צימער פאַסענד פאַר אַ דאַמען-שניידערין אָדער ביוראָ ביי פישאָף פּולנאָצנאַ 9 ווי אויך אויספערקויף פון פערשידענע מאַלער-שאַבלאָנען.

ענצעלנע שטובען אויך מיט קוכען, געוועלבער, האַנדעלס-לאָקאַלען, נאָר פאַר דירה-געלד אויף דער נאָוואָמיעיסקאַ, פּיעטריקאָווער, פּאָמאָרסקאַ, זאַוואַדזקאַ קאָנסטאַנטינער, צו פערדינגען, צו ערפאַהרען אין ביוראָ „לאָקום".

לאָזשי קענען בעקומען יונגעלייט קאָנסטאַנטינער 24, וואוינונג 5.

איבערצוגעבען אַ שטוב מיט אַ קוך מיט בעקוועמליכקייטען, פון זאָפאָרט. צו ערפאַהרען פּאָמאָרסקאַ 40, מינץ.

פון באַלד צו פערדינגען אַ שטוב מיט אַ קוך פאַר זעהר ביליג, וואָלטשאַנסקאַ 159, ביז 3 נאָכמ. פּעטערמאַן.

ס׳ווערט געזוכט איין שטוב אין צענטרום פון שטאָט פאַר אַ גוטען אָפּטרעט-געלד. וואָלטשאַנסקאַ 159 פּעטערמאַן.

א קעלער בעשטעהענד פון 3 צימערן געאייגנעט אויף קוילען ווי אויך אויף אַ פאַבריקעל איז צו פערמיטען. צו ערפאַהרען נאָוואָמיעיסקאַ 21 אין פּוטער-געוועלב אויפ׳ן הויף.

אַ דירה פון 2 שטובען מיט אַ קוך און בעקוועמליכקייטען איז פון שוין צו פערדינגען אָדער צו טוישען אויף 1 שטוב מיט אַ קוך, פערמיטלער געווינשען, פּאָלודניאָווא 11, וו. 71.

אַ שעהן מעבלירט צימער צו שלאָפען פאַר 2 יונגעלייטס, פּאָלודניאָווא 20, וואוינונג 72, 2-טען הויף לינקס איינגאַנג.

צו דינגען און פערדינגען פערשידענע וואוינונגען אין אַלטע און אין נייע הייזער מיט אַלע בעקוועמליכקייטען אויף מאָנאַטליכע דירה-געלד. געוועלבער, געשעפטס- און פאַבריקס-לאָקאַלען. מעבלירטע צימערן, הייזער, ווילעס, פּלעצער פון פערשידענע פּרייזען. יעדער קויפט און פערקויפט. נאָר דורך דער ביוראָ „לאָקום", וואָס ערלעדיגט כשר׳קטליך און סאָליד. אינהאַבער יוסף קאַרמעסטער און קיזמאַ. אינפאָרמאַציעס אָהן בעלוינונג, פּיעטריקאָווער 62, פראָנט, 2. שטאָק, טעל. 15-166. טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אָוענד. 7140

מין זאָפאָרט ווערט געזוכט 1 שטוב מיט אַ קוך מיט בעקוועמליכקייטען, זוניג, פאַר אָפּטרעט-געלד. אָפּערטען אין אַדמ. פון דער צייטונג אונטער „אָפּטרעט-געלד". 7084

פון זאָפאָרט אָפּצוגעבען 2 צימער און קוך מיט בעקוועמליכקייט אין צענטרום פון שטאָט, אויף נאַרוטאָוויטשאַ. צו דערוויסען זיך אין אַדמ.

פערשידענעס

וויכטיג פאַר יונגעלייט, געטרעס גוט און ביליג, קענט איהר נאָר בעקומען ביי ראָקמאַן, ציגעלגאַס 16.

אַ טכוירזשען פוטער אין גוטען צושטאַנד געלעגענהייטליך צו פערקויפען. צו ערפאַהרען ביי ווייסבראָט, פראַנציסקאַנער 36.

אַ טיכטיגער רייזענדער קאָן מיטנעהמען פערשידענע אַרטיקלען נאָך גאַליציען און דאַנציג מיט פולער גאַראַנטיע, צו ווענדען זיך פון האַלב 2 ביז האַלב 4 און פון האַלב 6 ביז האַלב 8 דורכ׳ן טעלעפאָן 77-109.

איך זוך צו קויפען אַ מאַטאַראָווע טיש צו צוויי אָבער-לאָקען אָדער צו פיר ווסכאָדניע 27 פאָלאַשינסקי.

אַכטונג! צוליב׳ן קריזיס ווערען אָנגענומען דאַמען-פּאַלטענס צו 30 זלאָטעס. בעסטע אויספיהרונג. ביי פ. פאַסענפעסט, פּילסודסקי 54.

צו פערקויפען אַ מאַטאָר 1 אַ האַלב פערד-קראַפט און אַ שאַמאַט-אויווען צעגעלניאַנאַ 7, קווער-אָפיצינע, ערשטער שטאָק, וו. 10.

Języka polskiego, arytmetyki handlowej szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Dla Starszych specjalny praktyczny kurs polskiego wypróbowaną metodą. Cegielniana 11 m. 7, front 3 p. godz. 6—9 wiecz.

Zagubiony został weksel na Zł. 100. z wystawienia Zofji Dykiertowej Bydgoszcz Długa 45 pł. 3 Listopada 1931 żyro J Moszkowicz, S. Chelmer. Weksel powyższy unieważniam oraz Patent A. Lypszyc Nowomiejska 31 Zwrócić takowe do H. Wartskiego Nowomiejska 31.

אַבאָנאָמענטס-פרייז: אין לאָדז – 5 זל. אַ חודש מיט אָפּטראָגען אַ היים; אויף דער פראָווינץ 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד – 8 זל.
פאַר׳ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך; די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און ביינאַכט.

אַנאָנסען-פרייז: פאַר׳ן טעקסט—18 גר. פרייטאַג און ערב יו״ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאַלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ —60 „ „ „ „ 4
נאָכ׳ן טעקסט—12 „ „ „ „ —18 „ „ „ „ 8
פאַר אַ מילימעטער-שורה: מילימעטער דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.